

**ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ
ХАБАРШЫ**

№ 2 (32)

2010

ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ

ХАБАРШЫ

№ 2 (32)

**Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы
Мемлекеттік терминология комиссиясының бюллетені**

№ 2 (32)

2010 жылғы маусым

Құрылтайшы:

Қазақстан Республикасының
Мәдениет және ақпарат
министрлігі

Редакциялық алқа:

М. Құл-Мұхаммед
Мемтерминком
төрағасы

С. Абдрахманов
М. Айымбетов
Т. Алпысбаев
М. Ахмет
Ж. Бейсенбайұлы
Ә. Кекілбаев
Б. Қалиұлы
Ш. Құрманбайұлы
М. Құлкенов
Б. Майлыбаев
Б. Момынова
Д. Омашұлы
К. Хұсайын
Е. Шаймерден
К. Юсуп

Бас редактор
Шерубай ҚҰРМАНБАЙҰЛЫ

ҚР Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігінде тіркеліп, тіркеу туралы 2002 жылғы 27 мамырда № 2993-Ж қуәлігі берілген.

ТЕРМИНОЛОГИЯНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ, ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ, ӘДІСТЕМЕЛІК МӘСЕЛЕЛЕРІ

Хабаршының бұл айдарымен А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының аға ғылыми қызметкері филология ғылымдарының кандидаты Б. Жонкешовтің «Қошке Кемеңгерұлы және химия терминдері», әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің аға оқытушысы А. Шыныбекованың «Терминдердің қалыптасуындағы термин-жүйе ұғымы» атты мақалалары беріліп отыр.

Б.С. Жонкешов,

А. Байтұрсынұлы атындағы

Тіл білімі институтының

аға ғылыми қызметкері

филология ғылымдарының кандидаты

Қошке Кеменгерұлы және химия терминдері

Қошке Кеменгерұлы ХХ ғасырдың 20-жылдары қазақ терминологиялық қорының қалыптасуына атсалысқан ғалым. Ол 1913 жылы Омбыдағы ауылшаруашылығы училищесінің ауылшаруашылығы бөліміне түсіп, оны 1918 жылы аяқтаған. Одан кейін 1918 жылы Сібір ауылшаруашылық және өндіріс институты ветеринария факультетінің медицина бөліміне оқуға түсіп, оны төртінші курсы бітірген соң 1924 жылы Ташкенттегі Орта Азия мемлекеттік университетінің медицина факультетіне ауысқан. Ташкентке ауысқаннан кейін ол газет-журнал жұмысына араласады, Орта Азия университетінде және Түркістан әскери училищесінде қазақ тілінен сабақ береді. Оның журналист, жазушы ретіндегі қызметі Омбыдағы ауылшаруашылығы училищесіне түскен жылдардағы газет ісіне араласқаннан басталса, тілші ретінде қалыптасу кезеңі Ташкентте басталады. Ғалымның бүгінге дейінгі белгілі еңбектерінің ішіндегі тілге қатыстылары 1928 жылы Ташкентте, 1929 жылы Қызылордада жарық көрген екі кітаптан тұратын – «Жабыропалықтар үшін оқу құралы», Г. Архангельскийдің авторлығымен (Қ. Кеменгерұлының редакторлығымен), 1927 жылы жарық көрген Қ. Кеменгерұлының лекциялары негізінде дайындалған «Қазақ тілінің грамматикасы» және 1925 жылы Мәскеуде Қ.Кеменгерұлының басқаруымен жарияланған – «Орысша-қазақша тілмаш». Сондай-ақ оның мақалалары мен түрлі жиындарда сөйлеген сөздерінде де тіл мәселелеріне қатысты ойлар мен ұсыныс пікірлер бар» [1, 151 б.]. Сонымен бірге Қ. Кеменгерұлының еңбектерінің бірі ретінде «Химия» оқулығын сөз еткіміз келеді. Бұл еңбек 1929 жылы Қызылорда қаласында басылған. Таралымы 4000 дана. 228 бет. Қ. Кеменгерұлының П. Лебедивтің «Химия» оқулығын аударудағы мақсаты – сол кездегі оқу-білімге құштар қазақ балаларына химия саласына байланысты қазақ тілінде оқулық дайындау еді. Осы оқулықтың құндылығы ретінде еңбектің соңғы жағында кестемен берген 200-ге жуық химия терминдерінің тізбегін көрсетуге болады. Ал оқулық мәтіндерінен қазір қолданылып жүрген немесе қолданыстан шығып қалған химия саласына және басқа да ғылым

салаларына байланысты терминдерді көптеп кездестіруге болады. П. Лебедивтің «Химия» оқулығын аудару арқылы Қ. Кемеңгерұлы сол кездегі тілімізге тансық химия терминдерін жасаған. Ол оқулықтан осы кезге дейін сол қалпында қолданылып жүрген көптеген химия терминдерін кездестіреміз. Мысалы, *эквивалент – балау (балама), торф – шымтезек, растворитель – еріткіш, раствор – ерітінді, растворимость – ерігіштік, фарфор – кәрден (қазір кәрлен деп қолданылып жүр), углерод – көміртек, едкий натр – күйдіргіш натыр, мрамор – мәрмәр, нашатырь – мұсатыр (қазір мұсәтір деп қолданылып жүр), кислород – оттеқ, двуокись – қостотық, смесь – қоспа, бронза – қола, насадка – қондырма, явление – құбылыс, сплав – құйма, кислота – қышқыл, поташ – сақар, сурьма – сұрме, водород – сутек, щелочь – сілті, киноварь – сыр, окись – тотық, окисление – тотығу, восстановление – тотықсыздану, трубка – түтік* [2, 218-224 бб.]. Келтірілген осы терминдердің қайсысын Қ. Кемеңгерұлы жасаған, қайсысы бұрыннан келе жатқан сөздер екендігі немесе басқа бір автор жасағандығы тарих еншісінде. Біз ол жайында ештеңе айта алмаймыз. Біздің мақсатымыз – Қ. Кемеңгерұлының пайдаланған (мүмкін жасаған) терминдерінің қазіргі біз қолданылып жүрген терминдермен сәйкестігін ғана көрсетіп беру. Тағы бір көңіл аударатын мәселе – Қ. Кемеңгерұлы П. Лебедивтің «Химия» оқулығын аударуда қазақ зиялыларының сол кездегі терминге қойылуы тиіс шарттарды қатаң сақтағандығын байқауға болады. Мәселен, **1. Қазақша пән сөздері қазақтың өз тілінен алынатын болсын** [3, 25 б.]. Мысалы, *Отношение – ара, кислота – қышқыл, реакция – тектесу, торф – шым тезек т.б.* **2. Қазақтың өз тілінен табылмаған пән сөздер, басқа түркі халықтарынан ізделсін; басқа түріктер тіліндегі пән сөздер – жалпы түркі сөзі болып, жат тілдің әсерінен аман болса, ондай сөздер жатырқамай алынсын** [3, 25 б.]. Мысалы, *Светильный газ – шырақтық газ, Воздух (атмосфера) – әуе т.б.* **3. Еуропа халықтарының бәрінің де сіңіп кеткен жалпы жұртқа ортақ пән сөздер, қазақ тілінің заңдарына келтіріліп, бізге де пән сөз болып алынсын** [3, 25 б.]. Мысалы, *Газ – газ, Азотная кислота – Азот қышқылы, Барий – барый т.б.* **4. Қазақтың өз тілінен, басқа тілдерден алынған пән сөздер қазақ тілінің баяндамада бейнелеп көрсетілген заңдарынша өзгертіліп алынсын** [3, 25 б.]. Мысалы, *Эквивалент – балау (балама), Бактерий – бактерііе, Фосген – пөскен, Бром – бұром т.б.* Қ.Кемеңгерұлы жасаған терминдерінің ішінен қазіргі терминжасам тәсілдерінің барлық тәсілдерін кездестіруге болады. Мысалы, терминжасамның синтетикалық (морфологиялық) тәсілі арқылы жасалған терминдер. Бұл терминдер қатарына -лық,

-лік (Удельный вес – ауырлық, Сродство (валентность) – іліктік) **-ғыш** (Горючий – жанғыш), **-кіш, -қыш, -гіш** (Растворитель – еріткіш, Жом – қысқыш, Холодильник – тоңазытқыш, Держалка – тұтқыш, Катализатор – тектестіргіш), **-ме, -ма** (Растворимое вещ. – еріме, Насадка – қондырма, Сплав – құйма, Горелка – қыздырма), **-тік** (Растворимость – ерігіштік), **-ік, -ық** (Гремучий – күркіреуік, Трубка – түтік, Окись (окисел) – тотық), **-қы** (Домна – қорытқы, Зажим – қысқы), **-па** (Смесь – қоспа), **-ыс** (Соединение – қосылыс, Состав – құралыс, Явление – құбылыс), **-гі** (Фильтр – сүзгі), **-ым** (Давление – сығым), **-ша** (Пластика – қалақша), **-у** (Реакция – тектесу) т.б. қосымшалар арқылы жасалған терминдерді жатқызамыз. Сол кезде бастау алған осы қосымшалар әлі де өнімділігін жойған жоқ. **Терминжасамның аналитикалық (синтаксистік) тәсілі арқылы жасалған терминдер:** Атомистическая гипотеза – атым қыйсыны гепетез, Реакция нейтрализации – аралық тектесуу, Реакция разложения – айырыла тектесуу, Благородные металлы – асыл металдар, Перекись – асқын тотық, Азотная кислота – азот қышқылы, Полублагородные металлы – шала асыл металдар, Закись – шала тотық, Самоосадочная соль – байланды тұз, Гранит – шұбар тас, кірәніт, Каменная соль – тау тұз, Светильный газ – шырақтық газ, Механичес. смесь – жай қоспа, Торф – шым тезек, Горные породы – жер жыныстары, Металличес. мышьяк – жылтыр мышыйақ (күпіраз), Черенковая сера – жілініш күкірт, Паяльная трубка – дәнекер түтік, Друммондов свет – дүрмент жарығы, Выпуклая линза – дөңес бійнза, Закон кратных отнош. – еселік заңы, Асбест – тас кендір, Противогаз – газ қайтарғыш, Углерод – көмір-тек, Серная кислота – күкірт қышқылы, Сернистая кислота – күкіртті қышқыл, Едкий натр – күйдіргіш натыр, Едкий кали – күйдіргіш келій, Серный цвет – майда күкірт, Основное соедин. – негізді қосылыс, Кислород – оттеқ, Органическое вещ. – өзекті заттар, Неорганическое вещ. – өзексіз заттар, Фенол-фталеин. – пенөл-пыталейін, Аморфное вещество – пішінсіз зат, Штатив с лапками – қаптырмалы іштәтіп, Тигель – қазаныш, Взрывчатое вещество – қопарма зат, Двуокись – қос тотық, Реакция соедин. – қосыла тектесуу, Сложное вещество – құранды зат, Постоянство состава (закон) – құралыс тұрақтылығы, Реакция вытесн. – құуа тектесуу, Сурик – қызыл жүйрік, Кислая реакция – қышқылдана тектесуу, Кислотный окисел – қышқылдық тотық, Постоянство веса (закон сохран. веса) – салмақ тұрақтылығы, Весовая часть – салмақтық есе, Самородный мет. – сом (таза) метал, Водород – сұу-тек, Водяная баня – сұулы жылытқыш, Щелочная ре-

акция – сілтілене тектесуу, Основной окисел – сілтілік тотық, Устойчивое соедин. – тұрлаулы қосылыс, Неустойчивое соедин. – тұрлаусыз қосылыс, Фурма – үрлеу түтік т.б. Бұл тәсіл арқылы жасалған терминдер негізінен сөз тіркестіру арқылы жасалған терминдер қатарын құрайды. Бірді-екілі сөздерді қосарлау және біріктіру арқылы жасалған терминдер де байқалады. **Терминжасамның лексика-семантикалық (терминдену) тәсілі арқылы жасалған терминдер:** *Фарфор – кәрден, Отношение – ара, Гремучий – күркіреуік, Канифоль – шайыр, Перегной – көң, Колба – қолбы (күзешік), Глазурь – кіреуке, Окалина – қақ, Сплав – құйма, Кислота – қышқыл, Поташ – сақар, Лента – таспа, Пластика – қалақша* т.б. Сонымен ойымызды қорыта келгенде Қ. Кеменгерұлы алғаш химия терминдерін қалыптастырушы.

Қ. Кеменгерұлының еңбегінің тағы бір астын сызып атап көрсететін ерекшелігі – термин жасау барысында көп варианттылыққа жол бермеуі. Сонымен бірге қазір терминологиялық жұмыстар деп қолданылатын реттеу, нормалау, біріздендіру, жүйелеу қағидағтарын басты назарда ұстағандығын байқауға болады.

Әдебиет

1. Құрманбайұлы Ш. Алаш және терминтану (XX ғасыр басындағы қазақ терминологиясы. 1910-1930 жылдар). (монография). – Алматы: «Ел-шежіре» ҚҚҚ, 2008. – 240 бет.
2. Лебедев П. Химия жеті жылдық мектептің 5-інші, 6-ыншы жылдарында оқылатын кітап. Аударушы Кеменгерұлы. – Қызылорда: Қазақстан баспасы, 1929 ж. – 228 бет.
3. Терминология мәселелері. Құрастырушылар: Ш. Құрманбайұлы, О. Жұбаева. 1-кітап. – Астана, 2006. – 288 бет.

**Қ. Кеменгерұлы тәржімалаған П. Лебедивтің
«Химия» оқулығының соңында берілген терминдер тізбегін
«Қазақша-орысша, Орысша-қазақша терминологиялық сөздік:
Химия» сөздігіндегі терминдермен салыстырмалы кесте
(барлығы 176 термин)**

Химия терминдерінің орысша атауы	Қ. Кеменгерұлы еңбегіндегі нұсқасы	Химия терминдерінің қазіргі сөздіктердегі нұсқасы
Реакция нейтрализации	аралық тектесуу	-
Реакция разложения	айырыла тектесуу	-
Благородные металлы	асыл металдар	-
Перекись	асқын тотық	Асқын оксидгер
Аммоний	әмен	Аммоний
Удельный вес	ауырлық	-
Отношение	ара	Қағынас
Азот	азот	Азот
Азотная кислота	азот қышқылы	-
Эквивалент	балау (балама)	Парапарлық, балама
Бактерий	бактеріе	-
Фосген	пөскен	Фосген
Бром	бұром	Бром
Барий	барый	Барий
Вольт	уоет	-
Бертолетовая соль	бертелет тұзы	-
Весы Беранже	беренжі таразысы	-
Бензол	бензол	Бензол
Висмут	бійсміт	Висмут
Канифоль	шайыр	Шайыршық
Полублагородные мет.	шала асыл металдар	-
Закись	шала тотық	-
Самоосадочная соль	байланды тұз	-

Гранит	шұбар тас, кірәңіт	-
Каменная соль	тау тұз	-
Переговой	көң	-
Светильный газ	шырақтық ғаз	-
Горючий	жанғыш	Жанармай (горючее)
Механичес. смесь	жай қоспа	Механикалық қоспа
Латунь	жез	Жез
Торф	шым тезек	Шымтезек
Горные породы	жер жыныстары	-
Металличес. мышьяк	жылтыр мышыйак (күпіраз)	-
Черенковая сера	жіліншік күкірт	-
Паяльная трубка	дәнекер түтік	-
Друммондов свет	дүрмент жарығы	-
Кран Даниэля	дәнел шүмегі	-
Лампа Дэви	деуе шамы	-
Выпуклая линза	дөңес бійнза	-
Эбонит	ебеніт	-
Эфир	епір	Эфир
Иприт	іпріт	-
Этилен	етілен	Этилен
Растворитель	еріткіш	Еріткіш
Раствор	ерітінді	Ерітінді
Растворимое вещ.	еріме	-
Растворимость	ерігіштік	Ерігіштік
Закон кратных отнош.	еселік заңы	Еселі қатынастар заңы
Гелий	кәлі	Гелий
Электролиз	електіреліз	Электрыдырау
Воздух (атмосфера)	әуе	-
Ацетилен	әсетілен	Ацетилен

Асбест	тас кендір	Талшықтас
Алюминий	әлуүмін	Алюминий
Алюминотермия	әлуүмін темір	Алюминтермиялау
Амальгама	(амелгем) амалғам	Амалгамдар (амальгамы)
Аммиак	әмүйек (мұсатыр ғаз)	Аммиак
Галлоиды (галогены)	гәлейіт	Галогендер (галогены)
Генератор	генеретір	-
Гипс	гійпіс	Ғаныш, гипс
Гипосульфат	гійпесұлпет	-
Газ	ғаз	Газ
Газообразный	ғаз сымақ	-
Противогаз	ғаз қайтарғыш	Газтұтқыш
Газометр	ғазыметір	-
Графит	ғырапійт (қарындас таш)	-
Сродство (валентность)	іліктік	Ынтықтылық
Угарный газ	ійіс ғаз	-
Штатив	іштетіп	Тұрғы
Кальций	кәлсій	Кальция
Калий	кәлій	Калий
Каломель	кәлімел	Каломель
Карбид	кәрбійт	Карбит
Кадмий	кәдмій	Кадмий
Карборунд	қарбұрант	Карборунд
Фарфор	кәрден	Кәрлен
Консервы	кәнсеріп	-
Консервирование, консервировать	кәнсеріптеу	-
Гальванометр	гәлуенметір	-
Кобальт	көбелт	Кобальт
Кокс	көкіс	-

Углерод	көмір-тек	Көміртек
Гремучий	күркіреуік	-
Колба	қолбы (күзешік)	Құты
Серная кислота	күкірт қышқылы	-
Сернистая кислота	күкіртті қышқыл	-
Едкий натр	күйдіргіш натыр	Күйдіргіш натр
Едкий калий	күйдіргіш келій	Күйдіргіш калий
Аппарат Кийна	кеп аспабы	Құрылғы (аппарат)
Кристалл	кірестал	Кристалдар (кристаллы)
Кремний	кіремній	Кремний
Кремнезем	кіремнезем	Кремнезем
Глазурь	кіреуке	Жылтыратпа
Химия	кійміе	Химия
Химический	кіймілі	-
Купорос	кіпіраз	Купоростар (купоросы)
Лаборатория	лабыратыр	Зертхана, лаборатория
Лакмус	лакмыс	Лакмус
Марганец	марған	Марганец
Серный цвет	майда күкірт	-
Мрамор	мәрмәр	Мәрмәр
Магний	мәгнез	Магний
Молекула	мәлекүл	Молекула
Нашатырь	мұсатыр	Мүсәтір
Металл	метал	Металдар (металлы)
Металлоид	метал емес	-
Метил-оранж	метал оранж	Метилоранж
Натрий	натыр	Нагрий
Нафталин	напталыйын	Нафталин
Основное соедин.	негізді қосылыс	-
Никель	некел	Никель

Кислород	от-тек	Оттек
Органическое вещ.	өзекті заттар	Заттар, заттектер (вещества)
Неорганическое вещ.	өзексіз заттар	-
Парафин	парапын	Парафин
Фосфор	поспыр	Фосфор (фосфор)
Пробирка	пүребірке	-
Пипетка	пепетке	Тамшуыр
Финал	пенол	-
Фенол-фталеин	пенол-пыталейін	- Фенфлодар (фенфолы)
Аморфное вещество	піпінсіз зат	Аморфты заттар
Платина	пылатын	Платина
Штатив с лапками	каптырмалы іштәтіп	-
Тигель	қазаншып	Отбақыраш
Окалина	қақ	Тотқақ
Насыщенный	қанық	-
Каучук	каушық	Көксағыз
Взрывчатое вещество	қопарма зат	Жарылғыш заттар
Домна	корытқы	-
Двуокись	қос тотық	Қос тотықтар (двуокиси)
Смесь	қоспа	Қоспа
Соединение	қосылыс	-
Реакция соедин.	қосыла тектесуу	Реакциялар (реакции)
Состав	құралыс	Құрам
Бронза	қола	Қола
Насадка	қондырма	Қондырма
Явление	құбылыс	Құбылыс
Сложное вещество	құранды зат	Күрделі зат
Постоянство состава (закон)	құралыс тұрақтылығы	-

Вытеснять	кұуу	Ығыстырғыш (вытеснитель)
Реакция вытесн.	кұуа тектесуу	-
Сплав	құйма	Құйма
Крахмал	қырақмал	-
Горелка	қыздырма	Жанарғы
Сурик	қызыл жүйрік	Жоса
Зажим	қысқы	-
Жом	қысқыш	-
Кислота	қышқыл	Қышқыл
Кислая реакция	қышқылдана тектесуу	-
Кислотный окисел	қышқылдық тотық	-
Хлор	қылор	Хлор
Хлороформ	қылоропорым	Хлороформ
Весы Роберваля	робыр бал таразысы	-
Реторта	ретерті	Мойнақ
Поташ	сақар	Сақар
Вес	салмақ	-
Постоянство веса (закон сохран. веса)	салмақ тұрақтылығы	-
Весовая часть	салмақтық есе	-
Сода	соды	Сода
Самородный мет.	сом (таза) металл	-
Сурьма	сүрме	Сүрме
Фильтр	сүзгі	Сүзгіш
Гидрат	сұуан	Гидраттар (гидраты)
Водород	сұу-тек	Сутек
Водяная баня	сұулы жылытқыш	-
Холодильник	тоназытқыш	-
Церий	серій	Церий

Цезий	сезій	Цезий
Цилиндр	селендір	-
Уксус	сірке	Сіркесу
Давление	сығым	Қысым
Щелочь	сілті	Сілтілер (щелочи)
Щелочная реакция	сілтілене тектесуу	-
Основной окисел	сілтілік тотық	-
Киноварь	сыр	Сыр
Лента	таспа	-
Пластинка	қалақша	-
Медный купорос	тотыйайын (көк дәрі)	Мыскупоросы, тотияйын
Окись (окисел)	тотық	Тотықтар (окиси)
Окисление	тотығуу	Тотығу
Восстановление	тотықсыздануу	Тотықсыздану
Трубка	түтік	Түтік
Устойчивое соедин.	тұрлаулы қосылыс	Тұрақтылық (устойчивость)
Неустойчивое соедин.	тұрлаусыз қосылыс	-
Держалка	тұтқыш	Ұстатқы
Термоскоп	термөскөр	-
Элемент	тек	Элемент
Кагализатор	тектестіргіш	өршіткі
Реакция	тектесуу	Реакция
Цинк	тініке	-
Вещ.	зат	Заттар, заттектер
Индиго	үндійге	-
Фурма	үрлеу түтік	-
Порошок	ұмтақ	-
Йод	ыйот	Йод

*А. Шыныбекова,
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық
университетінің аға оқытушысы*

ТЕРМИНДЕРДІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ ТЕРМИН-ЖҮЙЕ ҰҒЫМЫ

Тіл – адам баласының негізгі қарым-қатынас құралы ғана емес, жүйелі ойлауды ұйымдастырушы да қызметін атқарады. Тіл арқылы таңбаланатын ой қызметі рухани дүние болғандықтан сөз көмегімен материалдық бейнеге, материалдық таңбаға айналып, түйсікпен қабылданады. Ой мен ойлау жүйелі болса оның сөзде таңбалануы да жүйелі болады.

Жүйе сөзі қазақ тілінде сала, тарау, жөн, рет, тәртіп, түйін, жөн-жосық деген мағыналарға ие. Халқымыз біреудің айтқан сөзі дұрыс болса «жүйелі сөз» деп баға берген. Кез келген ұғым болмыстық түйсік арқылы танылып, санада өмір сүреді де, дыбыс арқылы көрініс табады. Лексиканың жүйелілігінен арнаулы лексика туындайды. Ғылым, техника, өндіріс, ауыл шаруашылығы, басқару орындары т.б. қатысты атаулар арнаулы лексиканы құрай отырып термин сөздердің жасалуына әкеледі.

Термин сөздердің жүйесі туралы айтқанда А. Байтұрсынұлы, Қ. Жұбанов, Қ. Кемеңгеров, Ә. Бөкейханов, М. Жұмабаев, Ж. Аймауытов, С. Бәйішев, М. Дулатов, Г.К. Бірімжанов, С. Аманжолов, Н. Сауранбаев т.б. ғалымдар қазақ тілінде әр түрлі ғылым салалары бойынша оқулықтар мен оқу құралдарын жазуда байырғы жалпы қолданыста жүрген сөздердің мағынасына жаңаша терминдік мән беріп, XX ғасыр басындағы қазақ тіл білімінде игілікті істер атқарғанын атап өткен жөн.

Қазақ тіл білімінің негізін қалаушылардың бірі Ахмет Байтұрсынұлы «Тіл құралы», «Әліп би», «Әдебиет танытқыш» еңбектерінде термин сөздердің негіздемесін жасады. А. Байтұрсынұлы жасаған терминдердің басты ерекшеліктері деп мына жайттарды атап өтуге болады:

- анықталатын ұғымның дәлдігі;
- таңбаланатын атаулардың қазақшалануы;
- термин сөздердің жалқы сипатта болуы;
- терминнің нақтылығы;
- терминнің мазмұндық уәжділігі.

Қ. Жұбанов «Қазақ әдебиет тілі термин сөздері туралы» атты мақаласында халықаралық термин сөздерді қабылдау мен жазу нормаларында ғылыми-техникалық бірлікті сақтау туралы ескерте отырып, сәйкес

келетін сөздермен ұғым атауын аударғаннан гөрі өзінің бұрынғы қалпын сақтауды ұсынды. Бұл орыс және ете термин сөздерінің көп енуіне жол ашты.

С. Аманжоловтың «Қазақ тіліндегі ғылыми терминология мен аударма мәселесі туралы» атты А.Әбдірахмановпен бірге жазған ғылыми мақаласында: «Термин деп танылған, қабылданған сөздің бір-ақ мағынасы болуы керек. Екіұшты мағына беретін сөз термин болып жарытпайды», – деп басып айтады [1, 205 б.]. Әр түрлі ғылым саласы бойынша терминдердің баламалы аударылуы қажеттілігіне мән береді.

Термин сөздердің негізгі ерекшелігі – ғылым мен техника салалары бойынша белгілі бір ұғым мен түсінік атауы болып, дефинициялық анықтамасының болуы. Терминнің басты мәселесінің бірі – бір мағыналылық, алайда, ол қағидатты сақтау барлық жағдайда мүмкін бола бермейді. Терминология концептологиямен тығыз байланысты болады. Терминдік жүйе терминденуге ұшырайтын түсініктер жүйесіне сай келуі тиіс. Концептілік пен түсініктердің өзара арақатынасы жеке тілдік жүйеде термин мен оны таңбалаушы ұғым арасында үлкен танымдық байланыс орнатады [2, 21 б.]. Термин сөздерде мазмұны мен мағынасы – түсінігі мен сипатындағы бірліктен танымдық байланыс орнайды. Өзі таңбаланушы ұғым мен таңба арасында уәжді (мотивированный) байланыс болуы шарт. Бұл терминнің ішкі танымдық табиғатын көрсететін негізгі факторлардың бірі.

Қазақ тіліндегі термин сөздердің жасалуында үш түрлі жүйелі бағыт қалыптасқан:

- төл сөздер арқылы жасалған терминдер: *заң, саратшы, жарғы, жарлық, бұйрық, мәміле, құқық, азаматтық, әкім* т.б.

- шетел тілінен енген терминдердің баламалық (калька) аударылуы арқылы жасалған терминдер: *галамтор, тергеу қапасы, қол сұқпау, ұңғыма, өлшеуіш құрал, ауа айдағыш* т.б.

- өзгеріссіз енген шетелдік терминдер: *орфография, орфоэпия, дипломатия, экономика, технология, тариф, лизинг, акция, аукцион, гигиена, шифр, карьер* т.б.

Терминдердің жасалуы туралы айтқанда ғалым Ө. Айтбайұлының жіктеуі бойынша семантикалық, аналитикалық, калькалау, өзге тілден дайын сөз алу арқылы жүзеге асатынын атап өту керек. Терминнің жүйелілігі туралы айтқан әр түрлі пікірге ғалым былайша өз көзқарасын білдіреді: «Кейінгі кезде, әсіресе лингвистикалық әдебиеттерде, терминдердің жүйелі болу жағы әңгіме болып жүр. Ал енді жүйелілік дегенді елдің бәрі бірдей

дұрыс түйіне бермейтін сияқты. Әр қилы пікір бар. Мәселен, белгілі терминші-тілшілердің бірі В.А. Даниленко мұның классификациялық мәніне баса назар аударып, сол тұрғыдан түсіндірмек болады. Әйгілі тілші А.А. Реформатский терминнің сөзжасамдық жүйесіне көбірек көңіл бөледі. Ал үшінші бір пікір осы айтылғандарды дамыта келіп, терминдер жүйесін екі түрлі ыңғайда қарастырады. Яғни, оны бір жағынан, терминологиялық жүйенің элементі ретінде, екінші жағынан, жалпы тіл жүйесінің элементі есебінде бағалайды» [3,15-16 б.б.]. Терминологиядағы жүйелілік тәртібі бар жерде синонимдік қатарға, көп мағыналылыққа орын жоқ екендігіне баса назар аударады.

Мәністік (семантикалық) тәсіл арқылы жасалған терминдерге байырғыдан қолданыста жүрген сөздерді арнайы ұғымға таңба ретінде қолдану жатады. Мысалы: шабуыл, қорытынды, аймақ, өкіл, кемсіту, нәсілшілдік, қақтығыс, шиеленіс, мәлімет, бейтараптандыру, қудалау, айып, айыппұл, шарт, бітімгершілік т.б. сөздер бастапқы мағынасынан ерекше мағынаға ие болып, қоғамның сан саласына термин ретінде пайдаланылады. Ал сөзжасамдық (синтетикалық, аналитикалық) әдіс арқылы термин жасауда А. Байтұрсынұлы өз еңбектерінде 33 жұрнақты қолданған. *-лы, -лі, -шы, -ші, -сыз, -сіз, -ты, -ті, -лық, -лік, -ма, -ме, -у, -ым, -ім, -ман, -мен, -шылық, -шілік, -у+ыш, -у+іш, -паз, -қор, -шіл+дік, -шыл+дық, -тық, -тік, -дық, -дік, -ба, -бе, -па, -пе, -с, -ыс, -іс* жұрнақтарының термин жасаудағы қарқын мен пәрменділігін ғалымның еңбектерінен көруге болады. Мысалы: *дауысты, дауыссыз, туынды, үстеу, аңдату, әуезділік, әліптеме, байымдама, кекесіндеу, жалғау, жұрнақтық, бастауыш, баяндауыш, сарындама, терме, толғау, сауықтама, ермектеме, дарынды сөз, зейіндеме, шартты оралым, түйдектеу, шендестіру, қайталақтау, еспеу, лептеу, әсерлеу, мезгеу, көріктеу, кейіптеу, бернелеу, алмастыру, меңзеу, дәлдік, шығарма, сүгіреттеу (суреттеу)* т.б. Бұл аталғандардың біразы әлі сол күйінде қолданыста болса, кейбірі заман талабына сай ғылыми зерттеулердің нәтижелерімен басқаша терминдік атауға ие болған. Осы әдіспен қазіргі кезде *орам, жемқорлық, үдеріс, өтінім, салғырттық, немқұрайдылық, әлімжеттік, көпе-көрнеу, ақсұлық, олқылық, бағалауыштық, абстрактылы, егемендік, отаршылдық, біліктілік, лаңкестік, қаржыландыру, тұнба, бұзақылық, мәмілегер*, т.б. терминдер жасалынып, көпшілік қолданысына енгізілген.

Бұлардан өзге терминдер бірнеше сөзден тіркесіп құралып, бірігіп, кейде қосарланып, жаңа мағынада жұмсалады. Олар бір сөйлем мүшесі болып немесе іштей синтаксистік, морфологиялық тұтастықты құрайды.

Мәселен: *жолда жүру ережесі, абайсыз қылмыс, сайлау және сайлану құқығы, адам өміріне қарсы қылмыс, алдын ала ойластырылған қылмыс, азаматтардың заң алдындағы теңдік қағидасы, қасақана қылмыс, бұзақылық ниет, көзден жас ағызатын улы газ, сейсмикалық қауіпті аймақтар, жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша қылмыстық істі қайта қарауға жіберу, үнемдеудің экономикалық заңдылығы, жсалған ақша жасаушыларды қудалау* т.б. Бұларға қоса біріккен сөздер арқылы жасалған терминдер де жеткілікті. Мысалы: *жаратылыстану, өнеркәсіп, оттегі, сутегі, жарғаққанаттылар, келісім – шарт, картонқазғыш машина, қостотық, тұсаукесер, кітапқұмар, қылтамақ, көкжәсетел* т.б.

Академик Ә. Қайдардың 1993 жылы жарық көрген «Қазақ терминологиясына жаңаша көзқарас» атты еңбегінде қазақ терминологиясының дамуына қажетті қағидаттар берілген. Осы қағидаттардағы басты ой – термин шығармашылығымен айналысатын ғалымдарға, көпшілікке нақты ұсыныстар беріп, терминологиялық жұмыстарды дұрыс жолға қою. Осы еңбекте салалық терминдер мен атауларды жанадан жасауда, өзгертуде, ауыстыруда ең алдымен қазақ тілінің төл және бұрыннан қалыптасқан байырғы лексикалық байлығын сарқа пайдалануға мән берілген [4, 5 б.].

Тіл дамуының басты көрсеткіші – сөзде қосалқы мағынаның дамуы болса, термин сөздерді жасауда да жүйелі түрде сөзжасамдық әдіс арқылы, терминологияның басты қағидаттарын ескере отырып терминдер жасауды іске асырған жөн.

Сөз арқылы ұғым туралы жалпы мағлұмат берілсе, ғылыми жаңалықтар көбейген сайын термин дефинициясы да толығып отырады. Сөз таптарының терминденуінде ерекшеліктер кездеседі. Әдетте зат есімді терминдер көп ұшырасады. Етістіктің -у түйік етістігінен *септеу, көптеу, үстеу, ойлау, теңеу, суреттеу, толғау, әсірелеу, бейнелеу* сияқты бұрыннан қолданыстағы терминдермен қатар *сұрыптау – сортировка, мұнай айдау – выкачка нефти, бұрғылау – бурение, көгалдандыру – озеленение, жою – ликвидировать, жекешелендіру – приватизировать, беттестіру – очная ставка, жобалау – проектировать, өңдеу – переработка* сияқты қолданысқа еніп, кедергісіз жұмсалудағы терминдерді көруге болады. Салалық терминдердің сапасы туралы сөз қозғағанда Н. Қаратышқановтың 1927 жылы Қызылордада басылып шыққан «Пән сөздері» атты еңбегінде берілген сөздердің өз заманында терминологияны дамытуға қосқан үлесі бар екенін айта кетуіміз керек [6, 5 б.]. Бұл еңбекте халықаралық және орыс тілінен енген терминдер төл тіліміздің фонетикасына сай берілген. Мысалы, *қылор (хлор), депезет (депозит), негетіп (негатив), әксие (акция)* т.б. сөздерді бүгінгі күнде

қолдануда жоқ немесе орыс тілінде қалай қолданылса солай айтылады. Ал *қаулы* – *постановление*, *нұсқау* – *инструкция*, *жәбірленуші* – *потерпевший*, *салым* – *вклад*, *жасақ* – *отряд*, *жанартау* – *вулкан*, *кеңес* – *совет*, *қолқа* – *арта*, *дәріқана* (*дәріхана*) – *аптека*, *мұнара* – *башня*, *шексіз геометриялық еселік дәуірлеу* – *бесконечная геометрическая прогрессия*, *шаршы* – *квадрат*, *өмірбаян* – *биография*, *мал дәрігер* – *ветеринарный врач*, *су тегі* – *водород*, *сарқырама* – *водопад*, *майдан соты* – *военно-полевой суд* т.б. аударма терминдер бүгінгі күнге дейін пәрменді қолданыс үстінде. Әрине, *авиахимия* – *эукемие*, *Австралия* – *Абстралие*, *Адъютант* – *атұлтан*, *ампер* – *эмпір*, *Америка* – *Әмерике* т.б. сияқты сөздерді бүгін қолданыста көрмейміз. Дегенмен, Н. Қаратышқанов жасаған сөздіктен бүгінгі күні қайта қолданысқа енген сөздер де бірқатар. Мысалы: *бассейн* – *алап*, *обойма* – *оқ тізер*, *администрация* – *әкімшілік*, *аренда* – *жал*, *буксир* – *жетек*, *вытяжная труба* – *сорма түтік*, *гидропресс* – *су қыспақ* т.б. *Воспаление* сөзін *талаурату*, *банкет* – *қошемет*, *биология* – *тіршілік тану*, *кредитор* – *аласылы*, *парашют* – *қалытқы*, *гимнастика* – *шынықтау*, *ведомость* – *қарамақ*, *неустойка* – *сертті айып*, *объяснительная записка* – *баян хат*, *помилование* – *жарылқау* сияқты сөздер бүгінгі терминдерге дублет құрайтынын көреміз.

Терминдену шығармашылығында қарастырылатын сөздер терминологиялық жүйені құра отырып терминге айналады. Терминдерді жүйелеу ісінде термин-ұғым, термин-сөз сияқты қырларына мән берумен бірге термин-жүйе ұғымына да көңіл бөлу керек.

Терминдену барысында көптеген омоним сөздер туады. Сөз мағынасында болатын семантикалық өзгерістердің ұғым мазмұнын құрайтын белгілермен тікелей байланысы болатынын айта келе, бұрыннан белгілі сөз арнаулы ұғымға таңылатынын байқаймыз. Бұл құбылысты профессор Ш. Құрманбайұлы жүйеаралық және салааралық омонимдер деп атауды ұсынады [7, 166-б.].

Терминология – синхронды ғылым саласы, сондықтан да кез келген уақытта терминді жүйеге келтірген дұрыс. Бұрыннан белгілі сөз қандай да бір жұрнақты қабылдап, арнаулы бір ұғымға таңылып, дефинициялық мәнге ие болса жүйеаралық омоним құра отырып ішкі терминденуге келеді. Терминжасамның қалыптасқан әлемдік тәжірибелерінде жалпы қолданыстағы сөздердің терминделуі жиі кездеседі. Сондай-ақ орыс тілінде -оним, -ени+е, -ани+е, -изм, -ойд, -ейд жұрнақтары арқылы жасалған терминдер өте көп. Бұл терминденудің қазақ тілінде -у тұйық етістігімен көрінетіні туралы жоғарыда атап өттік. *Абаттандыру* – *благоустройство*,

оңтайландыру – *оптимизация*, айыптау – *обвинение* т.б. мысалдардан қазақ сөзінің кез келгені терминдік мәнге ие болуы мүмкіндігін білуге болады. Терминдердің жоғары жиілікпен қолданылуында термин-жүйе ұғымының маңызы зор.

Қазақ тіліндегі жасалып жатқан терминдерді жүйелеу туралы айтқанда экстралингвистикалық факторлардың әсері мол екенін көруге болады. Қоғам өмірінің барлық саласында қолданылатын терминдер, жаңа атаулар мен ұғымдар ғылыми тұрғыдан терминдік жүйе тарапынан қарастыруды талап етеді. Термин сөздердің жасалу тәжірибесінде терминжасамның ішкі көздерін қолдану арқылы терминологиялық жүйені жөнге келтірудің өзектілігін шешудің бір әдісі деп қарастыру керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақ тілі теориясының негіздері. – Алматы, 2002.
2. *Суперанская А.В.* Общая терминология. Вопросы теории. – М., 1989.
3. *Айтбайұлы Ө.* Қазақ сөзі. – Алматы: Рауан, 1997.-237-б.
4. *Қайдаров Ә.* Қазақ терминологиясына жаңаша көзқарас. – Алматы, 1993.
5. *Салқынбай А.* Қазіргі қазақ тілі. – Алматы, 2008.-404-б.
6. Пән сөздері. (Құрастырушы – Н. Қаратышқанов). – Алматы, Ер-Дәулет, 2004. – 126 б.
7. *Құрманбайұлы Ш.* Қазақ лексикасының терминденуі. – Алматы, 1998. – 205-б.

ҰСЫНЫСТАР, ПІКІРЛЕР

Бұл айдармен ҚР Үкіметі жанындағы Мемлекеттік терминология комиссиясы мен көпшілік талқысына ҚР Қоршаған ортаны қорғау министрлігі ұсынған экология терминдері мен ҚР Денсаулық сақтау министрлігінің, ҚР БҒМ А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты Терминология бөлімі ұсынған терминдердің орысша-қазақша сөздігі жарияланып отыр.

**Қазақстан Республикасы Қоршаған ортаны қорғау министрлігінің
салалық терминологиялық жұмыс тобы ұсынған экология
саласында қолданылатын терминдері мен сөз тіркестері**

1. Абиогендік ландшафт – Абиогенный ландшафт
2. Абиота – Абиота
3. Абиоталық орта жағдайлары – Абиотические условия среды
4. Абиотика – Абиотика
5. Абиотикалық фактор – Абиотический фактор
6. Абиотикалық-экологиялық факторлар – Абиотические экологические факторы
7. Абиссаль – Абиссаль
8. Авиакүрес – Авиакүрес
9. Авиациялық шу – Авиационный шум
10. Авиациялық мониторинг – Авиационный мониторинг
11. Авиацияның қоршаған ортаға әсері – Влияние авиации на окружающую среду
12. Авиафауна – Авиафауна
13. Автокөлікпен ластану – Загрязнение автотранспортом
14. Автоморфты топырақ – Автоморфная почва
15. Автотрофтылық – Автотрофизм
16. Автореттелу – Авторегуляция
17. Автохтондар – Автохтоны
18. Аграрлық экология – Агрэкология
19. Агробиогеоценоз – Агробиогеоценоз
20. Агроормандандыру – Агрорелесомелиорация
21. Агрохимия – Агрохимия
22. Агроценоз – Агроценоз
23. Агрэкожүйе – Агрэкосистема
24. Агрэкология – Агрэкология
25. Ағаш дайындау – Лесозаготовка
26. Ағашжегіштер – Ксилофаги
27. Ағаштарды сақиналау – Окольцовывание деревьев
28. Ағынсыз аймақ – Бессточная область
29. Ағынсыз бассейн – Бессточный бассейн
30. Ағын модулі – Модуль стока
31. «Адам және биосфера» бағдарламасы – Программа «Человек и биосфера»

32. Адам мен табиғат қарым-қатынасы – Взаимоотношение человека и природы
33. Адам мен табиғат қарым-қатынасының эволюциясы – Эволюция взаимоотношений человека и природы
34. Адамның өмір сүру ортасы – Среда жизни человека
35. Адам экологиясы – Экология человека
36. Адамның экологиялық кадастры – Экологический кадастр человека
37. Адамды қоршаған ортаның сапасы – Качество среды, окружающей человека
38. Адамның қоршаған ортасын қалпына келтіру – Воспроизводство среды, окружающей человека
39. Адамды қоршаған ортаға залал – Ущерб среде, окружающей человека
40. Адамды қоршаған ортаны оңтайландыру – Оптимизация среды, окружающей человека
41. Адамды қоршаған табиғи орта – Природная среда, окружающая человека
42. Адамның табиғатқа әсер етуі – Воздействие человека на природу
43. Адам табиғатының өзгеруі – Изменение природы человека
44. Адамның экологиялық қажеттілігі – Экологическая потребность человека
45. Адамның экологиялық құқығы – Экологическое право человека
46. Адвентивті түрлер – Адвентивные виды
47. Адекция – Адекция
48. Азоналді өсімдіктер экожүйесі – Экосистема азональных растений
49. Азықтық өлшем – Кормовая единица
50. Азот айналымы – Круговорот азота
51. Азотты ұстау, азотфиксация – Азотофиксация
52. Азаюшы түр – Сокращающий вид
53. Аймақтық ластану – Региональное загрязнение
54. Аймақтық мониторинг – Региональный мониторинг
55. Айлақ – Причал
56. Айыппұл – Штраф
57. Айыппұлдар сомалары – Суммы штрафов
58. Кенешойғы – Акарицид
59. Акклиматизация – Жерсіндіру

60. Аккумуляция – Жинақталу
61. Белсенді топырақ – Активная почва
62. Акрология – Акрология
63. Сарқынды су – Сточная вода
64. Сарқынды суды биологиялық тазарту – Биологическая очистка сточных вод
65. Сарқынды суды биосүзгімен тазарту – Очистка сточных вод на биофальбрах
66. Сарқынды суды жасанды тазарту – Искусственная очистка сточных вод
67. Сарқынды суды залалсыздандыру – Обеззараживание сточных вод
68. Сарқынды суды иіссіздендіру – Дезодорация сточных вод
69. Сарқынды суды механикалық тазарту – Механическая очистка сточных вод
70. Сарқынды суды терең тазарту – Глубокая очистка сточных вод
71. Сарқынды суды табиғи тазарту – Естественная очистка сточных вод
72. Сарқынды суды тазарту әдістері – Способы очистки сточных вод
73. Сарқынды суды физикалық-химиялық тазарту – Физико-химическая очистка сточных вод
74. Сарқынды суды химиялық тазарту – Химическая очистка сточных вод
75. Ақпарат – Информация
76. Ақталу принципі – Принцип оправданности
77. Алапаттық ластану – Катастрофическое загрязнение
78. Аллелопатия – Жәбірлесу
79. Аллелоспения – Аллелоспение
80. Аллювий – Аллювий
81. Жайылма – Пойма
82. Альбеде – Альбеде
83. Алдамшы қолайлылық принципі – Принцип обманчивого благополучия
84. Альготрофизм – Альготрофизм
85. Аммонификация – Аммонификация
86. Анаэробтар – Анаэробы
87. Аномофилия – Аномофилия

88. Анемохорлар – Анемохоры
89. Антибиотиктер – Антибиотики
90. Антициклондар – Антициклоны
91. Аллергия – Аллергия
92. Анабиоз – Анабиоз
93. Анализ – Талдау
94. Анемия – Анемия
95. Аннотация – Аннотация
96. Антропогендік фактор – Антропогенный фактор
97. Антропоген – Антропоген
98. Антропогенді сукцессия – Антропогенная сукцессия
99. Антропогендік жүктеме – Антропогенная нагрузка
100. Антропогендік жүктеме қысымының нормативі (АЖҚН) – Нормативы давления антропогенной нагрузки (НДАН)
101. Антропогендік ландшафт – Антропогенный ландшафт
102. Антропогендік ластану – Антропогенное загрязнение
103. Антропогендік әсер ету – Антропогенное воздействие
104. Антропоэкологиялық жүйе – Антропоэкологическая система
105. Белгісіздік принципі – Принцип неопределенности
106. Аутэкология – Аутэкология
107. Аң аулау – Охота
108. Қаумал – Загон
109. Аңшылық кәсіпшілігі – Охотничий промысел
110. Аңшылық қаумал – Охотничий заказник
111. Аңшылық қоры – Охотничий фонд
112. Аңшылық ұйымдастыру – Охотоустройство
113. Аңшылық шаруашылық – Охотничье хозяйство
114. Аң аулау лицензиясы – Охотничья лицензия
115. Аңшылықтану – Охотоведение
116. Аменсализм – Аменсализм
117. Аппекс – Аппекс
118. Апикалық басымдылық – Апикальное доминирование
119. Апат қалдықтары – Аварийные остатки
120. Апобиосфера – Апобиосфера
121. Аралдың экологиялық дағдарысы – Экологический кризис Арала
122. Аралас орман – Смешанный лес
123. Ареал – Ареал
124. Ареал экологиясы – Экология ареала

125. Артық ылғалдылық – Избыточное увлажнение
126. Аралас ағаштар – Древостой смешанный
127. Аралас газ қоспалары – Газовоздушная смесь
128. Минералды су – Минеральная вода
129. Сәулет экологиясы – Экология архитектуры
130. Арынды су – Напорные воды
131. Арна – Русло
132. Ауа райы қызметі – Служба погоды
133. Атмосфера мөлдірлігі – Прозрачность атмосферы
134. Атмосфера – Атмосфера
135. Атмосфера ауасын қорғау – Защита атмосферного воздуха
136. Атмосфераға шығарындыларды кәдеге жарату – Утилизация выбросов в атмосферу
137. Атмосфералық коррозия – Атмосферная коррозия
138. Атмосфералық қысым – Атмосферное давление
139. Атмосфералық ластану – Атмосферное загрязнение
140. Атмосфераның ластану индексі – Индекс загрязнения атмосферы
141. Атмосфераның антропогендік ластану көзі – Источник антропогенного загрязнения атмосферы
142. Атмосфераны қорғау – Охрана атмосферы
143. Атмосфераның ластану әлеуеті – Потенциал загрязнения атмосферы
144. Атмосфераның ластануы – Загрязнение атмосферы
145. Атмосфералық ластануды бақылау – Контроль атмосферного загрязнения
146. Атмосфераға шығарындыларына қойылатын талаптар – Требования к выбросам в атмосферу
147. Атом энергиясы жөніндегі халықаралық агенттігі – Международное агентство по атомной энергии
148. Атом энергетикасы – Атомная энергетика
149. Атрибут – Атрибут
150. Ауа – Воздух
151. Ауаның ластануы – Загрязнение воздуха
152. Ауаның ластану дәрежесін бағалау – Оценка степени загрязнения воздуха
153. Ауа ылғалдылығы – Влажность воздуха
154. Аудитор жасау нысаны – Объект аудиторования
155. Ауланатын аң-құстар – Охотничьи животные

156. Аулау, ұстап алу – Отлов
157. Аймақтық экологиялық жағдайды бағалау критерилері – Критерии оценки регионального экологического положения
158. Аутоэкология – Аутоэкология
159. Ауыл шаруашылығын химияландыру – Химизация сельского хозяйства
160. Ауыл шаруашылық ластану – Сельскохозяйственное загрязнение
161. Ауыл шаруашылық экологиясы – Сельскохозяйственная экология
162. Ауыр металдар – Тяжелые металлы
163. Ауыр металдармен ластану – Загрязнение тяжелыми металлами
164. Ашық тыңдау – Публичное слушание
165. Аэрация – Аэрация
166. Аэробтар – Аэробы
167. Аэропоника – Аэропоника
168. Аэротенк – Аэротенк
169. Аэрозоль – Аэрозоль
170. Аэрофотосурет түсіру – Аэрофотосъемка
171. Дүниежүзілік ауа райы қызметі (ДАК) – Всемирная служба погоды (ВСП)
172. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы (ДДСҰ) – Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ)
173. Әлемдік мұхиттың ластануы – Загрязнение мирового океана
174. Дүниежүзілік табиғат хартиясы – Всемирная хартия природы
175. Жабайы табиғаттың дүниежүзілік қоры – Всемирный фонд дикой природы
176. Әлеуметтік орман шаруашылығы – Социальное лесоводство
177. Әлеуметтік экология – Социальная экология
178. Әлеуметтік-экологиялық ауыстыру ережесі – Правило социально-экологического замещения
179. Әлеуметтік-экологиялық жүйе – Социально-экологическая система
180. Әлеуметтік-экологиялық-экономикалық залал – Социально-эколого-экономический ущерб
181. Әскери сынақтардан ластану – Загрязнение от военных испытаний
182. Әскери полигондардың мониторингі – Мониторинг военных полигонов
183. Базалық станция – Базовая станция

184. Мәліметтер базасы – База данных
185. Базалық кеңістік нысандар – Базовые пространственные объекты
186. Басқару қағидаты – Принцип управления
187. Бактериялар – Бактерии
188. Бактериоцидтер – Бактериоциды
189. Балық аулау – Рыболовство
190. Балық аулау лицензиясы – Рыболовная лицензия
191. Балық өсіретін тәлімбақ – Рыбопитомник
192. Балық өсірушілік – Рыбоводство
193. Балық шаруашылығы – Рыбное хозяйство
194. Барри Коммонердің экология заңдары – Законы экологии Барри Коммонера
195. Балықжойғы – Ихтиоцид
196. Балықтар экологиясы – Экология рыб
197. Басымдылық – Доминант
198. Батпақтану – Болотоведение
199. Бархан – Бархан
200. Безгек – Малярия
201. Бентос – Бентос
202. Бентофаг – Бентофаг
203. Беткей қорғау орманы – Склонозащитный лес
204. Бета сәуле шығару – Бета-излучение
205. Белсенділік үлес салмағы – Удельная активность
206. Биоакустика – Биоакустика
207. Биогаз – Биогаз
208. Биогендік заттар – Биогенные вещества
209. Биогендік элементтер – Биогенные элементы
210. Биогеография – Биогеография
211. Биогеоценоз – Биогеоценоз
212. Биокөрсеткіш – Биоиндикатор
213. Биокосты заттар – Биокосные вещества
214. Биоиндикация – Биоиндикация
215. Биологиялық әртүрлілік – Биологическое разнообразие
216. Биологиялық әдіс – Биологический метод
217. Биологиялық белсенді топырақ – Биологическая активная почва
218. Биологиялық әртүрлілік туралы конвенция – Конвенция о биологическом разнообразии

219. Биологиялық әдіспен су тазарту – Очистка воды биологическим методом
220. Биологиялық желдету – Биологическое выветривание
221. Биологиялық ластану – Биологическое загрязнение
222. Биологиялық күрес – Биологическая борьба
223. Биологиялық қорлар – Биологические фонды
224. Биологиялық мониторинг – Биологический мониторинг
225. Биологиялық прогресс – Биологический прогресс
226. Биологиялық регресс – Биологический регресс
227. Биологиялық ресурстар – Биологические ресурсы
228. Биологиялық сағаттар – Биологические часы
229. Биологиялық спектр – Биологический спектр
230. Биологиялық тазарту – Биологическая очистка
231. Биологиялық өнімділік – Биологическая продуктивность
232. Биологиялық тепе-теңдік – Биологическое равновесие
233. Биологиялық ырғақтар – Биологические ритмы
234. Бионика – Бионика
235. Биом – Биом
236. Биомасса – Биомасса
237. Биосфера – Биосфера
238. Биосфера құрылымы – Структура биосферы
239. Биосфера экологиясы – Экология биосферы
240. Биосфералық ластану – Биосферное загрязнение
241. Биосфераның радиоактивтік ластануы – Радиоактивное загрязнение биосферы
242. Биосфералық қорық – Биосферный заповедник
243. Биотазарту – Биоочистка
244. Биота – Биота
245. Биотикалық факторлар – Биотические факторы
246. Биотикалық әлеует – Биотический потенциал
247. Биотехнология – Биотехнология
248. Биотоп – Биотоп
249. Биоценоз – Биоценоз
250. Биоценология – Биоценология
251. Биоценотикалық оптимум – Биоценотический оптимум
252. Биоэкологиялық спектр – Биоэкологический спектр
253. Биоэкология – Биоэкология
254. Биоэнергетика – Биоэнергетика

255. Биік ағаштар – Древостой высокополнотный
256. Блоктық әдіс – Блочный метод
257. Бонитет – Бонитет
258. Ботаникалық бақ – Ботанический сад
259. Бос уақыт – Свободное время
260. Жердің бұзылуы – Нарушение земли
261. Бұзылған жерлерді түгендеу – Инвентаризация нарушенных земель
262. БҰҰ-ның Климаттың өзгеруі туралы негіздемелік конвенциясы – Рамочная конвенция ООН об изменении климата
263. БҰҰ Хатшылығы – Секретариат ООН
264. Біріккен Ұлттар Ұйымы – Организация Объединенных Наций
265. Бірінші топ ормандары – Леса первой группы
266. Бірегей жастағы ағаштар – Древостой абсолютно одновозрастный
267. Вирустар – Вирусы
268. Вектор – Вектор
269. Векторлық түсініктеме – Векторное представление
270. Векторлық-топологиялық түсініктеме – Векторно-топологическое представление
271. Газ тәрізді қалдықтар – Газообразные отходы
272. Газ қалдықтарының улылығы – Токсичность газовых отходов
273. Газданғандық – Загазованность
274. Газдандыру – Газификация
275. Газды тазарту – Газоочистка
276. Газ тазарту қондырғысы – Газоочистная установка
277. Газтұтқыш – Газоуловитель
278. Галофильдер – Галофилы
279. Галофиттер – Галофиты
280. Гамада – Гамада
281. Гамма сәулелену – Гамма-излучение
282. Гаусс-Крюгер координаты – Координаты Гаусса-Крюгера
283. Геобиосфера – Геобиосфера
284. География – География
285. Географиялық белдем – Географическая зона
286. Географиялық экология – Географическая экология
287. Географиялық ландшафт – Географический ландшафт
288. Гелиофильдер – Гелиофилы

289. Гелиофиттер – Гелиофиты
290. Гельминттер – Гельминты
291. Геожүйе – Геосистема
292. Геоинформатика – Геоинформатика
293. Геоинформатикалық талдау – Геоинформационный анализ
294. Геоинформатикалық технология – Геоинформационные технологии
295. Геокодтау – Геокодирование
296. Геология – Геология
297. Геотермальды энергетика – Геотермальная энергетика
298. Геофизикалық мониторинг – Геофизический мониторинг
299. Геожылнама – Геохронология
300. Геожылнамалық шкала – Геохронологическая шкала
301. Геоэкология – Геоэкология
302. Гербарий – Гербарий
303. Гербицидтер – Гербициды
304. Герпетология – Герпетология
305. Гиггерц гГц (1000000000 Гц) – Гиггерц гГц (1000000000 Гц)
306. Гигрофилдер – Гигрофилы
307. Гигрофиттер – Гигрофиты
308. Гидробиология – Гидробиология
309. Гидробионттар – Гидробионты
310. Гидрогеология – Гидрогеология
311. Гидрология – Гидрология
312. Гидрологиялық бекет – Гидрологический пост
313. Гидромелиорация – Гидромелиорация
314. Гидроплазма – Гидроплазма
315. Гидросфера – Гидросфера
316. Гидросфераның қысымы – Давление гидросферы
317. Гидросфераның ластануы – Загрязнение гидросферы
318. Гидротермиялық градиент – Гидротермический градиент
319. Гидрофильдер – Гидрофилы
320. Гидрофиттер – Гидрофиты
321. Жаһандық мониторинг – Глобальный мониторинг
322. Гомеостаз – Гомеостаз
323. Гравитациялық су – Гравитационная вода
324. Гумификациялау – Гумификация
325. Гумус – Гумус

326. Гуано – Гуано
327. Жаһандық жылыну – Глобальное потепление
328. Жаһандық қоршаған орта қоры – Глобальный фонд окружающей среды
329. Жаһандық ластану – Глобальное загрязнение
330. Жаһандық мониторинг – Глобальный мониторинг
331. Жаһандық проблема – Глобальная проблема
332. Жаһандық экология – Глобальная экология
333. Жаһандық әлеуметтік экожүйе – Глобальная социосистема
334. Жаһандық ядролық соғыс – Глобальная ядерная война
335. Ғарыш кеңістігін қорғау – Охрана космического пространства
336. Ғарыштық қалдық – Космический отход
337. Ғарыштық мониторинг – Космический мониторинг
338. Ғарыштық экология – Космическая экология
339. Ғарыштың ластануы – Космическое загрязнение
340. Ғылымның экологиялануы – Экологизация науки
341. Ғылыми-техникалық кеңес – Научно-технический совет
342. Ғылыми-зерттеу жұмысының жетекшісі – Руководитель научно-исследовательской работы
343. Ғылыми-зерттеу жұмысы жөніндегі сарапшы – Эксперт по научно-исследовательской работе
344. Ғылыми-зерттеу жұмысы жөніндегі консультанты – Консультант по научно-исследовательской работе
345. Дауыл – Шквал, ураган
346. Дәннің ағып кетуі – Стеkanie зерна
347. Дәріс – Лекция
348. Демозкология – Демозкология
349. Депрессия – Депрессия
350. Делювий – Делювий
351. Детрит – Детрит
352. Детритофагтар – Детритофаги
353. Деструкторлар – Деструкторы
354. Дефляция – Дефляция
355. Диапауза – Диапауза
356. Дьюндер – Дьюны
357. Егіс даласын қорғайтын орман – Полезащитный лес
358. Екпе ағаш – Насаждение
359. Екпетоғай – Дендрарий

360. Екінші табиғат – Вторая природа
361. Екінші топ ормандары – Леса второй группы
362. Елді мекеннің ластануы – Загрязнение населенных мест
363. Ерекше қорғалатын аумақ – Особо охраняемая территория
364. Ерекше қорғалатын аумақтар мониторингі – Мониторинг особо охраняемой территории
365. Ерекше табиғат пайдалану режимі – Режим особого природопользования
366. Ерекше қорғауға алынған аумақтарға қойылатын экологиялық талаптар – Экологические требования к особо охраняемым территориям
367. Еуропаның табиғи ұлттық саябақтарының федерациясы – Европейская федерация природно-национальных парков
368. Есептік кезең – Отчетный период
369. Жабайы аң-құс өсіру – Дичеразведение
370. Жабайы аң-құстарды қорғау – Охрана дичи
371. Жабайы жануарлар – Дикие животные
372. Жабайы жануарларды жансыздандыру – Обездвижение диких животных
373. Жабайы жануарларды қорғаудың халықаралық қор – Международный фонд охраны диких животных
374. Жабайы жануарлардың қоныс аударатын түрлерін сақтау туралы конвенция – Конвенция о сохранении мигрирующих видов диких животных
375. Жабайы құстар – Дичь
376. Жабайы табиғат – Дикая природа
377. Жаға – Берег
378. Жағалық алқап – Береговая полоса
379. Жағалық сызық – Береговая линия
380. Қолайлы табиғи орта – Благоприятная природная среда
381. БАҚ – СМИ
382. Жайылмалы экожүйелер – Пойменные экосистемы
383. Жайылым – Пастбища
384. Жай толқын – Зыбь
385. Жазықтық эрозия – Плоскостная эрозия
386. Жалпы ағаш қорлары – Запас древостоя общий
387. Жалпақ жапырақты орман – Широколиственный лес
388. Жалпы экология – Общая экология

389. Жалпы экология заңы – Закон общей экологии
390. Жалпыға бірдей экология – Всеобщая экология
391. Жалпы шығарынды – Валовый выброс
392. Жанама әсер – Косвенные воздействия
393. Жансақтау стациясы – Стация переживания
394. Жануарлар әлемінің мониторингі – Мониторинг животного мира
395. Жануарлар әлемін қорғау – Охрана животного мира
396. Жануарлар әлемін пайдалануда қойылатын экологиялық талаптар – Экологические требования к использованию животного мира
397. Жануарлар індеті – Эпизоотия
398. Жануарлар экологиясы – Экология животных
399. Жануарлар географиясы – География животных (зоогеография)
400. Жануарларды жылыстату – Выселение животных
401. Жануарларды қорғау – Охрана животных
402. Жануарлардың қоныс аударуы – Миграция животных
403. Жануарлардың тектік қорын қорғау – Охрана генофонда животных
404. Жасыл кітап – Зеленая книга
405. Жасыл сақшы – Зеленый патруль
406. Жарамсыз ағаштардың басып болуы – Древостой перестойный
407. Жарамды ағаштардың басып болуы – Древостой спелый
408. Жәй ағаштар – Древостой простой
409. Жемірілу – Абразия
410. Жәндіктер экологиясы – Экология насекомых
411. Жерасты су бассейні – Бассейн подземных вод
412. Жер асты және жер үсті суларды қорғау – Охрана подземных и поверхностных вод
413. Жедел экологиялық жәрдем орталығы – Центр скорой экологической помощи
414. Бедердің өзгеруі – Инверсия рельефа
415. Жер үсті су нысандары – Поверхностные водные объекты
416. Жер кадастры – Земельный кадастр
417. Жер сілкінісі – Землетрясение
418. Жер сілкінісінің ошағы – Очаг землетрясения
419. Жер кодексі – Земельный кодекс
420. Жер шарының озон қабаты және жер шары климатының мониторингі – Мониторинг озонового слоя и климата земного шара

421. Жергілікті ластану – Локальные загрязнения
422. Жер мониторингі – Земельный мониторинг
423. Жергілікті (аймақтық) мониторинг – Местный (региональный) мониторинг
424. Жердің озон қабаты – Озоновый слой земли
425. Жердің озон қабатын қорғау – Охрана озонового слоя земли
426. Жерді пайдалануда қойылатын экологиялық талаптар – Экологические требования в землеиспользовании
427. Жерсіндіру – Интродукция
428. Жобалаудан кейінгі талдау – Послепроектный анализ
429. Жұқпалы аурулар – Заразные болезни
430. Жылдам эрозия – Быстрая эрозия
431. Жылулық ластану – Тепловые загрязнения
432. Жылымық – Оттепель
433. Заттар ассоциациясы – Ассоциация веществ
434. Заттар ыдырауы – Диссоциация веществ
435. Зертханалық-талдау қызметі – Лабораторно-аналитическая служба
436. Залал, зиян – Ущерб
437. Қауіпті жануарлар – Вредные животные
438. Зиянды заттарды көмудің мемлекеттік кадастрі – Государственный кадастр захоронения вредных веществ
439. Зиянды заттар – Вредные вещества
440. Зиянды заттарды сыныптау – Классификация вредных веществ
441. Ластаушы заттардың жол берілетін шекті шоғырлану нормативтері – Нормативы предельно допустимых концентраций загрязняющих веществ
442. Зиянды әсер шегі – Порог вредного действия
443. Зоологиялық жиынтық – Зоологическая коллекция
444. Зоофагтар – Зоофаги
445. Зоофилдер – Зоофилы
446. Зоохорлар – Зоохоры
447. Зооценоздар – Зооценозы
448. Зооцидтер – Зооциды
449. Зоологиялық бақ – Зоологический парк
450. Зоохория – Зоохория
451. Идентификатор – Идентификатор
452. Интерфейс – Интерфейс

453. Иесіз қалдықтар – Бесхозные остатки
454. Импактылы мониторинг – Импактный мониторинг
455. Инженерлік экология – Инженерная экология
456. Инженерлік-экологиялық сараптама – Инженерно-экологическая экспертиза
457. Инженерлік-экологиялық зерттеу – Инженерно-экологическое обследование
458. Инженерлік-экологиялық іс-шаралар – Инженерно-экологические мероприятия
459. Инбридинг – Инбридинг
460. Индикаторлар – Индикаторы
461. Инсектицидтер – Инсектициды
462. Инсоляция – Инсоляция
463. Біріккен экожүйелер – Интегрированные экосистемы
464. Инфауна – Инфауна
465. Инвазия – Инвазия
466. Инертті қалдықтар – Инертные остатки
467. Инспекторлық-экологиялық бақылау – Инспекторско-экологический контроль
468. Инстинкт – Инстинкт
469. Интродукция – Интродукция
470. Интродуцент – Интродуцент
471. Ирригациялық эрозия – Ирригационная эрозия
472. Ихтиология – Ихтиология
473. Ихтиофауна – Ихтиофауна
474. Карбонизация – Карбонизация
475. Катаценоз – Катаценоз
476. Кадастр – Кадастр
477. Каллус – Каллус
478. Каннибализм (жыртқыштық) – Каннибализм
479. Канцерогендер – Канцерогены
480. Карантин – Карантин
481. Картаның географиялық негізі – Географическая основа карты
482. Апаттық сукцессия – Катастрофическая сукцессия
483. Картографиялық мәліметтер базасы – Картографическая база данных
484. Картографиялық трапеция – Картографическая трапеция
485. Картосұлба – Картосхема

486. Картаны жинақтау – Компоновка карты
487. Картаны жіктеу – Разграфка карты
488. Координаттар – Координаты
489. Кәсіптік жануарлар – Промысловые животные
490. Кәсіптік лицензия – Промысловая лицензия
491. Кәсіпшілік аң аулау – Промысловая охота
492. Кәсіпшілік кадастр – Промысловый кадастр
493. Кездейсоқ әсер ету – Случайное воздействие
494. Кездейсоқ ластану – Случайное загрязнение
495. Кен мониторингі – Мониторинг недр
496. Кендерді қорғау – Охрана недр
497. Кенді игеруде қойылатын экологиялық талаптар – Экологические требования в освоении недр
498. Кеңістік мәліметтері – Пространственные данные
499. Кешенді мониторинг – Комплексный мониторинг
500. Кешенді экологиялық шешімдер – Комплексные экологические решения
501. Кесектелген күкірт – Комовая сера
502. Классикалық экология – Классическая экология
503. Климаттық фактор – Климатический фактор
504. Климаттың антропогендік өзгеруі – Антропогенное изменение климата
505. Клон – Клон
506. Клеткалық инженерия – Клеточная инженерия
507. Клеткалық сұрыптау әдісі – Клеточная селекция
508. Килогерц кГц (1000 Гц) – Килогерц кГц (1000 Гц)
509. Комменсализм – Комменсализм
510. Конвекция – Конвекция
511. Консументтер – Консументы
512. Копрофагтар – Копрофаги
513. Космополиттер – Космополиты
514. Коэволюция – Коэволюция
515. Көпжылдық тоң – Многолетняя мерзлота
516. Криофилдер – Криофилы
517. Криофиттер – Криофиты
518. Ксерофильдер – Ксерофилы
519. Ксерофиттер – Ксерофиты
520. Ксилофагтар – Ксилофаги

521. Көміртектің айналуы – Круговорот углерода
522. Коллапс – Коллапс
523. Коммуналдық қалдықтар – Коммунальные отходы
524. Козволюция қағидаты – Принцип козволюции
525. Көрсеткіштер өсімдігі – Растения индикаторы
526. Парниктік газдар – Парниковые газы
527. Парниктік әсер – Парниковый эффект
528. Сырғыма – Оползень
529. Күкірт карталары – Серные карты
530. Қалдықтар көлемін қысқарту кестесі – График сокращения объемов отходов
531. Қайраң, құрлықтық қайраң – Шельф, Континентальный шельф
532. Қабыршықталған күкірт – Чешуируванная сера
533. Қазақстан Республикасының ерекше қорғалатын аумақтары – Особо охраняемые территории Республики Казахстан
534. «Алтынемел» мемлекеттік ұлттық табиғи паркі – Государственный национальный природный парк «Алтынемел»
535. Қазақстан Республикасының қоршаған ортаны қорғау туралы заңдары – Законы об охране окружающей среды Республики Казахстан
536. Қазақстан Республикасының орман қоры – Лесной фонд Республики Казахстан
537. Қазақстан Республикасының экологиялық мәртебесі – Экологический статус Республики Казахстан
538. Қазақстан қоғамдық экологиялық қозғалыс – Общественное экологическое движение Казахстан
539. Қазақстанның жануарлар әлемі – Животный мир Казахстана
540. Қазақстанның жер асты сулары – Подземные воды Казахстана
541. Қала құрылысының экологиясы – Экология градостроительная
542. Қала саябағы – Городской парк
543. Қала экологиясы – Экология города
544. Қаладағы адамның экологиясы – Экология городского человека
545. Қалалық ландшафт – Городской ландшафт
546. Қалалық экожүйе – Городская экосистема
547. Қалдықсыз өндіріс – Безотходное производство
548. Қалдықсыз технология – Безотходная технология
549. Қалдықтар – Отходы

550. Қалдықтарды әкелу және шығару тәртібі – Порядок ввода и вывода отходов
551. Қалдықтарды есепке алу – Учет отходов
552. Қалдықтар түрі – Виды отходов
553. Қалдықтарды жағу, өртеу – Сжигание отходов
554. Қалдықтармен жұмыс істеу – Обращение отходами
555. Қалдықтарды зиянсыздандыру (залалсыздандыру) – Обезвреживание отходов
556. Қалдықтарды көму – Захоронение отходов
557. Қалдықтарды сыныптау (жіктеу) – Классификация отходов
558. Қалдықтарды құрту (жою) – Уничтожение отходов
559. Қалдықтарды қайта өңдеу – Переработка отходов
560. Қалдықтардың қауіптілік класы – Класс опасности отходов
561. Қалдықтарды кәдеге жарату циклі – Цикл реутилизационный
562. Қалдықтарды қордаландыру – Компостирование отходов
563. Қалдықтардың мемлекеттік кадастры – Государственный кадастр отходов
564. Қалдықтарды орналастыру – Размещение отходов
565. Қалдықтарды сақтау – Хранение отходов
566. Сарқынды суларды тазартудың механикалық әдісі – Механический способ очистки сточных вод
567. Қалдықтарды трансшекаралық тасымалдау – Трансграничная перевозка отходов
568. Қалдықтардың орналастырылған көлемі – Размещаемый объем отходов
569. Қалдықтарының орналастырылған көлеміне алынатын ақы – Плата за размещаемый объем отходов
570. Қалыпты эрозия – Нормальная эрозия
571. «Қанды» жаңбыр – «Кровавый» дождь
572. Үйінді сақтағыштың санитарлық-қорғау белдемі – (СЗЗХ) Санитарно-защитная зона хвостохранилища
573. Қар көшкіні – Лавина
574. Қазба мұз – Лед ископаемый
575. Қайнар, кілт, негіз – Ключ
576. Қайта өтініш жасау – Повторное обращение
577. Қар тоқтату – Снегозадержание
578. Қар жұрнағы – Снежник
579. Қар жамылғысы – Снежный покров

580. Қоңыржай климат – Умеренный климат
581. Қардың «гүлденуі» – «Цветение» снега
582. Қарақұйын – Смерч
583. Қараорман – Чернолесье
584. Қаскерлік – Браконьерство
585. Қауіпті қалдықтар – Опасные отходы
586. Қауіпті қалдықтардың төлқұжаты – Паспорт опасных отходов
587. Қауіпсіз қалдықтар – Неопасные отходы
588. Қоғам-табиғат жүйесі – Система общество-природа
589. Қоғамдық-экологиялық сараптама – Общественно-экологическая экспертиза
590. Қоғамдық-экологиялық сараптаманы тіркеу тәртібі – Порядок регистрации общественно-экологической экспертизы
591. Қоғамдық-экологиялық сараптаманы ұйымдастырушы – Организатор общественно-экологической экспертизы
592. Адвекция – Адвекция
593. Қолданбалы экология – Прикладная экология
594. Өндіріс және тұтыну қалдықтары – Отходы производства и потребление
595. Қоңыр көмір – Бурый уголь
596. Қор теңгерімін әзірлеу – Разработка баланса запасов
597. Қорғалатын белдемдер – Охранные пояса
598. Қорғалатын аймақ – Охранная зона
599. Қорғалатын жануар – Охраняемое животное
600. Қорғалатын табиғи нысандар кадастры – Кадастр охраняемых природных объектов
601. Қорғалатын ұлттық кеңістік – Национальное охраняемое пространство
602. Қорғалатын түр – Охраняемый вид
603. Қорғалатын ландшафт – Охраняемый ландшафт
604. Қорғалатын табиғи аумақ – Природная охраняемая территория
605. Қоршаған орта – Окружающая среда
606. Қоршаған ортаның апаттық ластануы – Катастрофическое загрязнение окружающей среды
607. Қоршаған ортаға әсерді бағалау – Оценка воздействия на окружающую среду
608. Қоршаған ортаға әсерді бағалаудың құжаттары – Документация оценки воздействия на окружающую среду

609. Қоршаған ортаға әсерді бағалау нысанын сыныптау – Классификация объектов оценки воздействия на окружающую среду
610. Қоршаған ортаның тозуы (нашарлауы) – Деградация окружающей среды
611. Қоршаған орта сыйымдылығы – Емкость окружающей среды
612. Қоршаған орта жай-күйінің мониторингі – Мониторинг состояния окружающей среды
613. Қоршаған орта жөніндегі БҰҰ бағдарламасы – Программа ООН по окружающей среде
614. Қоршаған орта мониторингі – Мониторинг окружающей среды
615. Қоршаған орта параметрі – Параметр окружающей среды
616. Қоршаған орта химиясы – Химия окружающей среды
617. Қоршаған орта проблемалары жөніндегі ғылыми комитет – Научный комитет по проблемам окружающей среды
618. Қоршаған орта сапасы – Качество окружающей среды
619. Қоршаған ортаның сапалық нормативтері – Нормативы качества окружающей среды
620. Қоршаған орта сапасын нормалау – Нормативание качества окружающей среды
621. Қоршаған ортаға әсер ету – Воздействие на окружающую среду
622. Қоршаған ортаға әсер етуді лимиттеу – Лимитирование воздействия на окружающую среду
623. Қоршаған ортаға физикалық әсердің жол берілетін шекті деңгейі – Предельно допустимые уровни физического действия на окружающую среду
624. Қоршаған ортаға экономикалық зиян – Экономический вред окружающей среде
625. Қоршаған ортаны бақылау – Контроль окружающей среды
626. Қоршаған ортаны жақсарту – Улучшение окружающей среды
627. Қоршаған табиғи ортаны қорғау – Охрана окружающей природной среды
628. Қоршаған ортаны қорғау және табиғи ресурстарын тиімді пайдалану туралы бағдарлама – Программа по охране окружающей среды и рациональному использованию природных ресурсов
629. Қоршаған ортаны қорғау тиімділігі – Эффективность охраны окружающей среды
630. Қоршаған ортаны қорғауды басқару – Управление охраной окружающей среды

631. Қоршаған ортаны қорғауды басқару тиімділігі – Эффективность управления охраной окружающей среды
632. Жеке тұлғалардың қоршаған ортаны қорғау саласындағы құқықтары мен міндеттері – Права и обязанности физических лиц в области охраны окружающей среды
633. Қоғамдық бірлестіктердің қоршаған ортаны қорғау саласындағы құқықтары мен міндеттері – Права и обязанности общественных объединений в области охраны окружающей среды
634. Қоршаған ортаның ластану аймағы – Зона загрязнения окружающей среды
635. Қоршаған ортаны ластағаны үшін айыппұл – Штраф за загрязнение окружающей среды
636. Қоршаған ортаның бұзылуы – Нарушение окружающей среды
637. Қоршаған ортаның қышқылдануы – Закисление окружающей среды
638. Қоршаған ортаның ластануы – Загрязнение окружающей среды
639. Қоршаған орта сапасының шкаласы – Шкала качества окружающей среды
640. Қоршаған ортаны қорғау саласындағы мемлекеттік саясат – Государственная политика в области охраны окружающей среды
641. Қоршаған ортаға эмиссияларға квота – Квота на эмиссии в окружающую среду
642. Қоршаған табиғи ортаны зерттеу – Исследование окружающей природной среды
643. Қоршаған табиғи ортаға зиян – Вред окружающей природной среде
644. Қорықтар – Заповедники
645. Қорық жері – Земли заповедника
646. Мұражай-қорық – Музей-заповедник
647. Қорық режимі – Режим заповедника
648. Қорық режимін басқару – Управление заповедным режимом
649. Қорық ісі – Заповедное дело
650. Қорыққа айналдыру: қору – Заповедование
651. Қорыққор – Резерват
652. Қорықты-аңшылық шаруашылығы – Заповедно-охотничье хозяйство
653. Қорықтық қор – Заповедный фонд
654. Қорықтың оңтайлы шекарасы – Оптимальная граница заповедника

655. Кумулятивтік әсер – Кумулятивные воздействия
656. Құрғақ аңғар – Вади
657. Құйын – Вихрь
658. Құрлық экожүйесінің экологиясы – Экология наземных экосистем
659. Құс базары – Птичий базар
660. Құрып бара жатқан түр – Исчезающий вид
661. Құстар экологиясы – Экология птиц
662. Құпия мәлімет – Анонимное обращение
663. Қысқы ұйқы – Зимняя спячка
664. Қышқыл жаңбыр – кислотный дождь
665. Қышқыл жауын-шашындар – Кислотные осадки
666. Қызыл кітап – Красная книга
667. Қызметтік белдемдер – Функциональное зонирование
668. Қыстайтын шұңқыр – Зимовальные ямы
669. Ландшафт – Ландшафт
670. Ландшафтық экология – Экология ландшафтов
671. Ландшафтқа түсетін салмақ өлшемі – Норма нагрузки на ландшафт
672. Ластаушыларды пайдалану – Использование загрязнителей
673. Ластағыш заттектердің қауіптілік класы – Класс опасности загрязнителей
674. Ластаушылардың шоғырлануы – Концентрация загрязнителей
675. Ластаушылар – Загрязнители
676. Ластану – Загрязнение
677. Ластану дәрежесі – Степень загрязнения
678. Ластану деңгейі – Уровень загрязнения
679. Ластану индексі – Индекс загрязнения
680. Ластану көзі – Источник загрязнения
681. Ластану зияндылығын бағамдау – Оценка ущербов от загрязнения
682. Ластану индикаторы – Индикатор загрязнения
683. Ластанудан қорғану – Охрана от загрязнения
684. Ластану қарқыны – Интенсивность загрязнения
685. Ластану параметрі – Параметр загрязнения
686. Ластану квотасы – Квота загрязнения
687. Ластануды алысқа тасымалдау – Перенос загрязнений дальний
688. Ластануды сыныптау – Классификация загрязнений

689. Ластануды трансшекаралық тасымалдау – Трансграничный перенос загрязнений
690. Ластануға лицензия – Лицензия на загрязнение
691. Ластаушы заттың улағыш әсері – Токсическое действие загрязняющего вещества
692. Ластағыштарды тасымалдау және шығарындыны тіркеу – Регистры выбросов и переносов загрязнителей
693. Ластанған күкірт – Загрязненная сера
694. Лимнофилдер – Лимнофилы
695. Литораль – Литораль
696. Литофилдер – Литофилы
697. Литосфера – Литосфера
698. Маусымдық тоң – Сезонная мерзлота
699. Макрофауна – Макрофауна
700. Материалдық негіздеме – Материальное основание
701. Кеңістік мәліметтер көздері – Источники пространственных данных
702. Мезофауна – Мезофауна
703. Микрофауна – Микрофауна
704. Мәдени экожүйелер – Культурные экосистемы
705. Мәңгі тоң – Вечная мерзлота
706. Мезофильдер – Мезофилы
707. Мезофиттер – Мезофиты
708. Мелиорация – Мелиорация
709. Мегафауна – Мегафауна
710. Мегагерц кГц (1000000 Гц) – Мегагерц кГц (1000000 Гц)
711. Медициналық экология – Медицинская экология
712. Атом энергиясын пайдалану саласындағы мемлекеттік орган – Государственный орган в области использования атомной энергии
713. Мемлекеттік бақылау түрлері – Виды государственного контроля
714. Жануарлар әлемін молықтыру және пайдалану саласындағы мемлекеттік орган – Государственный орган в области воспроизводства и использования животного мира
715. Ерекше қорғалатын аумақтар саласындағы мемлекеттік орган – Государственный орган в области особо охраняемых территорий
716. Мемлекеттік су ресурстарының жері – Земли государственных водных ресурсов
717. Мемлекеттік табиғи қор – Государственный природный фонд

718. Мемлекеттік табиғи ресурстар кадастры – Кадастр государственных природных ресурсов
719. Мемлекеттік табиғи ресурстар мониторингі – Государственный мониторинг природных ресурсов
720. Орман шаруашылығы саласындағы мемлекеттік орган – Государственный орган в области лесного хозяйства
721. Мемлекеттік экологиялық бағдарлама – Государственная экологическая программа
722. Мемлекеттік экологиялық бақылау бағыттары – Направления государственного экологического контроля
723. Мемлекеттік экологиялық бақылау міндеттері – Задачи государственного экологического контроля
724. Мемлекеттік экологиялық сараптама – Экологическая государственная экспертиза
725. Мемлекетаралық экологиялық кеңес – Межгосударственный экологический совет
726. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың ашықтығы – Гласность государственной экологической экспертизы
727. Мемлекеттік экологиялық сараптама нысандары – Объекты государственной экологической экспертизы
728. Мемлекеттік экологиялық сараптаманы жүзеге асыру – Осуществление государственной экологической экспертизы
729. Мемлекеттік экологиялық сараптаманы қаржыландыру – Финансирование государственной экологической экспертизы
730. Мемлекеттік экологиялық сараптаманың сарапшысы – Государственный эксперт экологической экспертизы
731. Мемлекеттік экологиялық мониторинг – Государственный экологический мониторинг
732. Мемлекеттік орман қоры – Государственный лесной фонд
733. Механикалық эрозия – Механическая эрозия
734. Мимикрия – Мимикрия
735. Микробиология – Микробиология
736. Миксофагтар – Миксофаги
737. Микроклимат – Микроклимат
738. Минимум заңы – Закон минимум
739. Метаэкология – Метаэкология
740. Метеоакпарат – Метеоинформация
741. Механикалық ластану – Механическое загрязнение

742. Мониторинг – Мониторинг
743. Мониторингтің арнайы түрлері – Специальные виды мониторинга
744. Модификация – Модификация
745. Монофагтар – Монофаги
746. Мортмасса – Мортмасса
747. Минералды су – Вода минеральная
748. Минералды тыңайтқыш – Минеральное удобрение
749. Мұзды у түтін – Ледяной смог
750. Мұзды шөл – Ледяная пустыня
751. Мұздық – Ледник
752. Мұзтау – Айсберг
753. Мұз қату – Ледостав
754. Мұз құламасы – Ледопады
755. Мұз жарғыш – Ледокол
756. Мұздық шөгінділер – Ледниковые отложения
757. Мұз жиегі – Кромка льда
758. Мұз қалдығы – Мертвый лед
759. Метеорологиялық қызмет – Метеорологическая служба
760. Мұз басу – Оледенение
761. Мұнар, сағым – Марево
762. Мұхиттық лас су – Льяльные воды
763. Мұхиттық-экологиялық аймақ – Океано-экологическая зона
764. Мутация – Мутация
765. Міндетке сай келу – Соответствие задаче
766. Абсолюттік қуаншылық – Абсолютная засуха
767. Негізгі ластаушылар – Основные загрязнители
768. Нейстон – Нейстон
769. Нектон – Нектон
770. Нитрофикация – Нитрофикация
771. Нитрофильдер – Нитрофилы
772. Нитрофиттер – Нитрофиты
773. Нообиогенез – Нообиогенез
774. Ноожүйе – Ноосистема
775. Ноосфера – Ноосфера
776. Нормативтік эмиссия – Нормативная эмиссия
777. Нүкте – Точка
778. Оазис – Оазис

779. ҚОӘАБ – Пред ОВОС
780. Озон қабаты, озоносфера – Озоновый слой, Озоносфера
781. Озон қабатын қорғау туралы Вена конвенциясы – Венская конвенция по охране озонового слоя
782. Озон тесігі – Озоновая дыра
783. Озон бұзатын заттарды экспорттау – Экспортирование озоноразрушающих веществ
784. Омбудсмен – Омбудсмен
785. Ағзалардың орнықтылығы – Устойчивость организмов
786. Орзоналды экожүйелер – Орзональные экосистемы
787. Орман – Лес
788. Орманды жаңарту – Возобновление леса
789. Орманның табиғи қалпына келуі – Возобновление леса естественное
790. Орман ағаштарын алдын ала жаңарту – Возобновление леса предварительное
791. Орман ағаштарын тұқымынан өсіру – Возобновление леса семенное
792. Орман ағаштарын кесу тәртібі – Возраст рубки
793. Орман кадастры – Лесной кадастр
794. Орман жас шамасының қласы – Класс возраста леса
795. Орманды және өзге де өсімдіктерді қорғау – Защита леса и иной растительности
796. Орманды және өзге де өсімдіктерді пайдалану кезінде қойылатын экологиялық талаптар – Экологические требования при использовании лесов и иной растительности
797. Орманды жасанды жолмен қалпына келтіру – Восстановление леса искусственное
798. Орманның дәрілік маңызы – Значение леса лекарственное
799. Орманның азық-түліктік маңызы – Значение леса пищевое
800. Орманның топырақ қорғау маңызы – Значение леса почвозащитное
801. Орманның рекреациялық маңызы – Значение леса рекреационное
802. Орманның санитарлық-гигиеналық маңызы – Значение леса санитарно-гигиеническое
803. Орманның элеуметтік маңызы – Значение леса социальное
804. Орманның шикізаттық маңызы – Значение леса сырьевое

805. Орманның экологиялық маңызы – Значение леса экологическое
806. Орманның шеткі белдемі – Зона лесорастительная и подзона
807. Орман қоры жерін түгендеу – Инвентаризация земель лесного фонда
808. Орманды типтік классификациялау – Классификация типов лесов
809. Орманаралдарын бөлу – Просеки кварталные
810. Ормандылық пайызы – Процент лесистости
811. Орманның желден қорғау маңызы – Значение леса ветрозащитное
812. Орманның өртенген жерлері – Гарь, гарельники
813. Орманды қалпына келтіру – Восстановление леса
814. Орман қоры – Лесной фонд
815. Орманды қорғау – Защита леса
816. Орман орналастыру дәрежесі – Разряды лесоустройства
817. Орманды кесіп реттеу – Рубки главного пользования (главные)
818. Орман мониторингі – Мониторинг леса
819. Орман өрті – Лесной пожар
820. Орман өсіру – Лесоводство
821. Орман пайдалану – Лесопользование
822. Орман ресурстары – Лесные ресурсы
823. Орман ресурстарын қорғау – Защита лесных ресурсов
824. Орман шаруашылығы – Лесное хозяйство
825. Орман шаруашылығын есепке алу – Учет лесного хозяйства
826. Орман-аңшылық шаруашылығы – Лесо-охотничье хозяйство
827. Орманды дала – Лесостепь
828. Ормансыздану – Обезлесение
829. Ормантану ұйымдарының халықаралық одағы – Международный союз лесоведческих организаций
830. Орман шаруашылығы – Лесоводство
831. Орта дағдарысы – Кризис среды
832. Орта ластануының индикаторы – Индикатор загрязнения среды
833. Орта реакциясы – Реакция среды
834. Орта сапасы – Качество среды
835. Орта сапасының индексі – Индекс качества среды
836. Органы қорғау – Охрана среды
837. Орталық Азияның аймақтық экологиялық орталығы – Региональный экологический центр Центральной Азии

838. Орталық Азия және Еуропа елдерінің ынтымақтастық бағдарламасы – Программа сотрудничества ЕС и стран Центральной Азии
839. Орхус конвенциясы – Орхусская конвенция
840. Оттегі айналымы – Круговорот кислорода
841. Өзін-өзі тазарту қабілеті – Самоочистительная способность
842. Өзен суының тартылуы – Пересыхание рек
843. Өзеннің сағасы – Низовые реки
844. Өзгеріштік – Мутация
845. Делегация – Делегация
846. Өлім-жітім факторлары – Летальные факторы
847. Өндірістік бақылау түрлері – Виды производственного контроля
848. Өндіріс зияндылығының коэффициенті – Коэффициент вредности производства
849. Өндіріс қалдықтары – Отходы производства
850. Өндіріс қалдықтарының мемлекеттік тізілімі – Государственный реестр производственных отходов
851. Өндірістік эрозия – Производственная эрозия
852. Өндірістік экологиялық бақылау – Производственный экологический контроль
853. Өндірістік мониторинг – Производственный мониторинг
854. Өнеркәсіптік ландшафт – Промышленный ландшафт
855. Өнеркәсіптік ластану – Промышленное загрязнение
856. Өнеркәсіп нысандарының кешенді экологиялық рұқсаттары – Комплексные экологические разрешения промышленных объектов
857. Өнеркәсіптік шу – Промышленный шум
858. Өнеркәсіптік экология – Промышленная экология
859. Өнімділік – Продуктивность
860. Өрт қауіптілігі – Пожароопасность
861. Өсімдіктер әлемі мониторингі – Мониторинг растительного мира
862. Өсімдіктер экологиясы – Экология растений
863. Өсімдіктерді қорғау – Защита растений
864. Өсімдіктерді қорғаудың биологиялық әдістері – Биологические методы защиты растений
865. Өсімталдық – Плодовитость
866. Өтініш – Заявление
867. Өтінішті есепке алу – Учет обращения
868. Өтінішті қабылдау – Прием обращения

869. Өтінішті қарау – Рассмотрение обращения
870. Өтінішті тіркеу – Регистрация обращения
871. Пандемия – Пандемия
872. Панзоотия – Панзоотия
873. Парниктік әсер – Парниковый эффект
874. Паразит – Паразит
875. Палеоэкология – Палеоэкология
876. Шекті жол берілетін шоғырлану (ШЖШ) – Предельно допустимая концентрация (ПДК)
877. Пелагиаль – Пелагиаль
878. Пестицидтер – Пестициды
879. Планктон – Планктон
880. Плазмография – Плазмография
881. Плейстон – Плейстон
882. Полигондарда көмуге жатпайтын қалдықтар – Неприемлемые к захоронению на полигонах отходы
883. Полигонның жабылуы – Закрытие полигона
884. Популяция – Популяция
885. Популяцияның жас құрамы – Возрастной состав популяций
886. Популяция санын реттеу – Регулирование численности популяций
887. Популяция тығыздығы – Плотность популяции
888. Популяция экологиясы – Экология популяции
889. Полифаг – Полифаг
890. Псаммофит – Псаммофит
891. Продуценттер – Продуценты
892. Протозоология – Протозоология
893. Протопласты алшақтау – Изолированный протопласт
894. Процессуалдық негіздеме – Процессуальное основание
895. Преамбула – Преамбула
896. Прерогатива – Прерогатива
897. Псаммофильдер – Псаммофилы
898. Пікірсайыс – Тренинг
899. Радиобиологиялық индикаторлар – Радиобиологические индикаторы
900. Радиациялық экология – Радиационная экология
901. Радиациялық қауіпсіздік – Радиационная безопасность
902. Радиоэкологиялық индикатор – Радиоэкологический индикатор

903. Радиорелейлік станция – Радиорелейная станция
904. Көне түр – Реликтивный вид
905. Радиоактивтік бақылау – Радиоактивный контроль
906. Радиоактивтік жауын-шашындар – Радиоактивные осадки
907. Радиоактивтік қалдықтар – Радиоактивные отходы
908. Материалдар мен қалдықтарды сақтау кезінде қойылатын экологиялық талаптар – Экологические требования при хранении материалов и отходов
909. Радиоактивті қалдықтарды және т.б. материалдарды тасымалдау кезінде қойылатын экологиялық талаптар – Экологические требования при транспортировке радиоактивных отходов и др. материалов
910. Радиоактивтік қалдықтар көзі – Источники радиоактивных отходов
911. Радиоактивтік ластанулар – Радиоактивные загрязнения
912. Радиоактивтік ластану дәрежесі – Степень радиоактивных загрязнений
913. Радиоактивті материалдарды пайдалануға қойылатын экологиялық талаптар – Экологические требования при использовании радиоактивных материалов
914. Радиоактивтік нуклеидтер – Радиоактивные нуклеиды
915. Радиоактивтік шөгінділер – Радиоактивные залежи
916. Радиоактивтілік – Радиоактивность
917. Радиациялық қауіпсіздікті бақылау және қадағалау мекемесі – Орган по контролю и мониторингу радиоактивной безопасности
918. Радионуклидтер – Радионуклиды
919. Радон – Радон
920. Растеризациялау – Растеризация
921. Регенерация – Регенерация
922. Рецессив – Рецессив
923. Редуценттер – Редуценты
924. Резерваттар – Резерваты
925. Реадаптация – Реадаптация
926. Редокс әлеуеті – Редокс-потенциал
927. Рекреационды алмасу – Рекреационный обмен
928. Рекреациялық салмағы – Нагрузка рекреационная
929. Шекті жол берілетін рекреациялық жүктеме – Рекреационная нагрузка предельно допустимая

930. Рекреациялық игерім – Рекреационная освоенность
931. Рекреациялық әлеует – Рекреационный потенциал
932. Рекреациялық ресурстар – Рекреационные ресурсы
933. Рекреациялық сыйымдылық – Рекреационная емкость
934. Реаклиматизация – Реаклиматизация
935. Рекультивация – Рекультивация
936. Реофильдер – Реофилы
937. Реофиттер – Реофиты
938. Репелленттер – Репеленты
939. Репродукция – Репродукция
940. Резосфера – Резосфера
941. Реликт түр – Реликтивный вид
942. Ресурстар – Ресурсы
943. Ресурстық карта – Ресурсная карта
944. Республика бойынша орташа маңыздылық көрсеткіш – Среднее значение по республике
945. Рекреант – Рекреант
946. Рециклинг – Рециклинг
947. Референдум – Референдум
948. Сабактық жатып қалуы – Стеблевое полегание
949. Сағаттық микро Зиверт – мкЗв/ч микро Зиверт в час
950. Салалық қорытынды – Отраслевое заключение
951. Санитарлық қорғалым белдемі – Зона санитарной охраны
952. Сандық карталар – Цифровая карта
953. Сапрофагтар – Сапрофаги
954. Сапрофиттер – Сапрофиты
955. Саркофагтар – Саркофаги
956. Сараптама – Экспертиза
957. Сарқылатын ресурстар – Исчерпаемые ресурсы
958. Сарқылған ресурстар – Исчерпанные ресурсы
959. Сарқылмайтын ресурстар – Не исчерпаемые ресурсы
960. Сағым – Мираж
961. Сәулет экологиясы – Архэкология
962. Сәйкессіздік – Несоответствие
963. Сәйкессіздікті жою – Устранение несоответствия
964. Селдір орман – Редколесье
965. Семинар – Семинар
966. Селбесу – Симбиоз

967. Сорлану – Засорение
968. Соматикалық өсімдік – Соматический гибрид
969. Синэкология – Синэкология
970. Сирек кездесетін жануар – Редкое животное
971. Сирек кездесетін және жойылып бара жатқан түрлер – Редкие и исчезающие виды
972. Сең жүру – Ледоход
973. Сел – Сель
974. Сервитут – Сервитут
975. Склерофиттер – Склерофиты
976. Стенотоп – Стенотоп
977. Стация – Стация
978. Стенобионттар – Стенобионты
979. Стеногалиндер – Стеногалины
980. Степногорск таукен-химия комбинаты – Степногорский горно-химический комбинат
981. Суккуленттер – Суккуленты
982. Сирек түр – Редкий вид
983. Жабайы табиғат аумағы – Зона дикой природы
984. Жабайы табиғат белдемі – Пояс дикой природы
985. Стратосфера – Стратосфера
986. Су бассейндері мен топырақтың тұздылығы – Соленость водоев и почв
987. Су-күл құбыры – Гидрозолопровод
988. Су нысандары – Водные объекты
989. Су кодексі – Водный кодекс
990. Су құламасы – Катаракт
991. Су қорғалым белдемі – Водоохранная зона
992. Су қорғалым алқабы – Водоохранная полоса
993. Судың зиянды әсері – Вредное воздействие вод
994. Су нысанындағы үзіліс белдеуі – Зона рекреации на водном объекте
995. Су экожүйесінің экологиясы – Экология водных экосистем
996. Су эрозиясы – Водная эрозия
997. Судың гүлденуі – Цветение воды
998. Суды игеруде қойылатын экологиялық талаптар – Экологические требования при использовании вод
999. Су жануарларының апаты – Катастрофа водных животных

1000. Су жетіспеушілігі – Нехватка вод
1001. Судың қышқылдығы – Кислотность воды
1002. Судың лайлығы – Мутность воды
1003. Судың толысуы – Прилив воды
1004. Соқпа толқын – Прибой
1005. Сала – Приток
1006. Су нысандары мониторингі – Мониторинг водных объектов
1007. Судың сапасы – Качество воды
1008. Су тосқы – Водобой
1009. Сулы қабат – Водонасосный слой
1010. Сарқырама – Водопад
1011. Суайрық – Водораздел
1012. Су тосқы – Волнолом
1013. Су торабы – Гидроузел
1014. Сукцессия – Сукцессия
1015. Суыққа төзімділік – Холодостойкость
1016. Су шаруашылығы – Водное хозяйство
1017. Сүтқоректілер экологиясы – Экология млекопитающих
1018. Сұйық қалдықтар – Жидкие отходы
1019. Сұйық күкірт – Жидкая сера
1020. Сұраныс жасау – Запрос
1021. Сызықтық эрозия – Линейная эрозия
1022. Сыртқы сәулелену – Внешнее облучение
1023. Нормативтік-таза сарқынды су – Нормативно-чистые сточные воды
1024. Тармақ – Проток
1025. Табиғат – Природа
1026. Табиғаттың адамға әсері – Влияние природы на человека
1027. Табиғат байлықтарын өндіру және қайта түлету – Восстановление и воспроизводство природных ресурсов
1028. Табиғат ғажабы – Феномен природы
1029. Табиғат әлемі – Мир природы
1030. Табиғат ескерткіштері – Памятники природы
1031. Табиғаттың жай-күйі – Состояние природы
1032. Табиғат жылнамасы – Летопись природы
1033. Табиғатты жан-жақты қорғау – Всесторонняя охрана природы
1034. Табиғи жүйе – Природная система
1035. Табиғи көздерден жинақталған су – Забор воды из природных источников

1036. Табиғатты қорғау – Защита природы
1037. Табиғат қорғау аншлагы – Природоохранный аншлаг
1038. Табиғат қорғау білімі – Природоохранное образование
1039. Табиғатты қорғау жоспары – План по охране природы
1040. Табиғатты қорғау туралы заңдар – Законы об охране природы
1041. Табиғат қорғауды үгіттеу – Природоохранная пропаганда
1042. Табиғат қорғау құқығы – Природоохранительное право
1043. Табиғат қорғау құрал-сайманы – Природоохранный инструмент
1044. Табиғат қорғау объектілері – Объекты охраны природы
1045. Табиғат қорғау санасы – Природоохранное сознание
1046. Табиғатты қорғау стратегиясы (ТҚС) – Стратегия охраны природы (СОП)
1047. Табиғат қорғау тәрбиесі – Природоохранительное воспитание
1048. Табиғатты қорғаудың тиімділігі – Эффективность охраны природы
1049. Табиғат қорғау іс-шарасы – Природоохранное мероприятие
1050. Табиғат қорғау шығындары – Природоохранные затраты
1051. Табиғат қорғаудағы ағартушылық – Природоохранное просвещение
1052. Табиғат қорғаудағы білім деңгейі – Уровень природоохранного образования
1053. Табиғат қорғаудағы оқыту – Природоохранное обучение
1054. Табиғатты қорғаудың аймақтық кешенді сұлбалары – Региональные комплексные схемы охраны природы
1055. Табиғатты қорғаудың экологиялық саясаты – Экологическая политика охраны природы
1056. Табиғат пайдалануды лицензиялау – Лицензирование природопользования
1057. Табиғат пайдаланудағы лицензия – Лицензия в природопользовании
1058. Табиғат пайдаланудағы өтеу – Возмещение в природопользовании
1059. Табиғат пен жануарларды қорғау жөніндегі Еуропалық Федерация – Европейская Федерация по охране природы и животных
1060. Табиғатты қорғау туралы заң – Закон об охране природы
1061. Табиғатты қорғау мониторингінің дүниежүзілік орталығы – Всемирный центр природоохранного мониторинга

1062. Табиғатты қорғау нормалары және ережелері – Природоохранные нормы и правила
1063. Табиғатты қорғаудың дүниежүзілік стратегиясы – Всемирная стратегия по охране природы
1064. Табиғат пайдалану – Природопользование
1065. Табиғат пайдаланушы – Природопользователь
1066. Табиғат пайдаланудың тиімділігі – Эффективность природопользования
1067. Табиғат пайдалану объектісі – Объект природопользования
1068. Табиғат пайдалану экономикасы – Экономика природопользования
1069. Табиғат пайдаланудағы болжау – Прогноз в природопользовании
1070. Табиғат пайдаланудағы бұзушы – Нарушитель в природопользовании
1071. Табиғат пайдаланудағы зиянды өтеу – Возмещение ущерба в природопользовании
1072. Табиғат пайдаланудағы қауіпсіздік – Безопасность в природопользовании
1073. Табиғат пайдаланудағы қылмысты білместік – Незнание преступное в природопользовании
1074. Табиғат пайдаланудағы ақпарат – Информация в природопользовании
1075. Табиғат пайдаланудағы апаттық жағдай – Аварийная ситуация в природопользовании
1076. Ұтымды табиғат пайдалану – Рациональное природопользование
1077. Ұтымды емес табиғат пайдалану – Нерациональное природопользование
1078. Табиғат пайдаланудағы үнемдеушілік – Экономность в природопользовании
1079. Табиғат пайдаланудағы фактор – Фактор в природопользовании
1080. Табиғат пайдалануды басқару – Управление природопользованием
1081. Табиғат пайдалануды жоспарлау – Планирование природопользования
1082. Табиғат пайдаланудың энергетикалық тиімділігін төмендету заңы – Закон снижения энергетической эффективности природопользования

1083. Табиғат пайдаланушы – Природопользователь
1084. Табиғатты пайдалануды теңестіру – Идентификация природопользования
1085. Табиғатты сақтау – Охрана природы
1086. Табиғатты консервациялау – Консервация природы
1087. Табиғат пайдаланудың түрлері – Виды природопользования
1088. Табиғи ландшафт – Природный ландшафт
1089. Табиғи ластану – Естественное загрязнение
1090. Табиғат объектілері – Объекты природы
1091. Табиғи орта – Природная среда
1092. Табиғи орта ресурстары – Ресурсы природной среды
1093. Табиғи орта сапасы – Качество природной среды
1094. Табиғи ортаға экологиялық зиян – Экологический вред природной среде
1095. Табиғи органы қорғау – Защита природной среды
1096. Табиғи ресурстар – Природные ресурсы
1097. Табиғи ресурстар бағасы – Цена природных ресурсов
1098. Табиғи ресурстар мен табиғат құбылыстарын картаға түсіру – Картографирование естественных ресурсов и природных явлений
1099. Табиғи ресурстарға төлем – Плата за природные ресурсы
1100. Табиғи ресурстарды алмастыру – Замена природных ресурсов
1101. Табиғи ресурстарды жаңарту – Возобновление природных ресурсов
1102. Табиғи ресурстарды молықтыру – Воспроизводство природных ресурсов
1103. Табиғи ресурстарды жіктеу – Классификация природных ресурсов
1104. Табиғи ресурстарды кешенді зерттеу – Комплексное исследование природных ресурсов
1105. Табиғи ресурстарды қалпына келтіру – Восстановление природных ресурсов
1106. Табиғи ресурстарды қарқынды пайдалану – Интенсивное использование природных ресурсов
1107. Табиғи ресурстарды пайдалану – Пользование природными ресурсами
1108. Табиғи ресурстарды пайдалану шегі – Пределы эксплуатации природных ресурсов
1109. Табиғи ресурстарды пайдалануды болжау – Прогноз использования природных ресурсов

1110. Табиғи ресурстарды толықтыру – Восполнение природных ресурсов
1111. Табиғат ресурстарды ұтымды пайдалану – Рациональное использование природных ресурсов
1112. Табиғи ресурстарды ұтымды емес пайдалану – Нерациональное использование природных ресурсов
1113. Табиғи ресурстарды экономикалық бағалау – Экономическая оценка природных ресурсов
1114. Табиғи ресурстарды экономикалық өтеу – Экономическое возмещение природных ресурсов
1115. Табиғи ресурстардың таусылуы – Истощение природных ресурсов
1116. Табиғи-ресурстық әлеует – Природно-ресурсный потенциал
1117. Табиғи экологиялық жүйе – Природная экологическая система
1118. Табиғат эталоны – Эталон природы
1119. Табиғатқа антропогендік әсер – Антропогенное воздействие на природу
1120. Табиғатқа жанама әсер – Опосредованное воздействие на природу
1121. Табиғатқа түсетін жүктеме – Нагрузка на природу
1122. Табиғатты қайта құру принциптері – Принципы преобразования природы
1123. Табиғаттың қайта пайда болуы – Преобразование природы
1124. Табиғатқа тікелей әсер – Прямое воздействие на природу
1125. Табиғаттағы автореттеу – Авторегулирование в природе
1126. Табиғаттағы өзгеріс табалдырығы – Порог изменения в природе
1127. Табиғаттағы су айналуы – Круговорот воды в природе
1128. Табиғатты басқару – Управление природой
1129. Табиғатты жайлы басқару ережесі – Правило мягкого управления природой
1130. Табиғатты қатаң басқарудың тізбекті реакцияларының ережесі – Правило цепной реакции жесткого управления природой
1131. Табиғи-антропогендік жағдай – Природо-антропогенное условие
1132. Табиғи-антропогендік режим – Природо-антропогенный режим
1133. Табиғи-антропогендік тепе-теңдік – Природо-антропогенное равновесие
1134. Табиғи-антропогендік фактор – Природо-антропогенный фактор
1135. Табиғи ескерткіш – Природный памятник

1136. Табиғи қорлар (ресурстар) – Природные ресурсы
1137. Табиғи қорлар (ресурстар) кадастры – Кадастр природных ресурсов
1138. Табиғи қорлардың шектеулілік заңы – Закон ограниченности природных ресурсов
1139. Табиғи қорық – Природный заповедник
1140. Қоршаған орта және табиғи қорлар (ресурстар) мониторингінің бірыңғай мемлекеттік жүйесі – Единая государственная система мониторинга окружающей среды и природных ресурсов
1141. Табиғи қорлар (ресурстар) жай-күйінің нормативтері – Нормативы состояния природных ресурсов
1142. Табиғи қорлар (ресурстар) мониторингі – Мониторинг природных ресурсов
1143. Табиғи қорларды (ресурстарды) қорғау – Охрана природных ресурсов
1144. Табиғи қорларды (ресурстарды) қорғауды ұйымдастыру – Организация охраны природных ресурсов
1145. Табиғи ресурстарды есепке алу – Учет природных ресурсов
1146. Табиғи ресурстарды түгендеу – Инвентаризация природных ресурсов
1147. Табиғи саябақ – Природный парк
1148. Табиғи-тарихи саябақ – Природно-исторический парк
1149. Табиғи тепе-теңдік бұзылуы – Нарушение природного равновесия
1150. Табиғи тепе-теңдік – Природное равновесие
1151. Табиғат принципі – Принцип естественности
1152. Табиғи ұлттық саябақ жерлері – Земли природных национальных парков
1153. Табиғи экожүйелерді қорғау – Охрана природных экосистем
1154. Табиғи экожүйелерді сақтау - Сохранение природных экосистем
1155. Таза ағаштар – Древостой чистый
1156. Таксон – Таксон
1157. Таңдап кесу – Рубка группово-выборочная
1158. Тұрақты кесу – Рубка длительно-постепенная
1159. Топтап кесу – Рубка концентрированная
1160. Тәуліктік ырғақтар – Суточные ритмы
1161. Териофауна – Териофауна
1162. Термофильдер – Термофилы

1163. Термофиттер – Термофиты
1164. Тарихи-мәдени мұраны қорғау – Охрана историко-культурного наследия
1165. Тарихи экология – Историческая экология
1166. Тау-аңғар желі – Горно-долинный ветер
1167. Тасты топырақ – Каменистые почвы
1168. Тас көмір – Каменный уголь
1169. Терек аймақ – Абиссальная область
1170. Терек орналасқан шөгінділер – Абиссальные отложения
1171. Терісі бағалы аңдар – Ценные пушно-меховые звери
1172. Токсиндер – Токсины
1173. Теңіз экожүйелері – Морские экосистемы
1174. Теңіз кендерін барлау және өндіру кезінде қойылатын экологиялық талаптар – Экологические требования при разведке и добыче на море
1175. Техногенді биогеоценоз – Техногенный биогеоценоз
1176. Техногенді ландшафт – Техногенный ландшафт
1177. Технологияны экологияландыру – Экологизация технологий
1178. Техногеожүйе – Техногеосистема
1179. Техносфера – Техносфера
1180. Техникалық ерекшелік – Техническая спецификация
1181. Техникалық кеңес – Совещания технические
1182. Тоғай – Тугай
1183. Топырақ қимасы – Профиль почвы
1184. Топырақ мелиорациясы – Мелиорация почв
1185. Топырақты гипстеу – Гипсование почв
1186. Тоған – Пруд
1187. Топырақ азрациясы – Азрация почв
1188. Топырақтың ластануы – Загрязнение почвы
1189. Топырақтың қышқылдығы – Кислотность почвы
1190. Топырақтың сілтілігі – Щелочность почвы
1191. Топырақ эрозиясы – Эрозия почвы
1192. Топырақтың тұздануы – Засоление почв
1193. Төзімділік заңы – Закон толерантности
1194. Төтенше жұмыстарды жүргізу кезінде қойылатын экологиялық талаптар – Экологические требования при проведении чрезвычайных работ
1195. Көліктік қалдықтар – Транспортные отходы

1196. Тікелей әсер – Прямые воздействия
1197. Тірі зат – Живое вещество
1198. Тіршілік ортасы – Биотическая среда
1199. Тіршілік пішіні – Жизненная форма
1200. Тымық – Штиль
1201. Түйін – Узел
1202. Түрмен қаныққан жерлер – Насыщенность видовая
1203. Трансплант – Трансплант
1204. Тропосфера – Тропосфера
1205. Туризм – Туризм
1206. Туристер соқпағы – Туристическая тропа
1207. Туристік лашық – Хижина туристская
1208. Түр – Вид
1209. Түгінді тұман – Дымный туман
1210. Түгіндіктер – фулиганттар – Фулиганты
1211. Тұрмыстық қалдықтар – Бытовые отходы
1212. Тұщыландыру – Опреснение
1213. Тұрғындардың табиғи қозғалысы – Естественное движение населения
1214. Тұтыну шығындары – Потребительские расходы
1215. Уағдаластыққа қол жеткізу – Достижение договоренности
1216. Улы жануарлар – Ядовитые животные
1217. Улы заттек – Токсикант
1218. Улы заттар – Ядовитые вещества
1219. Улы қалдықтар – Ядовитые отходы
1220. Улы өсімдіктер – Ядовитые растения
1221. Улы тау жынысы – Токсичная порода
1222. Улы тұман – Токсический туман
1223. Улылық, уыттылық – Токсичность
1224. Улы шоғырлану – Токсическая концентрация
1225. Улыхимикаттар – Ядохимикаты
1226. Ұсыныс – Предложение
1227. Урбэкология – Урбэкология
1228. Уыт – Токсин
1229. Уытты заттек – Вещество токсичное
1230. Уыттар – Токсины
1231. Уытты қалдықтар – Токсические отходы
1232. Уытты тау жыныстары – Токсическая порода

1233. Уыттылық – Токсичность
1234. Ұлттық саябақ – Национальный парк
1235. Ұлттық мониторинг – Национальный мониторинг
1236. Ұлттық экологиялық атлас – Национальный экологический атлас
1237. Шағын қорық – Микрозаповедник
1238. Ұжымдық бау-бақшалар – Коллективные сады и огороды
1239. «Үлкен» экология – «Большая» экология
1240. Фауна – Фауна
1241. Фауна мен флораны қорғау қоғамы – Общество охраны фауны и флоры
1242. Фауналық кадастр – Фаунистический кадастр
1243. Фация – Фация
1244. Фенология – Фенология
1245. Фенологиялық ырғақ – Фенологический ритм
1246. Фенотип – Фенотип
1247. Фитомасса – Фитомасса
1248. Физикалық әсердің жол берілетін нормативтері – Нормативы допустимых физических воздействий
1249. Физикалық ластану – Физическое загрязнение
1250. Фитосфера – Фитосфера
1251. Фитонцидтер – Фитонциды
1252. Фитофагтар – Фитофаги
1253. Фитофил – Фитофилы
1254. Флора – Флора
1255. Флоралық кадастр – Флорический кадастр
1256. Флоралық қорықша – Флорический заказник
1257. Фотопериодизм – Фотопериодизм
1258. Фотоавтотрофтар – Фотоавтотрофы
1259. Фотохимиялық улы түтін – Фотохимический ядовитый дым
1260. Фосфогипс – Фосфогипс
1261. Фреондар – Фреоны
1262. Фунгицидтер – Фунгициды
1263. Фумиганттар – Фумиганты
1264. Халықаралық биологиялық бағдарлама – Международная биологическая программа
1265. Халықаралық Жасыл Айқыш (ХЖА) – Международный Зеленый Крест (МЗК)

1266. Халықаралық қорық – Международный заповедник
1267. Халықаралық Қызыл кітап – Международная Красная книга
1268. Халықаралық қауіпсіздік – Международная безопасность
1269. Халықаралық қоршаған орта академиясы – Международная академия окружающей среды
1270. Халықаралық маңызы бар түрлер – Международные значимые виды
1271. Халықаралық стандартты ендіру – Внедрение международного стандарта
1272. Халықаралық табиғатты және табиғи ресурстарды қорғау одағы (ХТҚО) – Международный Союз охраны природы и природных ресурсов (МСОП)
1273. Халықаралық тасымалдау кезінде жануарларды қорғау туралы Еуропалық конвенция
1274. Халықаралық достастық – Международное сотрудничество
1275. Халықаралық достастық дәрежесі – Степень международного сотрудничества
1276. Хаттамалық келісім – Протокольное соглашение
1277. Химиялық заттардың топырақтағы жол берілетін концентрациясы – Допустимая концентрация химических веществ в почве
1278. Химиялық қалдықтар – Химические отходы
1279. Химиялық ластану – Химическое загрязнение
1280. Химиялық экология – Химическая экология
1281. Химиялық элементтердің таралуы – Миграция химических элементов
1282. Чернобыль экологиялық апаты – Чернобыльская экологическая катастрофа
1283. Шанды дауыл – Пыльная буря
1284. Шық – Роса
1285. Шаруашылық қызметтің экологиялық қауіпті түрлері – Экологически опасные виды хозяйственной деятельности
1286. Жол берілетін деңгейдің көрсеткіші (ЖДК) – Показатель допустимого уровня (ПДУ)
1287. Аумақтық сулар (теңіздер) – Территориальные воды (море)
1288. Траншекаралық әсер – Трансграничное воздействие
1289. Жол берілетін шекті шоғырлану (ЖШШ) – Предельно допустимая концентрация (ПДК)

1290. Жол берілетін шекті қалдық мөлшері (ЖШҚМ) – Предельно допустимое остаточное количество (ПДОК)
1291. Жол берілетін шекті мөлшер (ЖШМ) – Доза предельно допустимая (ДПД)
1292. Жол берілетін шекті тәуліктік шоғырлану – Предельно допустимая суточная концентрация
1293. Жол берілетін шекті төгінді (ЖШТ) – Предельно допустимый сброс (ПДС)
1294. Жол берілетін шекті түсім (ЖШТ) – Поступление предельно допустимое (ППД)
1295. Жол берілетін шекті шығарынды (ЖШШ) – Выброс предельно допустимый (ВПД)
1296. Шектеуші фактор – Лимитирующий фактор
1297. Шелфордың төзімділік заңы – Закон толерантности Шелфора
1298. Шельф – Шельф
1299. Шөлденумен күресу жөніндегі конвенция – Конвенция по борьбе с опустыниванием
1300. Курорттық аймақ – Курортный регион
1301. Штамм – Штамм
1302. Шу – Шум
1303. Шудан қорғану – Шумозащита
1304. Шулы ластану – Шумовое загрязнение
1305. Шығарынды – Выброс
1306. Шығарынды газдар – Выхлопные газы
1307. Ластаушы заттар шығарындыларының шекті жол берілетін нормативтері – Нормативы предельно допустимых выбросов загрязняющих веществ
1308. Салыстырмалы белсенділік – Удельная активность
1309. Индет – Пандемия
1310. Ішкі сәулелену – Внутреннее облучение
1311. Эволюция – Эволюция
1312. Эволюция заңы – Закон эволюции
1313. Эвтрофикация – Эвтрофикация
1314. Эвригенді ағзалар – Эвригенные организмы
1315. Эвритоппы ағзалар – Эвритоппные организмы
1316. Эдифакторлар – Эдифакторы
1317. Экожүйе – Экосистема
1318. Экожүйелерді басқару – Управление экосистемами

1319. Экожүйені жіктеу – Классификация экосистемы
1320. Экожүйені қорғау – Охрана экосистемы
1321. Экожүйенің гомеостазы – Гомеостаз экосистемы
1322. Экожүйенің дағдарысы – Кризис экосистемы
1323. Экожүйенің жылулық режимі – Тепловой режим экосистемы
1324. Экожүйенің икемділігі – Эластичность экосистемы
1325. Экожүйенің маусымдық өзгеруі – Сезонная динамика экосистемы
1326. Экожүйенің өзгеруі – Динамика экосистемы
1327. Экожүйенің түрлік әралуандылығы – Видовые разнообразия экосистемы
1328. Экзогенді процестер – Экзогенные процессы
1329. Эоклимат – Эоклимат
1330. Эоклин, экологиялық қатар – Эоклин, экологический ряд
1331. Экологист – Экологист
1332. Эокор – Экофонд
1333. Эколого-экономикалық кадастр – Эколого-экономический кадастр
1334. Экологияландыру – Экологизация
1335. Экологиялық ақпарат – Экологическая информация
1336. Экологиялық ақпараттың мемлекеттік қоры – Государственный фонд экологической информации
1337. Экологиялық апат – Экологическая катастрофа
1338. Экологиялық алдын ала бейімделу – Экологическая преадаптация
1339. Экологиялық амплитуда (тербеліс) – Экологическая амплитуда (колебание)
1340. Экологиялық апат – Экологическое бедствие
1341. Экологиялық апат аймақтары – Зоны экологического бедствия
1342. Экологиялық сәулет – Экологическая архитектура
1343. Экологиялық атлас – Экологический атлас
1344. Экологиялық аудит – Экологический аудит
1345. Экологиялық аудиттеу – Экологическое аудиторирование
1346. Экологиялық аудит түрлері – Виды экологических аудитов
1347. Экологиялық аудиттер төлемі – Платеж экологических аудитов
1348. Экологиялық аудиторлардың құқықтары – Права экологических аудиторов
1349. Экологиялық орын – Экологическая ниша
1350. Экологиялық-әлеуметтік-экономикалық залал – Эколого-социально-экономический ущерб

1351. Экологиялық әлеует – Экологический потенциал
1352. Экологиялық баға – Экологическая цена
1353. Экологиялық бағалау – Экологическая оценка
1354. Экологиялық бағдарлама – Экологическая программа
1355. Экологиялық субординация – Экологическая субординация
1356. Экологиялық бағыныштылық – Экологическая иерархия
1357. Экологиялық бақылау – Экологический контроль
1358. Экологиялық белдем – Экологический пояс
1359. Экологиялық бейімделу – Экологическое приспособление
1360. Экологиялық белдемділік – Экологическая поясность
1361. Экологиялық болжау – Экологическое прогнозирование
1362. Экологиялық бұзылу – Экологическое нарушение
1363. Экологиялық білім – Экологическое образование
1364. Экологиялық валенттілік – Экологическая валентность
1365. Экологиялық волонтаризм – Экологический волонтаризм
1366. Экологиялық география – Экологическая география
1367. Экологиялық геология – Экологическая геология
1368. Экологиялық ғылыми зерттеулер – Экологические научные исследования
1369. Экологиялық дағдарыс – Экологический кризис
1370. Экологиялық демография – Экологическая демография
1371. Экологиялық диагностика – Экологическая диагностика
1372. Экологиялық диверсификация – Экологическая диверсификация
1373. Экологиялық ереже – Экологические правила
1374. Экологиялық есеп беру – Экологический отчет
1375. Экологиялық жағдайлардың алмасу ережесі (Алехин ережесі)
1376. Экологиялық жауапкершілік – Экологическая ответственность
1377. Экологиялық жобалау – Экологическое проектирование
1378. Экологиялық жоспарлау – Экологическое планирование
1379. Экологиялық жүйе – Экологическая система
1380. Экологиялық ставка – Экологическая ставка
1381. Экологиялық заңнаманы бұзу – Нарушение экологических законодательств
1382. Экологиялық залал – Экологический ущерб
1383. Экологиялық инвестиция – Экологическая инвестиция
1384. Экологиялық индикация – Экологическая индикация
1385. Экологиялық инженерия – Экологическая инженерия
1386. Экологиялық инфляция – Экологическая инфляция

1387. Экологиялық инфрақұрылым – Экологическая инфраструктура
1388. Экологиялық карталар – Экологические карты
1389. Экологиялық картография – Экологическая картография
1390. Экологиялық климакс – Экологический климакс
1391. Экологиялық көзқарас – Экологическое мировоззрение
1392. Экологиялық көрсеткіш – Экологический показатель
1393. Экологиялық критерийлер – Экологический критерий
1394. Экологиялық қару – Экологическое оружие
1395. Экологиялық қатарлар – Экологические ряды
1396. Экологиялық қате – Экологическая ошибка
1397. Экологиялық қауіп – Экологическая опасность
1398. Экологиялық қауіп-қатерді бағалау – Оценка экологической опасности
1399. Экологиялық қауіпсіз қоғам – Экологическое безопасное общество
1400. Экологиялық қауіпсіздік – Экологическая безопасность
1401. Экологиялық қауіпсіздік орталығы – Центр экологической безопасности
1402. Экологиялық қауіпті объект – Экологический опасный объект
1403. Экологиялық қияпат – Экологическое бедствие
1404. Экологиялық қияпат белдемі – Пояс экологического бедствия
1405. Экологиялық қолайлылық – Экологическое благополучие
1406. Экологиялық қорлар – Экологические фонды
1407. Экологиялық қосарлану – Экологическое дублирование
1408. Экологиялық қуыс – Экологическая ниша
1409. Экологиялық қуыстарды міндетті толтыру ережесі – Правило обязательности заполнения экологических ниш
1410. Экологиялық құжаттау – Экологическая паспортизация
1411. Экологиялық құқықтар – Экологические права
1412. Экологиялық-құқықтық білім – Эколого-правовое образование
1413. Экологиялық құқықтың бұзылуы – Нарушение экологического права
1414. Экологиялық-құқықтық норма – Эколого-правовая норма
1415. Экологиялық күнсыздану – Экологическая инфляция
1416. Экологиялық құраушы бөліктер – Экологические компоненты
1417. Экологиялық құрбандық – Экологическая жертва
1418. Экологиялық құрылым – Экологическая структура
1419. Экологиялық қызмет – Экологическая служба

1420. Экологиялық қылмыс – Экологическое преступление
1421. Экологиялық мәдениет – Экологическая культура
1422. Экологиялық медицина – Экологическая медицина
1423. Экологиялық ұйым – Экологическая организация
1424. Экологиялық менеджменттің аудит жүйесі – Аудит системно-экологического менеджмента
1425. Экологиялық мониторинг – Экологический мониторинг
1426. Экологиялық нақтылық – Экологический реализм
1427. Экологиялық нәсіл – Экологическая раса
1428. Экологиялық нормалар – Экологические нормы
1429. Экологиялық нормалау – Экологическое нормирование
1430. Экологиялық ойлау, пайымдау – Экологическое мышление
1431. Экологиялық оқу-ағарту – Экологическое просвещение
1432. Экологиялық оқыту – Экологическое обучение
1433. Экологиялық онтайландыру – Экологическая оптимизация
1434. Экологиялық орнықтылық – Экологическая устойчивость
1435. Экологиялық орта – Экологическая среда
1436. Экологиялық өктемдік – Экологический волонтаризм
1437. Экологиялық өндіріс – Экологическое производство
1438. Экологиялық педагогика – Экологическая педагогика
1439. Экологиялық пирамида – Экологическая пирамида
1440. Экологиялық популяция – Экологическая популяция
1441. Экологиялық проблема – Экологическая проблема
1442. Экологиялық реализм – Экологический реализм
1443. Экологиялық ресурстар – Экологические ресурсы
1444. Экологиялық реттеу – Экологическое нормирование
1445. Экологиялық сақтандыру – Экологическое страхование
1446. Экологиялық сана – Экологическое сознание
1447. Экологиялық сана деңгейі – Уровень экологического сознания
1448. Экологиялық саналылық – Экологическая сознательность
1449. Экологиялық сараптама – Экологическая экспертиза
1450. Экологиялық сараптама түрлері – Виды экологических экспертиз
1451. Экологиялық сауатсыздық – Экологическая безграмотность
1452. Экологиялық сәйкестілік заңы – Закон экологической корреляции
1453. Экологиялық саясат – Экологическая политика
1454. Экологиялық сенімділік – Экологическая надежность

1455. Экологиялық сертификат – Экологический сертификат
1456. Экологиялық спектр – Экологический спектр
1457. Экологиялық сыймдылық – Экологическая емкость
1458. Экологиялық стандарт – Экологический стандарт
1459. Экологиялық сукцессия – Экологическая сукцессия
1460. Экологиялық таза және қауіпсіз орта – Экологическая чистая и безопасная среда
1461. Экологиялық таза өнім – Экологическая чистая продукция
1462. Экологиялық таза өнімнің белгісі (таңбасы) – Знак экологической чистой продукции
1463. Экологиялық таза технология – Экологическая чистая технология
1464. Экологиялық таза өндіріс – Экологическое чистое производство
1465. Экологиялық тапшылық – Экологический дефицит
1466. Экологиялық талаптар – Экологические требования
1467. Экологиялық тәрбие және ағарту – Экологическое воспитание и просвещение
1468. Экологиялық құқық бұзушылық түрлері – Виды экологического правонарушения
1469. Экологиялық тепе-теңдік – Экологическое равновесие
1470. Экологиялық тепе-теңдік ресурстары – Ресурсы экологического равновесия
1471. Экологиялық тепе-теңдік экономикасы – Экономика экологического равновесия
1472. Экологиялық тепе-теңдікті қолдау – Поддержка экологического равновесия
1473. Экологиялық тепе-теңдіктің бұзылуы – Нарушение экологического равновесия
1474. Экологиялық технология – Экологическая технология
1475. Экологиялық тиімділік – Экологическая эффективность
1476. Экологиялық төлқұжат – Экологический паспорт
1477. Экологиялық төңкеріс – Экологическая революция
1478. Экологиялық төтенше жағдай – Экологическая чрезвычайная ситуация
1479. Экологиялық төтенше жағдайлар мен апаттар – Экологические чрезвычайные ситуации и бедствия
1480. Экологиялық тосқауыл – Экологический барьер
1481. Экологиялық топ – Экологическая группа

1482. Экологиялық туризм – Экологический туризм
1483. Экологиялық тұрақтылық – Экологическая стабильность
1484. Экологиялық улы заттектер – Экологические ядовитые вещества
1485. Экологиялық ұзақ уақыт – Экологическое долгое время
1486. Экологиялық үгіт – Экологическая пропаганда
1487. Экологиялық фактор – Экологический фактор
1488. Экологиялық факторлар әсерін бағалау критерийлері – Критерии оценки воздействия экологических факторов
1489. Экологиялық факторлардың байланысу заңы – Закон взаимодействия экологических факторов
1490. Экологиялық шектеу – Экологические ограничения
1491. Экологиялық шешім түрлері – Виды экологических решений
1492. Экологиялық шкала – Экологическая шкала
1493. Экологиялық эквиваленттер – Экологические эквиваленты
1494. Экологиялық экономика – Экологическая экономика
1495. Экологиялық-экономикалық бағалау – Эколого-экономическая оценка
1496. Экологиялық-экономикалық жауаптылық – Эколого-экономическая ответственность
1497. Экологиялық-экономикалық жүйе – Эколого-экономическая система
1498. Экологиялық-экономикалық залал – Эколого-экономический ущерб
1499. Экологиялық-экономикалық оңтайландыру – Эколого-экономическая оптимизация
1500. Экологиялық-экономикалық шығындар – Эколого-экономические потери
1501. Экологиялық энергетика – Экологическая энергетика
1502. Экологиялық этика – Экологическая этика
1503. Экожүйенің нашарлауы – Ухудшение экосистемы
1504. Экожүйенің ырғағы – Ритмичность экосистемы
1505. Экотиптер – Экотипы
1506. Экотоп – Экотоп
1507. Экономикалық бағалау – Экономическая оценка
1508. Экоморфоз – Экоморфоз
1509. Экоморфтар – Экоморфы
1510. Экоцид – Экоциды
1511. Экополис – Экополис

1512. Экопсихология – Экопсихология
1513. Эксперименттік қорық – Экспериментальный заказник
1514. Эксперименттік экология – Экспериментальная экология
1515. Экстраполяция – экожүйелердегі дағдарыс – Кризис в экосистемах
1516. Экстремалды жағдайлар – Экстремальные ситуации
1517. Электромагниттік ластану – Электромагнитное загрязнение
1518. Элювий – Элювий
1519. Электрондық карталар – Электронные карты
1520. Этноэкология – Этноэкология
1521. Эндемик – Эндемик
1522. Энергетикалық байланыс – Энергетическая связь
1523. Эндозкология – Эндозкология
1524. Энтомофауна – Энтомофауна
1525. Эмиссия нормативінің техникалық үлесі
1526. Эмбриоидогенез – Эмбриоидогенез
1527. Эоловтар – Эоловы
1528. Эпизоотия – Эпизоотия
1529. Эрозия – Эрозия
1530. Эстетикалық ландшафт – Эстетический ландшафт
1531. Эстуариттер – Эстуариты
1532. Этноэкожүйе – Этноэкосистема
1533. Эфемерлер – Эфемеры
1534. Эфемероидтар – Эфемероиды
1535. ЮНЕСКО-ның «адам және биосфера» бағдарламасы – Программа «человек и биосфера» ЮНЕСКО
1536. Ядролық апат – Ядерная катастрофа
1537. Ядролық қалдықтар – Ядерные отходы
1538. Ядролық қыс – Ядерные зимы
1539. Ядролық энергетика – Ядерная энергетика
1540. Ядролық жарылыстар – Ядерные взрывы
1541. Ядролық реакция – Ядерные реакции
1542. Ядролық реакторларды орналастыру – Размещение ядерных реакторов
1543. Ядролық реактор – Ядерный реактор

**Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің
салалық терминологиялық комиссиясы ұсынған медицина сала-
сында қолданылатын сөздер мен сөз тіркестерінің аудармалары**

№	Орыс тілінде	Қазақ тілінде
1.	Ведение больного	науқасты режіммен қарау
2.	Госпитализация	емдеуге жатқызу
3.	Заболеваемость	сырқаттанушылық, сырқаттанғыштық
4.	Инфекция, передаваемая половым путем (ИППП)	жыныстық жолмен берілетін жұқпа (ЖЖБЖ)
5.	Койка	төсек
6.	Каталка	сырғытқы
7.	Кормящая мать	бала емізетін ана
8.	Лекарственное обеспечение	дәрі-дәрмекпен қамтамасыз ету
9.	Медбрат	мейіріе
10.	Медикамент	дәрі-дәрмек
11.	Обращение лекарственных средств	дәрілік заттардың айналысы
12.	Оборот наркотических средств	есірткілік заттардың айналымы
13.	Острые заболевания	жіті аурулар
14.	Представитель групп рискованного поведения	мінез-құлқы қауіпті топ өкілі
15.	ПМСП (первичная медико-санитарная помощь)	МСАК (медициналық-санитариялық алғашқы көмек)
16.	Родовспоможение	босандыру
17.	СПИД (синдром приобретенного иммунодефицита)	ЖИТС (жұқтырылған иммунитет тапшылығының синдромы)
18.	Смертность младенца	нәрестелер өлім-жітімі
19.	Смерть младенца	сәбидің шетінеуі
20.	Стимулирующие действия препарата	препараттың ширатқыш әсері
21.	Хирургическое вмешательство	хирургиялық әрекет

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
 Ғылым комитеті А. Байтұрсынұлы атындағы
 Тіл білімі институты Терминология бөлімінің
 қызметкерлері дайындаған «Қоғамдық ғылымдар
 терминдерінің орысша-қазақша сөздігінің»
 бір бөлігі оқырман қауым талқысына ұсынылып отыр

двойной шах	қос қабат шах
двойственное изображение	екі жақты бейнелеу
второгодничество	екі жыл бір сыныпта қалушылық
двойственность	екіүдайылық
двор жилой	тұрғын жай
дворец	сарай
дворец спорта	спорт сарайы
дворцовые люди	сарай адамдары
дворцовые перевороты	сарай төңкерістері
дворянин	дворян
дворянство	дворяндық
двугласные звуки	дифтонг
двугласный звук	екі дауысты дыбыс
двузначимость	сөздің қос мағыналылығы
двуличие, двуличность	екіжүзділік
двуличный	екі жүзді
двусмысленно	екі ұшты (пікір, ой)
двусмысленность	екіойлылық
двосоставное предложение	қос құрамды сөйлем
двустиише, дистих	қос тармақ
двусторонняя сделка	екі жақты мәміле
двухгодовой	екіжылдық
двухдневный паек	екі күндік үлес
двухмерный экран	қосөлшемді экран
двухпартийная система	қоспартиялы жүйе
двухсложные размеры	екі буынды өлшем
двусторонняя игра	екі жақты ойын
двухударный «дельфин»	қос канатты «дельфин»
двухударный кроль	қос құлаштап жүзу
двухходовка	қос жүрісті тәсіл
двухчастная форма	екі бөлімді пішін
двухшагный ход	қос адымды алма-кезек жүріс
двухшеренговый строй	екі қатарлы сап
двучленное сложноподчиненное предложение	екі мүшелі сабақтас құрмалас сөйлем

двуязычие	көстiлдiлiк
де-факто, фактический	iс жүзiнде
де-фактор	де-фактор (заң)
де-юре	де-юре (заң)
деавтоматизация навыков	дағдының босаңсуы
дебет	дебет
дебет и кредит	дебет пен кредит
дебетовое сальдо	дебеттік сальдо
дебильность	дебильдiлiк, кемтарлық
дебитант	ұсақ саудагер, дебитант
дебиторская задолженность	дебиторлық берешек
дебитовое сальдо	дебиттік сальдо
дебитор	дебитор
дебиторская задолженность	дебиторлық қарыз
дебиторские потери	дебиторлық шығындар
дебонш	керiс
дебошир	жанжалшы
дебют	дебют
дебют двух коней	екi атпен бастау
дебют Нимцовича	Нимцович бастауы
дебют Орангутана	Орангутан бастауы
дебют Понциани	Понциани бастауы
дебют Райфеля	Райфель бастауы
дебют Рети	Рети бастауы
дебют Роозенбурга	Роозенбург бастауы
дебют слона	пiл бастауы
дебют Сокольского	Сокольский бастауы
дебют трех коней	үш атпен бастау
дебют Фабра	Фабр бастауы
дебют ферзьевых пешек	ферзьдi пешкi бастауы
дебют Цукерторта-Нимцовича	Цукерторт-Нимцович бастауы
дебют четырех коней	төрт атпен бастау
дебютант	дебютант
дебютировать	тұңғыш қадам
девальвация валюты	валютаның құнсыздануы
девальвация; инфляция	құнсыздану
деванагари	деванагари
девиз	ұрансөз
девизная политика	ақша тұрақтылығындағы саясат
девизный	ұранды
деградация	керi кету
дегустатор	дәм айырушы
дед-раешник	жаршы-ата

дедуктивное умозаключение	дедукциялық ой қорытындысы
дедуктивный метод	дедукциялық әдіс
дедукция	дедукция
деепричастие	көсемше
деепричастное сочетание	көсемшелі тіркес
деепричастный оборот, деепричастная конструкция	көсемшелік орам (көсемшелік оборот)
дееспособность банка	банктің іс-әрекетке қабілеттілігі
дееспособность несовершеннолетних	жас толмағандардың әрекет қабілеттілігі
дееспособный	іс-әрекетке қабілеттілік
дежурить	кезекшілік ету
дежурная комната	кезекші бөлмесі
дежурная часть	кезекші бөлім
дежурное подразделение	кезекші бөлімше
дежурные огневые средства	кезекші атыс құралдары
дежурный ветеринарный врач	кезекші мал дәрігері
дежурный врач	кезекші дәрігер
дежурный по береговой базе	жағалау базасының кезекшісі
дежурный по канцелярии	кеңсе кезекшісі
дежурный по караулам	карауыл кезекшісі
дежурный по отделению пограничного контроля	шекара бақылау бөлімшесінің кезекшісі
дежурный по пограничной заставе	шекара бекетінің кезекшісі
дежурный по пограничному отряду	шекара жасағының кезекшісі
дежурный связист	кезекші байланысшы
дежурный сигналист	кезекші дабылшы
дежурство	кезекшілік
дезавуирование	уағдаластықтан бас тарту, келіспеушілікті мәлімдеу
	бас тарту, келіспейтінін білдіру, жақтамайтынын білдіру
дезактивация	дезактивация
дезассимиляция	дезассимиляция
дезертир	дезертир, қашқын
дезертирство	дезертірлік, қашқындық
дезинформация	дезинформация, жалған ақпарат
дезорганизатор	шырық бұзушы
дезорганизация	тәртіп бұзу
деидеологизация	идеологиясыздандыру
действенность чувства	сезім әсерлілігі
действенный анализ пьесы и роли	пьеса мен рөлді сараптық талдау
действенный танец	оқиғалы би
действие	іс-әрекет, қимыл

действие документа	құжат күші
действие законов в пространстве	заңдардың кеңістікте қолданылуы
действие законов во времени	заңдарды уақытында қолданылуы
действие наступательное	шабуыл әрекеті
действие следователя после приостановления	тергеуді тоқтатқаннан кейінгі іс-әрекеті
действие снаряда	снаряд әрекеті
действие уголовно-процессуального закона в отношении иностранцев и лиц без гражданства	шетел азаматтарына және азаматтығы жоқ тұлғаларға қылмыстық іс жүргізу заңдарының қолданылуы
действие ударов	соққы әсері
действие	іс-қимыл, әрекет, харекет
действительная военная служба	тұрақты әскери қызмет
действительная цена	шын бағасы
действительность, правда, истина	шындық
действительный мир	шын дүние
действительный член	толық мүше
действия ядовитых газов	улағыш газдың әсері
действия, дезорганизирующие работу мест заключения	тұтқын орындарының жұмысына іріткі салатын әрекеттер
действующая ставка налога	салықтың қолданыстағы мөлшерлемесі
действующее лицо	қатынасушы кейіпкерлер
действующий закон	қолданыстағы заң
дека	үңтілше
декабристы	желтоқсандықтар
декабрьское событие	желтоқсан оқиғасы
декабрь	желтоқсан
декаденство	декаденттік
декадент	декадент
декламация	тақпақтау
декларация дохода	табыс мағлұмдамасы
декларация о доходах	табыс туралы мәлімдеме
декларация прав народов	халықтардың құқық декларациясы
декларирование доходов	табысты мағлұмдау
декларирование товаров	тауарларды мағлұмдау
деконолизация	деконолизация
декоративная живопись	сәндік кескіндеме
декоративная скульптура	сәндік мүсін
декоративная ткань	сәнді мата
декоративно-прикладное искусство	қолданбалы-сән өнері
декоративное искусство	декоративтік өнер, сән өнері
декоративное рисование	сәндік сурет салу
декоративность	сәнділік

декоратор	декоратор
декорационное искусство	сахна сән өнері
декорационные композиции	сәндік композициялар
декорационные решения	сәндік-сахналық шешімдер
декорационный подъем	сән-сәндемесін көтеру
декорация	декорация, сахна көркемдігі
декорт	тауардың бағасын кеміту
декрет о земле	жер туралы декрет
декретное время	декрет уақыты
делать набег	шабуыл жасау
делегат	делегат
делегация	делегация
деление объема понятия	ұғым көлемін бөлу
деление прицела	көздегіш бөлігі
делибал	улы бал
делегирование власти	билікке өкілеттік
деликатность	сыпайыгершілік
делимитация границы	шекараны белгілеу, шекараны анықтау
дело	іс, іс қағаз
дело оперативного розыска	шұғыл іздестіру ісі
дело оперативной проверки	шұғыл тексеру ісі
дело оперативной разработки	жедел жете тексеру ісі
деловая активность	іскерлі белсендік
деловая встреча	іскерлік кездесу
деловая игра	іскерлік ойын
деловая лексика	іскерлік лексика
деловая репутация	іскерлік бедел
деловая речь	іскерлік тілі
деловая сделка	іскерлі мәміле
деловитость; умелость	іскерлік
деловое взаимодействие	іскерлік әрекеттестік
деловое общение	іскерлік қарым-қатынас
деловое соглашение	іскерлік келісім
деловой стиль	іскерлік стиль
деловые услуги	іскерлік қызметтер
делопроизводитель	іс жүргізуші
делячествовать	іскерсіну
демагог	даурықшыл
демагогия	даурықшылдық
демаркация	демаркация
демаркационная линия	межелуе сызығы
демаркационные документы	шекара межелуе құжаттары
демаркация границы	шекараны жүргізу, шекараны орнату

демарш	қарсылық білдіру
демерсальная икра	салмақты уылдырық
демилитаризация; обезоруживание	қарусыздандыру
демобилизация, ликвидировать	тарату
демографическая политика	халықтану саясаты
демографическая статистика	халықтану статистикасы
демография	демография
демократ	демократ
демократизация управления	басқаруды демократияландыру
демократизация	демократияландыру
демократизм	демократизм
демократический метод	демократиялық әдіс
демократическое движение молодежи	жастардың демократиялық қозғалысы
демократическое управление	демократиялық басқару
демократия	демократия
демонополизация страхового дела	сақтандыру ісін монополиясыздандыру
демонополизация экономики	экономиканы монополиясыздандыру
демонстрационная доска	көрсету тақтасы
демонстрация опыта	тәжірибе көрсету
демонстрация, процессия	шеру
деморализация	рухани азғындау
демос, народ, население	халық
денационализация	ұлттық меншіктен айыру
денежная база	ақша базасы
денежная единица	ақша өлшемі
денежная инфляция	ақша инфляциясы, ақшаның құнсыздануы
денежная кабала	ақшамен кіріптар ету
денежная компенсация	ақшалай өтемақы
денежная масса в обращении	айналысқа ақша шығару
денежная масса	ақша жиыны
денежная оценка	ақшалай бағалау
денежная помощь	ақшалай көмек
денежная регалия	ақша регалиясы
денежная система	ақша жүйесі
денежно-кредитная политика	ақша-несие саясаты
денежно-кредитный механизм	ақша-несие тетігі
денежные доходы	ақшалай кірістер
денежные накопления	ақшалай қорлану
денежные суррогаты	ақшаға жатпайтын қағаз түрлері
денежные теории	ақша теориялары
денежный аккредитив	ақша аккредитиві
денежный голод	ақша жетімсіздігі

денежный дар	акшалай сый-сияпат
денежный дивиденд	акшалай дивиденд
денежный документ	акша құжаты
денежный измеритель	акша өлшеуіші
денежный капитал	акша капиталы
денежный кризис	акша дағдарысы
денежный номинал	акша номиналы
денежный перевод	акшалай аударым, акша аудару
денежный показатель плана	жоспардың акшалай көрсеткіші
денежный сертификат	акша сертификаты
деноминация акций	акцияларды ірілендіру
деноминация денег	акшаны ірілендіру
денонсация	денонсация (шарттың күшін жою), келісімді бұзу
денотат (обозначаемое)	денотат (таңбаланушы)
денотативная отнесенность	денотативтік қатына
денотативный компонент значения	мағынаның денотаттық сыңары
дентальные фонемы	тіс фонемалары
день отдыха	тынығу күні
день пограничника	шекарашылар күні
день физкультурника	физкультурашы күні
деньги	акша
департамент миграции	көші-қон департаменті
департамент	департамент
депеша	жедел ақпар
депозит	депозит
депозитивная квитанция	депозит квитанциясы
депозитивная книга	депозит кітабы
депонирование рукописи	қолжазбаны аманаттау
депортация	елден кетіру
депрессивность, пессимизм	торығушылық, түңілушілік
депрессия, переживание	күйзеліс
депутат местного совета	жергілікті кеңес депутаты
депутат	депутат
депутатский мандат	депутаттық мандат
деревня	қыстақ
дерево решения	шешімнің діні
деревянная кровать	төсағаш
деревянная чаша	шара
деревянные духовые инструменты	үрлемелі ағаш аспаптар
дерек	дерек
держава	державе, ұлы мемлекет
державность	елдік

держать курс	бағыт ұстау
держать равнение	түзулік сақтау
держать равновесие	тепе-теңдікті сақтау
дерзание, интенция	ұмтылыс
дериват	дериват
деривативное значение	дериватты мағына
деривация	деривация
дерматология	тері ауру ғылымы, дерматология
дерматолог	дерматолог, тері аурулары маманы
десант	десант
десантная группа	десант тобы
десантные силы	десанттық күш
дескриптивная грамматика	дескриптивтік грамматика
дескриптивная лингвистика	дескриптілік лингвистика
дестабилизация экономики	экономиканың тұрақсыздануы
дестабилизация	тұрақсыздану
десятиборец	онсайысшы
десятиборье	онсайыс
деталь, механизм	тетік, деталь
детективный сериал	хикаялы сериал
детективный фильм	хикаялы фильм
детерминант рынка	рынокты анықтаушы
детерминативы	детерминатив
детерминизм	детерминизм
детерминимум	себеп-салдарлық
детонатор, затрава	тұтандырғыш, детонатор
детонация	тұтандыру, детонация
детонирующий шнур	тұтандыру бауы
детская библиотека	балалар кітапханасы
детская комната	балалар бөлмесі
детская консультация	балалар консультациясы
детская литература	балалар әдебиеті
детская опека	балаға қамқорлық
детская организация	балалар ұйымы
детская площадка	балалар алаңшасы
детская преступность	балалар қылмысы
детская речь	бала сөзі
детская спортивная школа	балалар спорт мектебі
детский дом	балалар үйі
детский сад	балабақша
детский труд	бала еңбегі
детский фонд ООН, юнисеф	БҰҰ-ның балалар қоры, юнисеф
детское отделение библиотеки	кітапхананың балалар бөлімшесі

детское учреждение	балалар мекемесі
детство	балалық шақ
дефект закупки	тығынның ақауы, тығындау ақауы
дефективные дети	кеміс балалар
дефектная ведомость	ақаулы ведомость
дефектные банкноты	ақаулы банкноттар
дефектология	дефектология
дефекты речи, косноязычие	тіл мүкістігі
дефиле	тар өтпе, дефиле
дефилировать	салтанатты маршпен өту
дефиниция	дефиниция, анықтама
дефис	дефис, сызықша
дефицит	тапшылық
дефицит бюджета	бюджет тапшылығы
дефицит влаги	ылғал тапшылығы
дефицит дохода	табыс тапшылығы
дефицит информации	хабар тапшылығы
дефицит платежного баланса	төлем балансының тапшылығы
дефицит товаров	тауарлар тапшылығы
дефицитная экономика	тапшы экономика
дефицитный товар	тапшы тауар
деформация	деформация
дехканин	дихан
дехлорирование	хлорсыздандыру
дехристианизация	христиандықтан бездіру
децентрализация	жекелену
дешевизна	арзаншылық
дешифрование фотоснимков	фотосуреттерді анықтау
дешифровка	күпиясыздау
деэтимологизация	этимологиясыздандыру
деяние (действие и бездействие)	іс-әрекет (әрекеттілік және әрекетсіздік)
деятель	қайраткер
деятельностный подход	іс-әрекет тұрғысынан қарау
деятельность	іс-әрекет, қызмет
джагаты	жағаты
Джами ат-таварих	Жамиғат тауарих
джангарчи	жәңгірші
джентельменское соглашение	серілік келісім
джигитовка, наездничество	шабандоздық
джунгар	жонғар
джут года зайца	қоян жұты
джут года лошади	жылқы жұты
джут	жұт

диагональ	қиғаш; диагональ
диагональный бег	қиғаш жүгіру
диагностика воспитания	тәрбие диагностикасы
диаграмма, сверка	салыстырма
диадема	тәтті, диадема
диактрические знаки	толықтырма таңба
диалект	диалект
диалектизм	диалектизм
диалектик	диалектілік
диалектика процесса воспитания	тәрбие процесінің диалектикасы
диалектика	диалектика
диалектический материализм	диалектикалық материализм
диалектический метод	диалектикалық әдіс
диалектная лексика	диалектілік лексика
диалектное явление	диалектілік құбылыс
диалектография	диалектография
диалектолог	диалектолог
диалектологический атлас	диалектологиялық атлас
диалектологическая карта	диалектологиялық карта
диалектологический словарь	диалектологиялық сөздік
диалектология	диалектология
диалог	диалог
диалогическая речь	диалогтік сөз
диапазон	ауқым, өріс
диапазон телевизионного вещания	теледидарлық хабар тарату жиілігі
диапазон цен	баға ауқымы, баға өрісі
диапазон частот	жиілік диапазоны
диапазон голоса	дауыс ауқымы
диапозитив	сурет шыны
диатеза	диатеза
диафильм	сурет фильм
диахроническая (историческая)	диахрониялық (тарихи) лингвистика
лингвистика	
диахрония	диахрония
дивидендная политика	дивидендтік саясат
дивергенты	дивергенты
дивергенция (звуковое, языковое расхождение)	дивергенция
дивергенция глаз	көз дивергенциясы
диверсант	диверсант
диверсификация валютных активов	валюта активтерін әртараптандыру
диверсификация вкладов	салым ақшаны әртараптандыру
диверсификация вложений	салымдарды әртараптандыру

диверсификация рисков	тәуекелдікті әртарапандыру
диверсификация	әртарапандыру
диверсифицированный портфель ценных бумаг	әртарапандырылған құнды қағаздар қоржыны
диверсифицированные финансовые системы	әртарапандырылған қаржы жүйесі
диверсия	диверсия
дивиденд на акцию	акцияға шаққандағы дивиденд
дивиденд	дивиденд, үлеспайда
дивидендная акция	дивидентті акция
дивидендный доход	дивиденттік табыс
дивидендный купон	дивиденттік купон
диграф (диграмма, двойная буква)	диграф (диграмма)
дидактика	дидактика
дидактическая игра	дидактикалық ойын (псих.)
диета модифицированная	түрлендірілген емдәм, өзгертілген емдәм
дизъюнкция	дизъюнкция
дикая лошадь	жабайы жылқы
диктант	диктант
диктатор	диктатор
диктатура	диктатура
диктовать	жазылатын сөзді айту
диктор передачи	хабар дикторы
диктор	диктор
дикторская власть	диктаторлық өкімет
диктофон	диктофон
дискурсивное понимание	дискурсивтік ұғыну
дикция	дауыс мәнері
дилер	дилер
дилерные скидки	дилердің шегерімі
дилерская деятельность	дилерлік қызмет
дилетантизм	дилетантизм
дилемма	дилемма, таңдау
дилогия	дилогия
динамизм	динамизм
динамика боя	ұрыс барысы
динамика внешнеторговых цен	сыртқы сауда бағасының серпіні
динамика доходов	табыс серпіні
динамика рынка	рынок серпіні
динамика событий	оқиға шымырлығы
динамика спроса	сұраныс серпіні
динамика; изменение	өзгеріс; қозғалыс
динамическая афазия	жүйелі сөйлему

динамическая закономерность	динамикалық заңдылық
динамическая локализация речи	сөйлесудің динамикалық оқшаулануы
динамическая среда	серпінді орта
динамическое равновесие	серпінді тепе-теңдік
динамический мультипликатор	серпінді мультипликатор
динамический ряд	серпінді қатар
динамическое ударение	динамикалық екпін
динамическое ударение, силовое ударение, экспираторное ударение	динамикалық (лебзді) екпін
динамичность нервной системы	жүйке жүйесінің динамикалығы
династия	династия, әулет
династия, потомки	әулет, ұрпақ
диплом	диплом
дипломат	дипломат
дипломатия	дипломатия
дипломатическая почта	дипломатиялық пошта
дипломатический иммунитет помещений и документов	үй-жайлар мен құжаттардың дипломатиялық иммунитеті
дипломатический иммунитет	дипломатиялық иммунитет
дипломатический корпус	дипломатиялық корпус
дипломатический курьер	дипломатиялық курьер
дипломатический представитель	дипломатиялық өкіл
дипломатическая связь	елшілік байланыс
дипломатическое отношение	дипломатиялық қатынас
дипломатическое представительство	дипломатиялық өкілет
дипломная работа	диплом жұмысы
дипломное свидетельство	дипломдық айғақ
диереза	диереза
директива	директива
директивное указание	директивалық нұсқау
директор	директор
директор кинопроизводства	киноөндіріс директоры
директор студии	студия директоры
директор фильма	фильм директоры
директорский фонд	директорлық қор
дирекция	дирекция
дирекция императорских театров	императорлық театрлар дирекциясы
дирижер	дирижер
дисгармония, расхождение, расподобление	үйлеспеушілік
дисгармония	дисгармония
диск	табақша (спорт)

дисквалификация спортсмена; наказание спортсмена	спортшыны жазалау
дисквалификация	жазалау; шеттеу
дискомфортное состояние	үйлесімсіздік жағдай
дисконт по акции	акция бойынша дисконт
дискретность	дискреттік
дискредитация	сенімін жою, беделден айрылу
дискретность речи	сөйлеу дискреттілігі
дискриминация во внешней торговле	сыртқы саудадағы кемсітушілік
дискриминация национальных меньшинств	ұлттық азшылықты кемсітушілік
дискриминация против женщин	әйелдерге қарсы кемсітушілік
дискриминация	дискриминация, кемсіту
дискуссия, обсуждение	талқылау
дислокация	дислокация
диспансер	диспансер
диспансеризация спортсменов	спортшыларды диспансерлеу
дисперсия	пашылу
диспетчер	үйлестіруші
диспропорциональность	диспропорциялық, сәйкестенбеушілік
диспропорция	диспропорция, сәйкестенбеу
диспут	диспут, ғылыми айтыс
диссертант	диссертант
диссертация	диссертация
диссимиляция	диссимиляция (керігу), үйлеспей
диссонанс	жағымсыз дыбыс, диссонанс
дистанция бега	жүгіру қашықтығы
дистанция плавания	жүзу қашықтығы
дистанция	аралық, қашықтық
дистрибуция (распределение)	дистрибуция
дискурсивное мышление	дискурсивтік ойлау
дисциплина	тәртіп
дисциплина боя	шайқас тәртібі
дисциплина труда	еңбек тәртібі
дисциплинарная власть	тәртіптік билік
дисциплинарная коллегия	тәртіп алқасы
дисциплинарная мера	тәртіп бұзу шарасы
дисциплинарная ответственность	тәртіптік жауапкершілік
дисциплинарное взыскание	тәртіп жазасы
дисциплинарное наказание	тәртіптік жаза
дисциплинарный батальон	тәртіп батальоны
дисциплинарный проступок	тәртіптік теріс қылық
дисциплинарный суд	тәртіп соты

дисциплинарный устав	тәртіп сақтау жарғысы
дисциплинированное поведение	тәртіпті мінез-құлық
дисциплинированность	тәртіптілік
дитто	дитто
дифирамб	мадақ
дифтонг	дифтонг
дифтонгизация	дифтонгизация
дифтонгоид	дифтонгоид
дифференциальная земельная рента	дифференциалды жер рентасы
дифференциальная психология	дифференциалды психология
дифференциальная рента	шегерме ақылы рента
дифференциальные пошлины	дифференциалды баж салығы, шегерме ақылы баждар
дифференциальные признаки фонем	фонемалардың айырым белгілері
дифференциальный признак	даралаушы белгі
дифференциальный принцип	дифференциалды принцип
дифференциальный таможенный тариф	шегерме ақылы кеден тарифі
дифференциация (дифференцировать)	саралау
дифференциация доходов	табыстарды саралау
дифференциация звуков	дыбыстардың дифференциациясы
дифференциация крестьян	шаруалардың жіктелуі
дифференциация местного бюджета	жергілікті бюджетті жіктеу
дифференциация	бөліну, тілдердің ыдырауы
дифференцированная ставка	сараланған мөлшерлеме
дифференцированное обучение	дифференциалды оқыту
дифференцированный тариф	сараланған тариф
дифференцировочное торможение	жіктеліс тежелуі
дифференциальная психофизиология	дифференциалды психофизиология
дифференциальный тариф	дифференциалды тариф
дифференциация, обособление языков (расхождение языков)	дифференциация, тілдердің ыдырауы (бөлінуі)
диффуз	жентек
диффузия влаги	ылғал диффузиясы
диффузная (нечленораздельная) речь	диффузды (айқын бөлшектенбеген) сөйлеу
диффузная речь	жентекті
диффузные гласные	шашыраңқы дауыстылар
диффузный звук	диффузды дыбыс
дичь	түз аң-құсы
длина; протяженность	ұзындық
длина броска	лақтыру қашықтығы
длина дорожки	жол ұзындығы
длина прыжка	секіру ұзындығы

длина стадиона	стадион ұзындығы
длинная рокировка	ұзын орын алмастыру
длиннофокусный объектив	ұзынұялы объектив
длинный метод	созылыңқы әдіс
длительность звука	дыбыс созынқылығы
длительность кризиса	дағдарыстың ұзақтығы
длительность ощущений	түйсіктің ұзақтығы
длительность передачи	хабардың ұзақтығы
длительность тренировки	жаттығу ұзақтығы
длительность чувств	сезімнің ұзақтығы
длительный вид	созылыңқы тұрпат
длежащее преступление	созылмалы қылмыс
дневальный	тәуліктік кезекші
дневальный по роте	тәуліктік рота кезекшісі
дневальный санитар	тәуліктік кезекші санитар
дневка	күндік аялдама
дневник	күнделік
дневник спортсмена	спортшы күнделігі
дневник телезрителя	телекөрерменнің күнделігі
дневник тренировки	жаттығу күнделігі
днище бункера	шанақ түбі
днище, поддон	түп, түбі, табаны
добавка	үстеме, қосымша
добавочная прибавочная стоимость	үстеме қосымша құн
добавочная прибыль	үстеме пайда
добавочный труд, добавочная прибыль	үстеме еңбек
добавочное время	үстеме уақыт
добавочные сборы	үстеме алымдар
добавочный капитал	үстеме капитал
добро и зло	жақсылық пен жамандық
добро	жақсылық
доброволец	ерікті
добровольная дружина	ерікті жасақ
добровольная команда	ерікті команда
добровольная народная дружина	ерікті халық жасағы
добровольная пожарная дружина	ерікті өрт сөндіру жасағы
добровольная сдача в плен	тұтқындыққа өз еркімен түсу
добровольное общество	ерікті қоғам
добровольное сельское спортивное общество	ерікті ауылдық спорт қоғамы
добровольное спортивное общество (ДСО)	ерікті спорт қоғамы (ЕСК)
добровольное спортивное общество	ерікті спорт қоғамы

добровольное страхование	ерікті сақтандыру
добровольный взнос	ерікті жарна
добровольный имущественный взнос	ерікті мүліктік жарна
добровольцы	еріктілер
доброжелательное отношение	тілектестік қарым-қатынас
доброжелательность	тілектес
доброкачественность	сапалылық
добрососедство	тату көршілік
добывание	ізден табу
добыча нефти	мұнай өндіру
доверенное лицо	сенім білдірілген тұлға
доверенность по вкладу	салым ақша бойынша сенімхат
доверенность	сенімхат
доверие, убеждение, трастовый, вера	сенім
доверитель	сенім білдіруші
доверительная собственность	сенімгерлік меншік
доверительный управляющий	сенімді басқарушы
доверчивость	сенгіштік, нанғыштық
доверчивый ребенок	сенгіш бала
довыборы	қосымша сайлау
догадка	жорамал
догма	догма
догматизм	догматизм
догнать; перегнать; погнать	қуып жету; басып озу
договор	шарт, жағдай, талап
договорная цена	келісілген баға, шарттық баға
договор дарения	сыйға тарту келісімшарты
договор добровольного страхования	ерікті сақтандыру шарты
договор жилищного найма	тұрғын жалдау шарты
договор застройки	үй салу шарты
договор личного страхования	жеке басты сақтандыру шарты
договор на природопользование	табиғатты пайдалану шарты
договор на проектно-изыскательскую работу	жобалау-іздігіру жұмыстарын жүргізу
договор найма	жалдау шарты
договор о коллективной безопасности	ұжымдық қауіпсіздік туралы шарт
договор перевозки пассажиров	жолаушы тасымалдау келісімшарты
договор перевозки	тасымал келісімшарты
договор поручения	тапсырма келісімшарты
договор поручительство	шартты кепілдік
договор поставки	тапсырыс келісімшарты
договор продажи	сату келісімшарты
договор расчетного счета	есеп айырысу шарты

договор хранения	сақтау келісімшарты
договоренность	уағдаластық
договорная дисциплина	шартты тәртіп
договорная подсудность	шартты соттылық
договорные обязательства	шартты міндеттеме
договорные финансовые правоотношения	шартты (келісімді) қаржылық құқықтық қатынастар
договорный риск	шартты тәуелділік
доза облучения	сәулелену мөлшері
доза радиации	радиация мөлшері
доза	мысқал
дозаявка	қосымша өтінім
дозировка	мөлшерлеу
дозировка сырья	шикізатты мөлшерлеу
дозор	шолғын
дозорная служба	шолғын қызметі
дозорные	шолғыншы
дозревание семян	тұқымның пісіп жетілуі
доигрывание партии	партияны аяқтау
доигрывание	ойынды аяқтау
доисторическая эпоха	тарихқа дейінгі дәуір
доисторическое искусство	ежелгі өнер
доказательство	дәлелдеме, айғақтама
доклад о деле	істі баяндау
доклассовое общество	тапқа дейінгі қоғам
доктор наук	ғылым докторы
доктор филологических наук	филология ғылымдарының докторы
доктор философских наук	философия ғылымдарының докторы
доктор юридических наук	заң ғылымының докторы
докторская диссертация	докторлық диссертация
доктрина	доктрина
документ	құжат
документация	құжаттама
долг населения	халық борышы
долгие гласные	созылым дауыстылар
долгие согласные	созылынды дауыссыздар
долгий слог	созылыңқы буын
долговременная огневая точка	ұзақ мерзімді атыс орны
долговременная память	ұзақ уақыттық ес
долговременная фортификация	ұзақ мерзімдік бекініс
долговременное запоминание	ұзақ уақыт есте қалдыру
долговременное огневое сооружение	ұзақ мерзімді атыс ғимараты
долгосрочная аренда	ұзақ мерзімді жалдау

долгосрочная дебиторская задолженность	ұзақ мерзімді дебиторлық берешек
долгосрочная программа	ұзақ мерзімді бағдарлама
долгосрочная ссуда	ұзақ мерзімге берілген қарыз
долгосрочное страхование	ұзақ мерзімді сақтандыру
долгосрочное экономическое соглашение	ұзақ мерзімді экономикалық келісім
долгосрочные активы	ұзақ мерзімді активтер
долгосрочные государственные ценные бумаги	ұзақ мерзімді мемлекеттік құнды қағаздар
долгосрочные обязательства	ұзақ мерзімді міндеттемелер
долгосрочные соглашения	ұзақ мерзімді келісімдер
долгосрочные целевые программы сотрудничества	ұзақ мерзімді мақсатты ынтымақтастық бағдарламасы
долгосрочный банковский кредит	ұзақ мерзімді банк несиесі
долгосрочный вексель	ұзақ мерзімді вексель
долгосрочный вклад	ұзақ мерзімді аманат ақша
долгосрочный договор	ұзақ мерзімді келісімшарт
долгосрочный долг	ұзақ мерзімді борыш
долгосрочный заем	ұзақ мерзімді заем
долгосрочный капитал	ұзақ мерзімді капитал
долгосрочный кредит	ұзақ мерзімді несие
долгосрочный план	ұзақ мерзімдік жоспар
долгосрочный экономический договор	ұзақ мерзімді экономикалық шарт
долготное ударение	созылым екпін
долевая ответственность	үлес жауапкершілігі
долевая собственность	үлестік меншік
долевое обязательство	үлестік міндеттеме
долевое участие	үлестік қатысу
должное поведение	тиісті мінез-құлық
должностное лицо	лауазымды адам
должность	лауазым
доллар	доллар
долларовая зона	доллар аймағы
долото	қашау
долька чеснока	сарымсақ баданасы
доля такта	ұя үлесі
дом ветеранов сцены	сахна ардагерлер үйі
дом кино	кино үйі
дом народного творчества	халық шығармашылық үйі
дом отдыха	демалыс үйі
дом	үй
дома и дворцы культуры	мәдениет үйлері мен сарайлары
домашнее имущество	үй мүлкі

домашнее производство	үйдегі өндіріс
домашнее ремесло	үйдегі кәсіп
домашнее хозяйство, домоводство	үй шаруашылығы
домашние животные	үй жануарлары
домашний арест	үйкамақ
домашний вексель	үй векселі
домашняя система видео	үйдегі бейне жүйе
домбра тенор	тенор домбыра
домбра	домбыра
домбрист	домбырашы
доминанта	басым идея
доминирующее положение	үстемдік жағдай
доминирующий язык	үстем тіл
домком	тұрғын үй комитеті
домовая (корабельная) резьба	үй (кеме) оюы
домовая книга	үй кітабы
домовладелец	үй иесі
домовладение	иеліктегі үй
домоводство	үй ісін үйрету сабағы
домовой	үй киесі
домоуправление	үй басқармасы
домработница	үй қызметшісі
донаучная теория	ғылымға дейінгі теория
донная икра	тұңғық уылдырық
донная мина	тұңғық минасы
донор	донор
донос	сөз тасу
доносчик	сөз тасушы
допечатка	қосымша басу
доплата	үстемеақы
доплыть	жүзіп жету
дополнение	толықтауыш
дополнение закона	занға қосымша
дополнение, восполнить	толықтыру, қосу
дополнительная артикуляция	қосалқы айтылым
дополнительная съемка	қосымша түсіру
дополнительная фаза	қосымша фаза
дополнительное время	қосымша уақыт
дополнительное издание	қосымша басылым
дополнительное придаточное предложение	толықтауыш бағыныңқы сөйлем
дополнительное решение суда	соттың қосымша шешімі
допризывная подготовка	шақыруға дейінгі дайындық

допрос подозреваемого	сезіктіден жауап алу
допрос потерпевшего	жәбірленушіден жауап алу
допрос при опознании	таныту кезінде жауап алу
допрос эксперта	сарапшыдан жауап алу
допрос	тергеу, жауап алу
допуск планера	планерді жіберу
допуск	рұқсаттама жіберу
допустимое решение	ұйғарымды шешім
допустимость доказательств	дәлелдемелердің іске жататындығы
допустимые затраты	ұйғарымды шығындар
допущено к употреблению	рұқсат етілген
дорисовка	суретті жетілдіру
дороговизна	қымбатшылық
дорожка разгона	қарқын алу жолы
дорожка следов	із жолы
дорожная пошлина	жол бажы
дорожно-комендантский участок	коменданттық жол бөлімшесі
дорожно-ремонтная работа	жол түзеу жұмысы
дорожно-строительная работа	жол салу жұмысы
дорожно-транспортное происшествие	жол-көлік оқиғасы
дорожное строительство	жол құрылысы
дорожное хозяйство	жол шаруашылығы
дорожные войска	жол әскерлері
дорожные знаки	жол белгілері
дорсальные согласные	дорсаль дауыссыз дыбыстар
доска для тогызкумалака	тоғызқұмалақ тақтасы
доска; брусок	тақта, тақтай
доска; плита	тақта
досконально	ізерлеу, тәптіштеу
доследование	жете зерттеу; қайта тергеу
дословно	сөзбе-сөз
дословный перевод, буквальный перевод	сөзбе-сөз аударма
досмотр	тексерме, тексеріс, қарап шығу
доспехи	сауыт-сайман
доставка на дом	үйге жеткізіп беру
доставка пицци на дом	үйге тағам жеткізу
доставка повестки	шақыру қағазын тапсыру
доставка товаров на дом	тауарды үйге жеткізу
достаточность капитала банка	банк капиталының жеткіліктілігі
достижение универсальности договора	шарттың әмбебап сипатына қол жеткізу
достижение	жетістік
достижимая точка	жетерлік нүкте
достоверность	дұрыстық

достоверные факты	шүбәсіз фактілер
достоинство	қадір-қасиет
достояние	игілік, қазына
доступ	рұқсат алу; қол жеткізу
доступная точка	жетімді нүкте
досудебная подготовка	сотқа дейінгі дайындық
досудебное урегулирование	сотқа дейінгі реттеу
дотационный фонд	дотация қоры
дотация	дотация (мемлекеттік жәрдем қаржының түрі)
доха	тайжақы
доход населения	халық табысы
доход необлагаемый налогом	салық салынбайтын табыс
доход	табыс, кіріс
доходное занятие	табысты жұмыс
доходность акции	акцияның табыстылығы
доходность банковских активов	банк активтерінің табыстылығы
доходность продаж	сатудың табыстылығы
доходность	табыстылық
дочерние предприятия	еншілес кәсіпорын
дравидские языки	дравит тілдері
драгоценность	кымбат бұйым
драка	төбелес
драма	драма
драматический жанр	драма жанры
драматический поединок	шиеленіскен жекпе-жек
драматург	драматург
драматургия цирка	цирк драматургиясы
драпировка	жирық
древневосточная философия	ерте заманғы шығыс философиясы
древнегреческая драматургия	ежелгі грек драматургиясы
древнегреческий театр	ежелгі грек театры
древнее время	ерте заман
древнеегипетская борьба	көне египет күресі
древнеримский театр	ежелгі рим театры
древнерусская письменность	көне орыс жазуы
древнетюркские письменные памятники	көнетүркі жазба ескерткіштері
древнетюркские языки	көне түркі тілдері
древнетюркский литературный язык	көнетүркілік әдеби тіл
древнетюркское руническое письмо	көнетүркі руналық жазуы
древние цивилизации	ежелгі өркениеттер
древний	ежелгі
древность	ежелгі заман

древняя аттическая комедия	ежелгі аттикалық комедия
древняя каменная эпоха	ежелгі тас дәуірі
древняя столица	ежелгі астана
дрейф	ығу
дробилка	ұсатқыш, жармалағыш
дробление	ұсақтау, ұнтақтау, майдалау, жармалау
дробное числительное	бөлшектік сан есім
дрожащий согласный	діріл дауыссыз
дротик, пробойник	тескіш
дружба народов	халықтар достығы
дружба	достық
дружеский шарж	достық әзіл
дружественная атмосфера	достық жағдай
дружина	жасақ
дружинник, ополченец	жасақшы
дружить, помириться	тагуласу
дружность, согласие	татулық
дуайен	дуайен (дипломатиялық корпусстың ақсақалы)
дуализм	дуализм
дуб	емен
дубильщик	иші
дубина	шоқпар
дублирование	илеу
дублер	дублер
дублет (дублетная форма, разновидность данной языковой единицы)	дублет
дублетные слова, лексические дублеты (полные синонимы)	дублет сөздер (толық синонимдер)
дублетные формы	дублет тұлғалар
дубликат	дубликат
дублирующий состав	қосымша құрам
дубль-негатив	көшірме негатив
дуга	доға
дуло, ствол	ұңғы
дульная накладка	ұңғы томағасы
дульная скорость	ұңғылық жылдамдық
дульная часть ствола	ұңғының ауыз бөлігі
дульная часть	ұңғы жағы
дума	дума (тар.)
дух	рух
духовенство	дін басылар
духовная деятельность	рухани әрекет

духовная жизнь	рухани өмір
духовная знать	діни бекзаттар
духовная культура	рухани мәдениет
духовная личность	рухани тұлға
духовная музыка	рухани музыка, діни музыка
духовная трещина	рухани жарықшак
духовная ценность	руханият
духовное благо	рухани игілік
духовное производство	рухани өндіріс
духовное совершенство	рухани жетілу
духовное явление	рухани құбылыс
духовное	рухани
духовность	руханилық
духовные интересы	рухани мүдделер
духовные потребности	рухани қажеттіліктер
духовные ценности	рухани қазына
духовный вакуум	рухани күйзеліс
духовный мир	рухани әлем
духовный облик	рухани бейне
духовой оркестр	үрлемелі аспаптар оркестрі
духовой шкаф	тандыр шкаф
душ	себезгі
душа	жан
душевная деятельность	жан-сезім әрекеті
душевное отношение	шын көңілмен қарау
душевой надел	жан басына кесілген жер
душистое вещество	хош иісті зат
душистый перец	хош иісті бұрыш
дуэль, поединок	жекпе-жек
дымовая завеса	түтін калка
дымовая маскировка	түтін бүркеніш
дымовая маскировка	түтінді бүркеніш
дымовая смесь	түтін қоспасы
дымовая шашка	түтіндеткіш құты
дымовое облако	түтінді бұлт
дымовой снаряд	түтіндеткіш снаряд
дымовые люки	түтіндеткіш люктер
дымообразующие вещества	түтіндейтін заттар
дымопуск	түтін жіберу
дымоход	мұржа, түтіндік, түтін жолы
дыня	қауын
дырокол	қағазтескі
дыхание, пауза	тыныс

дыхательные упражнения	тыныс алу жаттығулары
дыхательный аппарат	дем алу аппараты
дыхательный коэффициент	тыныс алу коэффициенті
ева	хауа ана
евангелие, библия	інжіл, таурат
евангелисты	інжілшілер
евангелическая уния	інжіл униясы
евангелические христиане	інжіл христиандары
евангелические церкви	інжіл шіркеулері
европейский классический танец	еуропалық классикалық би
европейский парламент	еуропалық парламент
европейский совет	еуропалық кеңес
европейский союз футбольных ассоциаций (УЕФА)	футбол қауымдастықтарының еуропалық одағы (ФКЕО)
европеоидная раса	еуропеоид нәсілі
европоцентризм	еуропаға табынушылық
егерь	қорықшы
египтяне	мысырлықтар
егоза	ұшқалақ
единая норма выработки и расценки	жасап шығару және бағалаудың бірыңғай мөлшері
единая система непрерывного образования	үздіксіз білім берудің бірыңғай жүйесі
единая товарная номенклатура внешней торговли	сыртқы сауданың бірыңғай тауар атаулығы
единая транспортная система	транспорттың бірыңғай жүйесі
единица налогового обязательства	салық салу бірлігі
единица обложения	салық өлшемі
единица языка	тілдік бірлік
единицы текста	мәтін бірліктері
единичное	жекелік
единичное понятие	дара ұғым
единичное производство	жекелеген өндіріс
единичное разделение труда	жекелеген еңбек бөлінісі
единичное суждение	дара пікір
единичное число	жекеше түр
единоборство	жекпе-жектік
единоверец	діндес
единовластие	жеке билеушілік
единоличник	жеке-дара
единогласие судей	соттардың бірауыздылығы
единоличное рассмотрение дела	істі жеке дара қарау
единоличное решение	дара шешім

единоличное хозяйство	жеке меншікті шаруашылық
единоличные действия судей	соттың жеке әрекеттері
единоналичие	дара басшылық
единоначалие	бірыңғай бастама
единство бюджета	бюджеттің тұтастығы
единство времени, места и действия	уақыт, орын және оқиға бірлігі
единство времени	уақыт бірлігі
единство и многообразие мира	дүниенің бірлігі және көп түрлілігі
единство мира	дүние бірлігі
единство обучения и воспитания	тәрбие мен оқыту бірлігі
единство покупки и продажи	сату мен сатып алу бірлігі
единство слова и дела	сөз бен іс бірлігі
единство сознания и поведения	сана мен мінез-құлық бірлігі
единство теории и практики	теория мен практика бірлігі
единство формы и содержания	түр мен мазмұн бірлігі
единство языкотворческого процесса	тіл жасау процесінің тұтастығы
единые нормы потребления	тұтынудың бірыңғай нормалары
единый индекс	бірыңғай индекс
единый указатель	бірыңғай көрсеткіш
единый язык	бір тұтас тіл
ежегодник	жылжымалылық
ежегодный отчет	жылма-жылдық есет
ежедневная газета	күнделікті газет
ежедневная зарядка	күнделікті бой сергіту
ежедневная тренировка	күнделікті жаттығу
еженедельник	жетілік
емкость	ыдыс, сыйымдылық ыдыс
емкость бункера	шанақ сыйымдылығы
емкость рынка	рынок сыйымдылығы
емкость шрифта	қаріп сыйымдылығы
еженхан	еженхан
ездок, наездник, всадник	шабандоз
енисейские надписи	енисей жазбасы
епархия	епархия
епископ	епископ
ерулик	ерулік
ерп	таутан балық
ертоул	ертауыл
есаул	жасауыл
естественная вентиляция	табиғи желдету
естественная граница	табиғи шекара
естественная группа	табиғи топ
естественная классификация	табиғи жіктеу

естественная конвекция	табиғи конвекция
естественная маскировка	табиғи бүркеме
естественная монополия	табиғи монополия
естественная потребность	табиғи мұқтаждық
естественная преграда	табиғи бөгет
естественная стоимость	табиғи құн
естественная убыль	табиғи кему
естественная функция	табиғи қызмет
естественная цена	табиғи баға
естественно-исторический материализм	табиғи-тарихи материализм
естественно-логический вывод	табиғи қисынды қорытынды
естественно-научная парадигма	табиғи-ғылыми парадигма
естественно-научный материализм	табиғи-ғылыми материализм
естественно-научный	табиғи-ғылыми
естественное богатство	табиғи байлық
естественное воспитание	табиғи тәрбие
естественное воспроизводство	табиғи ұдайы өндіріс
естественное освещение	табиғи жарық
естественное право	табиғи құқық
естественное препятствие	табиғи кедергі
естественное развитие	табиғи даму
естественное разделение труда	табиғи еңбек бөлінісі
естественное существование	табиғи өмір сүру
естественное укрытие	табиғи таса
естественность	табиғилық
естественные науки	жаратылыстану ғылымдары
естественные потребности	табиғи қажеттіліктер
естественные ресурсы	табиғи қорлар
естественные трассы	табиғи жолдар
естественные укрытия	табиғи паналар
естественный логический вывод	табиғи логикалық қорытынды
естественный монополист	табиғи монополист
естественный отбор	табиғи сұрыптау
естественный прирост	табиғи құқы
естественный реализм	табиғи реализм
естественный темп роста	табиғи өсу қарқыны
естественный шаг	табиғи адым
естественный эксперимент	табиғи сараптау
естественный экспериментальный метод	табиғи сараптау әдісі
естественный язык	табиғи тіл
эфрейтор	эфрейтор
жабғу	жабғу
жадность, скардность	сарандық

жажда победы	женіске құмарлық
жакерия	жакерия
жаки	жактар
жалоба, ламентация	шағым
жалобщик	шағымданушы, арызқой
жалонеры	жалонерлер
жамбуловедение	жамбылтану
жандарм	жандарм
жандармерия	жандармерия
жанр сказки	ертегі жанры (әдеби)
жанр	жанр
жанрист	жанршы
жанровая живопись	жанрлық кескіндеме
жанровая картина	жанрлық сурет
жанровое единство, синкретизм жанров	жанр тұтастығы
жанровое решение	жанрлық шешім
жанры художественной прозы	көркем проза жанрлары
жар-жар	жар-жар (әд.)
жарапазан	жарапазан
жаргон	жаргон
жаргонизм	жаргонизм
жатак	жатақ
жатва	егін ору
жевательная резина	сағыз
жеделхат	телеграмма
желательное наклонение	қалау рай
желательная форма глагола	етістіктің қалау рай түрі
железная бочка	темір кеспек
железная дорога	темір жол
железнодорожная артиллерия	темір жол артиллериясы
железнодорожная бригада	темір жол бригадасы
железнодорожная линия	темір жол желісі
железнодорожная перевозка	темір жол тасымалы
железнодорожное сообщение	темір жол қатынасы
железнодорожное хозяйство	темір жол шаруашылығы
железнодорожные войска	темір жол әскерлері
железнодорожный билет	темір жол билеті
железнодорожный вагон	темір жол вагоны
железнодорожный мост	темір жол көпірі
железнодорожный тариф	темір жол тарифі
железнодорожный транспорт	темір жол көлігі
железнодорожный устав	темір жол жарғысы
железный век	темір дәуірі

железный занавес	темір қоршау
железо	темір
железобетон	темірбетон
железобетонное производство	темір бетон өндірісі
железобетонное сооружение	темірбетон құрылыс
железобетонное укрепление	темірбетон бекініс
железобетонные изделия	темірбетон бұйымдар
железобетонный зерновой элеватор	темірбетон астық элеваторы
железобетонный калпак	темірбетон қалпақ
железнодорожник	темір жолшы
железопрокатный завод	темір қаттау зауыты
желирующее вещество	тоңбалау заттары
желобчатое долото	науалы қашау
желтая раса	сары нәсіл
желтогубка	сарыауыз майшабақ
желтое пятно	сары дақ
желток куриного яйца	тауық жұмыртқасының сары уызы
желтый кумыс	сары кымыз
желтый сахар	сары кант
жемчуг	гауһар
женевская лингвистическая школа	женева лингвистика мектебі
женевская школа	женева мектебі
женское движение	эйелдер қозғалысы
жерди к брусьям	қоссырық сырғауылдары
жердь	сырғауыл
жеребьевка	жеребе тастау
жернов	қол диірмен
жертва Кукуева	Кукуев құрбандығы
жертва	құрбандық, тасаттық
жертвенник	құрбандық табағы
жертвоприношение	құрбан шалу
жест	ишара
жестикауляция, жестикулировать	ымдау
жесткая централизация	қатаң орталықтандыру
жесткое крепление	қатты бекіткіш
жесткость воды	судың кермектігі
жестовая речь	ыммен сөйлеу
жетиген	жетіген
жетон	кеуде белгі; жетон
живая сила	тірі күш
живая цель	тірі нысана
живое и неживое	тірі мен өлі
живое созерцание	тікелей түйсінуге (пайымдау)

живое существо	тірі зат
живой	жанды
живой вес	тірідей салмақ
живой организм	тірі организм
живой суффикс	тірі жұрнақ
живой тип нервной системы	жүйке жүйесінің ширақ типі
живой язык	тірі тіл
живопись	сурет өнері
живопись на стекле	шыны бетіне салынған кескіндеме
живопись, рисунок, снимок	сурет
живот	іш
животноводство	мал шаруашылығы
животный инстинкт	жануарлық түйсік
животный мир	хайуанағтар дүниесі
животный эпос	жануарлар туралы эпос
живучесть корабля	кеменің төзімділігі
живучесть оружия и военной техники	қару-жарақ пен әскери техниканың беріктігі
живучесть системы тылового обеспечения	тылдағы жабдықтау жүйесінің мықтылығы
живые слова	тірі сөздер
живые языки	тірі тілдер
жига	жига (би)
жидкие закваски	сұйық ұйытқы
жидкий бульон	сұйық сорпа
жидкий дегазатор	сұйық газсыздандырғыш
жидкий жир	сұйық май
жидкое топливо	сұйық отын
жидкостная экстракция	сұйықтықпен экстракциялау
жизнедеятельность	тіршілік әрекеті
жизненная правда	өмір шынайылығы
жизненные потребности	тіршілік қажеттіліктері
жизненные пространства	тіршілік кеңістігі
жизненные средства	тіршілік жабдығы
жизненный уровень населения	халықтың тұрмыс дәрежесі
жизненный цикл книги	кітаптың сұраным аралығы
жизненный цикл товара	тауардың өміршеңдік кезеңі
жизнеобеспечение населения	халықтардың тіршілігін қамтамасыз ету
жизнерадостность	жарқын жүзділік
жилище табунщиков	қос
жилищная броня	тұрғын үй брони
жилищная кооперация	тұрғын үй кооперациясы
жилищная норма	тұрғын үй нормасы

жилищная программа	тұрғын үй бағдарламасы
жилищно-коммунальная контора	тұрғын үй коммуналдық конторы (кеңсесі)
жилищно-коммунальное хозяйство	тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық
жилищно-строительный кооператив	тұрғын-үй құрылыс кооперативі
жилищно-эксплуатационные организации	тұрғын үйді пайдалану ұйымдары
жилищное законодательство	тұрғын үй заңдары
жилищное право	тұрғын алу құқығы
жилищное строительство	тұрғын үй құрылысы
жилищное товарищество	тұрғын үй серіктестігі
жилищное условие	тұрғын үй жағдайы
жилищное хозяйство	тұрғын үй шаруашылығы
жилищные купоны	тұрғын үй купондары
жилищные отношения	тұрғын үй қатынастары
жилищные права и обязанности	тұрғын үй құқықтары мен міндеттері
жилищные споры	тұрғын үй даулары
жилищный вопрос	тұрғын үй мәселесі
жилищный кооператив	тұрғын үй кооперативі
жилищный найм	тұрғын үй жалдау
жилищный фонд	тұрғын үй қоры
жилой дом	тұрғын үй
жилой массив	тұрғын үй алабы
жилплощадь	тұрғын алаң
жилые, жительство, стоянка, устой	тұрақ, мекен
жим двумя руками	қос қолмен сығымдау
жим	сығымдау
жир внутренний, сальник	іш май
жирная линейка	калың линейка
жирный шрифт	калың қаріп
жировые шарики молока	сүттігі май түйіршіктері
житейская психология	тұрмыстық психология
житейское понятие	тұрмыстық ұғым
житель	тұрғын
жоканье	жоканье (лингв.)
жоктау	жоқтау (эд.)
жомовая мешалка	сығынды араластырғыш
жомовая яма	сығынды сақтайтын ұра
жомовый насос	сығынды сорғысы
жомовый пресс	сығынды баспағы
жомовый элеватор	сығынды элеваторы
жомосушилка	сығынды кептіргіші
жонглер	жонглер
жонглеры эквилибристы	эквилибрист жонглерлер

жребий	жеребе
жумбак айтыс	жұмбақ айтыс
жумбак олен	жұмбақ өлең
журнал боевых действий	жауынгерлік іс-қимыл журналы
журнал для записей воспитательного характера	тәрбие журналы
журнал заведующего постановочной частью	қойылым бөлімі менгерушісінің журналы
журнал поведения	тәртіп журналы
журнал разведки	шолғыншы журнал
журнал	журнал
журналист	журналист
журналистика	журналистика
журналистическое расследование	журналистік зерттеу
журналистское мастерство	журналист шеберлігі
журнальное издание	журналдық басылым
жуть, жутко	сұмдық
жыр ағымы	жыр ағымы
жыр, эпос	жыр
жырау, вещей певец, оракул, жрец	жырау
жюри кинофестиваля	кинофестиваль алқасы
жюри	төрешілер
забава	ермек
забастовка	ереуіл
забастовщик	ереуілші
забег	жарысу; жүгіру
забивать; забить	енгізу; соғу
заблаговременно	күні бұрын
заблокирование	тосқауыл қою
забаллотировать	сайламай тастау
забота о потомстве	ұрпағына қамқорлық
забронировать	сауыттау, сақтау
заброшенные дети	тастанды балалар
забывание	ұмыту
забывчивость	ұмытшақтық
забытые народные традиции	ұмыт қалған халықтық дәстүрлер
забытый	ұмытылған, ұмыт қалған
завальная яма	ұра
завальный бункер	ұра шанақ
заведение	мекеме
заведовать; овладение	менгеру; иелену
заведомо ложная информация	көрінеу жалған ақпарат
заведомо ложное сообщение	көрінеу жалған хабарлама

заведомо ложный	көрінеу жалған
заведомо	көрінеу
заведующий научным отделом	ғылыми бөлім меңгерушісі
заверить	куәландыру
завершающая сделка	аяқтаушы мәміле
завершение	аяқтау, аяқталу
завеса водяная	су қалқаны
завещание по закону	заң бойынша өсиет
зависимое акционерное общество	тәуелді акционерлік қоғам
зависимость, притязательность	тәуелділік, кіріптарлық
зависимые крестьяне	тәуелді шаруалар
зависимый компонент словосочетания	сөз тіркесінің бағыныңқы сыңары (компоненті)
зависимый компонент	бағыныңқы сыңар
зависимый признак	тәуелділік белгісі
зависимый спрос	тәуелді сұраным
зависимый	бағыныңқы
завистливость	көре алмаушылық, күншілдік
завитковый узор	шеңберлі өрнек
завихрение	құйындату
завладеть инициативой	тізгінді қолға алу
завладеть	тартып алу; қолға түсіру
завод-потребитель	тұтынушы зауыт
завод ювелирных изделий	зергерлік бұйымдар заводы
завод	зауыт
заводской полигон	завод полигоны
завоевание	женіп алу
завоеватель, агрессор	шапқыншы, басқыншы
завтрак	танертеңгі ас
завышение	асырып көрсету
завязка боя	ұрыс басталуы
завязка, осложнение, обострение	шиеленісу, асқыну
завязка, узел, петля	түйін, түйіншек, ілмек, торап,
завяливание чайного листа	шай жапырақтарын кептіру
загадка	жұмбақ
загадочность	жұмбақтылық
загар	тотығу; күю
заглавная буква	бас әріп
загнивание	піри бастау
заговор	астыртын әрекет, қаскүнемдік
загореть	күнге күю
заготовка живицы	шайыр дайындау
заготовка, задел	дайындама

заграждение	шеп
заграница, зарубежье	шетел
заграничная лига	шетел лигасы
заграничный паспорт	шетелдік төлқұжат
заграничный товар	шетел тауары
заграничный, иностранец	шетелдік
загруженность	жұмысбастылық
загрузка	күш түсіру
загрузочная воронка	тиеу құйғысы
загрузочное устройство	тиеу құрылғысы
загрязнение или засорение вод	суды ластау және былғау
загрязнение трущихся частей	үйкелмелі бөлшектердің ластануы
загрязнение	ластау
задание на дом	үйге тапсырма
задания тестового типа	тест тәріздес тапсырмалар
задатки	тума қабілет
задача четырех ходов	төрт жүрістің есебі
задача; функция	міндет; қызмет
задачи налоговой деятельности	салықтық қызметтің міндеттері
задачи общей тактики	жалпы тактика міндеттері
задачник	есептік
задвижка	ысырма
задвижной щит	суырма
задержание	ұстау, кідірту
задержание и заключение под стражу для выдачи	ұстап беру үшін тұтқындау және қамап қою
задержание подозреваемого при совершении преступления	сезіктіні қылмыс үстінде ұстау
задержание подозреваемого	сезіктіні ұстау
задержать нарушителя границы	шекара бұзушыны ұстау
задержка	кідірту; ұстау
задержка платежа	төлемді кідірту
заджал	заджал
заднее положение ударника	соққыштың қайырылған түрі
задненебные (или велярные) звуки	таңдай арты дауыссыздары
задний окорок	сан ет
задний ход, отход	шегіне жүру
задняя подсечка	өкшеден қағу
задолженность по выплате дивидендов	дивиденд төлеу бойынша берешек
задымление	түтіндету
заезд	жүріп өту
заем беспроигрышный	ұтылыссыз заем
заем	заем

зажим	қысып қалу
зажиточность	ауқаттылық, дәулеттілік
зазнайство	дандайсу
зазорность	ұяттылық
зазорный	ұятты
заика	тұтықпа
заикание, дизартрия	тұтығу
заимствованное слово, иноязычное слово	кірме сөз
закадровая музыка	кадр сыртындағы музыка
закадровый текст	кадрдан тыс мәтін
заказ, заявка	тапсырыс
заказное издание	тапсырыс басылымы
заказной фильм	тапсырма фильм
заказчик	тапсырыс беруші
закаливание	шынықтыру
закалка, закаливание	шынығу
закваска молока	ұйытқы, сүт ұйыту
закваска	ұйытқы, ашытқы, іріткі
заквасочный чан	ұйыту күбісі
закладка	бетбелгі, кепілдікке беру
заключение аудиторское с оговоркой	аудиторлық ескертпелі қорытынды
заключение под стражу, арест	тұтқынға алу
заключение судебной экспертизы	сот сараптамасының қорытындысы
заключение эксперта; выводы эксперта	сарапшының қорытындысы
заключение экспертизы	сараптаманың қорытындысы
заключение, концовка	түйін, қорытынды
заключительный акт	қорытынды акт
заключительный этап тренировки	жаттығудың қорытынды кезеңі
заключительный этап	қорытынды кезең
заклятие	серт, ант
заколдовать	сиқырлау, дуалау
заколка для волос	шаштұтқыш
закомара	закомара
закон аналогии	ұқсастық заңы
закон воздаяния	баға беру заңы
закон иррадации торможения	тежелудің жайылу заңы
закон исключения третьего	үшіншіні жоққа шығару заңы
закон конструкции	поғырлану заңы
закон о спорте	спорт туралы заң
закон о судоустройстве	сот құрылымы туралы заң
закон отрицания отрицаний	терістеуді терістеу заңы
закон памяти	ес заңы
закон перемены труда	еңбектің өзгеру заңы

закон повышения потребности	тұтынудың арта түсу заңы
закон природной гармонии	табиғи үйлесімділік заңы
закон причинности	себептілік заңы
закон развития языка	тіл дамуының заңы
закон сингармонизма	үндестік заңы (лингв.)
закон смешения цветов	түстерді араластыру заңы
закон специфических энергий органов чувств	сезім мүшелерінің арнаулы энергиясы заңы
закон Стивенса	Стивенс заңы
закон стоимости рабочей силы	жұмыс күші құнының заңы
закон Тальбора	Тальбор заңы
закон тождества	тепе-теңдік заңы
закон убывающего плодородия	жер құнарының кему заңы
закон, улучшающий положение лица	тұлғаның жағдайын жақсартатын заң
закон Фехнера	Фехнер заңы
закон Хике	Хике заңы
закон экономии времени	уақытты үнемдеу заңы
закон экономии сил	күш үнемдеу заңы
закон Эммерта	Эммерт заңы
закон эффекта	тиімділік заңы
закон, устраняющий преступность деяния	іс-әрекеттің қылмыстылығын жоятын заң
закон	заң
законная сила судебного приговора	сот үкімінің заңды күші
законная сила судебного решения	сот шешімінің заңды күші
законное требование	заңды талап
законность судебного решения	сот билігінің заңдылығы
законный владелец	заңды ие
законный наследник	заңды мұрагер
законный норматив	заңды норматив
законный представитель	заңды өкіл
законный срок	заңды мерзім
законодатель	заң шығарушы
законодательная власть	заң шығару билігі
законодательная инициатива	заң жөніндегі бастама
законодательная техника	заң шығару техникасы
законодательное собрание	заң шығару жиналысы
законодательные акты	заңнамалық кесімдер
законодательный орган	заң шығару орны
законодательный процесс	заң шығару процесі
законодательство	заң шығару
законодательство о банках	банктер туралы заңдар

законодательство о борьбе с коррупцией	сыбайлас жемқорлықпен күрес туралы заңдар
закономерно развиваться	заңды даму
закономерное чередование звуков	дыбыстардың заңды алмасуы
закономерное явление	заңды құбылыс
закономерности воспитания	тәрбие заңдылықтары
закономерности сценического творчества	сахналық шығармашылық заңдылықтар
закономерность	заңдылық
законопроект	заң жобасы
законы и обычаи войны	соғыс заңдары мен жөн-жосықтары
законы развития языка	тілдің даму заңдылықтары
законы рыночной экономики	рыноктық экономика заңдары
законы языка, языковое законодательство	тіл заңдары
закрытие олимпийских игр	Олимпиада ойындарының жабылуы
закрепление рубежа	шепті бекіту
закрепление успеха	табысты баянды ету
закройщик	киім пішуші
закругленный	шеңберленген
закрытая метафора	жабық метафора
закрытая позиция	жабық бекініс
закрытая рифма	жабық ұйқас
закрытая сетка	жабық тор
закрытая сцена	жабық сахна
закрытая торговля	жабық сауда
закрытая трасса	жабық жол
закрытие анкеты	жабық сауалнамалар
закрытие соревнований	жарыстардың жабылуы
закрытие спартакиады	спартакиаданың жабылуы
закрытие старта	сөренің жабылуы
закрытие счета	шоттарды жабу
закрытие финиша	мәренің жабылуы
закрытое заседание	жабық мәжіліс
закрытое место	жабық орын
закрытое начало	жабық бастама
закрытое судебное заседание	жабық сот мәжілісі
закрытый вариант	жабық вариант
закрытый дебют	жабық бастау
закрытый конкурс	жабық конкурс
закрытый корт	жабық корт
закрытый манеж	жабық манеж
закрытый маршрут	жабық жолбағыт
закрытый поворот	тұйық бұрылыс

закрытый слог	тұйық буын
закрытый/крытый стадион	жабық стадион
закупочные цены	сағып алу бағасы
закуска	тіскебасар
зал	зал
залегание муки	ұнның шөгугі
залежалые деньги	жатып қалған ақша
залежная земля	тынайған жер
залог (категория залога)	етіс (етіс категориясы)
залог	кепіл
залогодатель	кепіл беруші
зальцбургские фестивали	зальцбург думандары
замах; взмах	сермеу
замачивание	сулау, шылау, жібіту
замена игрока	ойыншыны алмастыру
замена истца	талапкерді ауыстыру
замена ненадлежащей стороны	тиісті емес тараптарды ауыстыру
замена ответчика	жауапкерді ауыстыру
замена, перемещение	ауыстыру
заместитель директора	директордың орынбасары
заместитель председателя суда	сот төрағасының орынбасары
заметка	белгі, қысқажазба
замечание на протокол	хаттамаға ескертпелер
замечание	ескертпе
замкнутая валюта	тұйық валюта (эк.)
замкнутая колонна	сығылысқан колонна
замкнутая формула	тұйық формула
замкнутое хозяйство	тұйық шаруашылық
замкнутость, скрытность	тұйықтық
замкнутые (непроточные) водоемы	тұйық (ақпайтын) суқоймалар
замкнутый гласный	бітеу дауысты дыбыс
замкнутый строй	жинақы сап
замораживание	тоңазыту
замороженные дрожжи	тоңазытылған ашытқы
замороженный долг	тыйым салынған борыш
замоченное зерно	шыланған дән, жібітілген дән
замочный аппарат	шылауыш аппарат
замочный чан	шылау күбісі
замша	күдері
замыкание	матасу
замыкательная деятельность	тоғысу іс-әрекеті
замысел боя	ұрыстың мәнісі
занавес, завеса, полог	шымылдық, перде

занос	сүйреп кету
заноски	тапырлау
занятие на картах	картамен сабақ өткізу
занятие на местах	жергілікті жаттығу
занятие частнопредпринимательской деятельностью	жеке меншіктік өнеркәсіппен шұғылдану
заочная читательская конференция	сырттай оқырмандар конференциясы
заочник	сырттай оқушы
заочное коллективное решение	сырттан шығарған ұжымдық шешім
заочное обучение	сырттай оқу
заочное производство	сырттай іс жүргізу
заочное распоряжение	сырттай билік
заочное решение	сырттай шешім
заочное соревнование	сырттай жарыс
заочный абонемент	сырттай абонемент
заочный приговор	сырттай үкім
западная культура	батыс мәдениеті
западная политика	батыс саясаты
западная политология	батыс саясаттануы
западная социология	батыстық әлеуметтану
западная философия	батыс философиясы
западная цивилизация	батыс өркениеті
западники	батысшылар
западничество	батысшылық
западноевропейские языки	батыс еуропа тілдері
западнофинские языки	батыс фин тілдері
запаздывающий рефлекс	кешіктірілген рефлекс
запал	тұтандырғыш
запальная трубка	тұтандырғыш түтік
запальная часть	тұтандырғыш бөлім
запальное отверстие	тұтандырғыш саңылау
запас готовой продукции	дайын өнімнің қоры
запас; фонд	қор
запасной ремень	сақтық бау
запасы золота	алтын қорлары
запеканка из моркови	сәбіз пісірмесі
запеканка из творога	сүзбе пісірмесі
запирание фигур	фигураны қамау
запирание шашек	түйе байлау (спорт)
запирающий механизм	жабу механизмі
запирающий слой	жапқыш қабат
записка	жазбахат
записная книжка	жазу кітапшасы

запись в дебете счета	шот дебетіндегі жазба
запись в кредите счета	шот кредитіндегі жазба
запись на видеоманитофон	бейнемагнитофонға жазу
запись партии	партияны жазу
запись реплик	жеке дауыстарды жазу
запись хозяйственных операций	шаруашылық операциялар жазбас
запись	жазба
заплыв на короткую дистанцию	жақын арақашықтыққа жүзу
заплыв на среднюю дистанцию	орта арақашықтықта жүзу
заплыв; плавание	жүзу; малту
заповедник	қорық
заполнение	толтыру
заполненный бланк	толтырылған бланк
заполнитель	толықтырғыш
заполняющий свет	толықтырушы жарық
запотелый сыр	суланған сыр
заправиться	жинақтал (әскери)
заправка, запас хода	жанармай қоры
запредельное торможение	шектен тыс тежелу
запрет, табулирование	тыйым (этнопед.)
запретная зона	тыйым салынған аймақ
запрещающие нормы права	тыйым салатын құқық нормалары
запрещение ядерного оружия	ядролық қаруға тыйым салу
запрещенная позиция	тыйым салынған позиция
запрещенное действие	тыйым салынған әрекет
запрещенный прием	тыйым салынған тәсіл
запрещенный промысел	тыйым салынған кәсіп
запрещенный товар	тыйым салынған тауар
запрещенный удар	тыйым салынған соққы
запрос депутата	депутаттың сұрау салуы
запрос следователя	тергеушінің сұрау салуы
запрос	сауал
запротоколировать	хаттау
запустение	қаңырап қалу
запутанное уголовное дело	шым-шытырық қылмыстық іс
запыленность	шаң басқандық, тоздандық
запятая	үтір
зар косбасар	зар қосбасар
заработная плата	еңбекақы
заработок	табыс
зараженная местность	зақымданған жер, уланған жер
заразная форма туберкулеза	туберкулездің жұқпалы түрі
зарегистрированная дата	тіркелген күн

зарегистрированные компании	тіркелген компаниялар
зарегистрированный доход	тіркелген табыс
зарегистрированный сертификат ценной бумаги	тіркелген құнды қағаз сертификаты
заржаветь	тоттану
зарисовка	суреттеме
зародыш	ұрық
зарплата (заработная плата)	жалақы
зарубежный опыт	шетелдік тәжірибе
зарубить, изрубить	шауып өлтіру
заруливание	тұтқамен бұру
зарядное устройство	жандандырғыш құрал
зарядный мешок	таспа иіру қапшығы
заряжать	оқтау
засада	торуыл
заседание суда	сот отырысы
заседание судейской коллегии	төрешілер алқасының отырысы
заседание тренерского совета	жаттықтырушылар кеңесінің отырысы
заседание	отырыс; бас қосу
засекать время	уақыт белгілеу
заслон	жапқыш; тосқауыл
заслуга	сіңірген еңбек
заслуженный тренер (ЗТ)	еңбек сіңірген жаттықтырушы (ЕСЖ)
заслуженный деятель искусств	еңбек сіңірген өнер қайраткері
заслуженный деятель	еңбек сіңірген қайраткер
заслуженный мастер спорта (ЗМС)	еңбек сіңірген спорт шебері (ЕССШ)
заслуженный мастер спорта РК	ҚР еңбек сіңірген спорт шебері
заслуженный судья	еңбек сіңірген төреші
заслуженный тренер РК	ҚР еңбек сіңірген жаттықтырушысы
засол, подливка, соус	тұздық
засолка, посол, соление	тұздау
засольщик	тұздаушы
засоренность семян	тұқым ластығы, ластанғандығы
застава пограничная	шекаралық застава
застава	застава, бекет
заставка	көрнеу
застежка, защелка, крючок	ілгек, қапсырма
застенчивость, стеснительность	ұялшақтық
застенчивый характер	ұялшақ мінез
застой торговли	сауда тоқырауы
застой	тоқырау, тоқтап қалу
застойная форма безработицы	жұмыссыздықтың тоқыраған түрі
застойное мышление	тоқыраған ой

застойный период	тоқырау кезені
застольная репитиция	үстел басындағы дайындық
застрахованное имущество	сақтандырылған мүлік
застрахованное лицо или организация	сақтандырылған адам не ұйым
застрельщик	ұйытқы
застудневание	сірнелену, сілікпелену, ұю
заступ за ковер	кілемнен шығып кету
заступник	жақтаушы
застушничество	жақтаушылық
засуха	құрғақшылық
затакт	толымсыз такт
затасканность сознания	сананың тозуы, сананың ескіруі
затворные согласные	жабысыңқы дауыссыздар
затейник	сауыққой
затекстовая ссылка	мәтіннен тыс сілтеме
затемнение	тұтылу, күңгірттену
затемнение кадра	кадрды қараңғылау
затириание	ысқылау
затоваривание	тауардың іркілуі, тауарбастылық
затон	затон
заторможенный удар	тартына соғу
затормозить	токтату; тежеу
заточение	қамау
затрата рабочего времени	жұмыс уақытының бірлігі
затрата рабочей силы	жұмыс күшінің жұмсалуы
затрата расходов	жұмсалған пығын
затрата труда	жұмсалған еңбек
затраты-выпуск	шығарылым-шығындар
затраты, издержки, потери	шығындар
затыльник	шүйде
затягивание игры	ойынды созу
затяжное соревнование	ұзаққа созылған жарыс
затяжной выстрел	тосып ату
затяжной прыжок	тосып секіру
захват воздушных судов	эу кемелерін басып алу
захват голени	жіліншіктен ұстау
захват за ворот	жағадан ұстау
захват за пятки	өкшеден ұстау
захват за рукав	женнен ұстау
захват ключом	қолды айкастыра ұстау
захват разноименной рукой	ыңғайлас емес қолмен қапсыра ұстау
захват снаружи	сырттан қапсыра ұстау
захват шеи	мойыннан қапсыра ұстау

захват; охват	қапсыра ұстау
захоронение	жерлеу орны
зацеп	ілу, іліп түсу
зацеп, петля, узел, крючок	ілімек
зацеп голенью изнутри с упором бедром в колено	екі санды тізеге тіреп сирақпен іштен ілу
зацеп голенью снаружи с захватом рук	қолды қапсыра ұстап сирақпен сырттан ілу
зачабози	қуыршақ ойыны
зачатка; признак	нышан
зачеркнутый текст	сызылған мәтін
зачет требований	талаптарды есепке алу
зачетная книжка	сынақ кітапшасы
зачетная мишень	есептік нысана
зачетная сессия	сынақ сессиясы
зачетная стрельба	сынақ атыс
зачетное время	есепке алу уақыты
зачетный маршрут	есепті жолбағыт
зашивочная машина	тігетін машина
защита бегом	жүгіріп қорғану
защита ворот	қақпаны қорғау
защита движением рук	қолмен қимыл жасай қорғану
защита двух коней	екі ат қорғанысы
защита иностранных инвестиций	шетелдік инвестицияларды қорғау
защита интересов населения	халық мүдделерін қорғау
защита Каро-Канн	Каро-Канн қорғанысы
защита Когана	Коган қорғанысы
защита Нимцовича	Нимцович қорғанысы
защита оружием	қарумен қорғану
защита от захватов	ұстатпай қорғану
защита от оружия массового поражения	жаппай қырып-жоятын қарудан сақтану
защита от падения курса	бағам құлдырауынан қорғау
защита Петрова	Петров қорғанысы
защита Пильсбери	Пильсбери қорғанысы
защита Пирца-Уфимцева	Пирц-Уфимцев қорғанысы
защита подставкой	тоспа қорғану
защита подсудимого	сотталушыны қорғау
защита позиции	позиция қорғанысы
защита потребителей	тұтынушыларды қорғау
защита прав потребителя	тұтынушы құқығын қорғау
защита прав эмитентов	эмитенттер құқығын қорғау
защита Сокова	Соков қорғанысы
защита Стейница	Стейниц қорғанысы

защита Тарраша	Тарраш қорғанысы
защита товарного знака	тауар белгісін қорғау
защита уклоном назад	шалқалай қорғану
защита Уфимцева	Уфимцев қорғанысы
защита Филидора	Филидор қорғанысы
защита целостности территории	аумақтық тұтастықты қорғау
защита Чигорина	Чигорин қорғанысы
защита шагом	жүре қорғану
защита Шифермана	Шиферман қорғанысы
защитная линия	қорғаныс сызығы
защитная маска	қорғаныс бетпердесі
защитная накидка	қорғаныш жамылғы
защитная одежда	қорғаныш киім
защитник	қорғаушы
защитное снаряжение	қорғанысты жабдықтау
защитные очки	қорғайтын көзілдірік
защитные сооружения	қорғаныс құрылысы
защитные удары	қорғаныс соққысы
защитный комплекс	қорғаныш кешені
защитный комплект	қорғаныш толығы
защитный цвет	қорғаныш түс
защитный шлем	қорғаныс дулығасы
заявить	мәлімдеу
заявка	өтінім
заявка на аккредитив	аккредитив жөніндегі өтінім
заявочная высота	қол созым биіктігі
звание	атақ
звезда	жұлдыз
звездная война	жұлдызды соғыс
звездная эстафета	жұлдызды қолжалғау
звездные войны	жұлдыздар соғысы
звездные гонки	жұлдызды жарыс
звездный переход	жұлдызша өту
звездный час	жұлдызды сәт
звездчатые нейроны	жұлдыз тәріздес нейрондар
звенящие подвески	қоңыраулы шолны
звериный стиль	хайуанаттық стиль
зверство	хайуандық
звонкие согласные	ұяң дауыссыздар
звук	дыбыс
звуки речи	тіл дыбыстары
звуковая дорожка	дыбыс сызығы
звуковая оболочка	дыбыстық қабық

звуковая речь (внешняя речь)	дыбыстық сөйлеу (сыртқы сөйлеу)
звуковая система языка	тілдің дыбыс жүйесі
звуковая система	дыбыс жүйесі
звуковая форма речи	тілдің дыбыстық формасы
звуковое (фонетическое) письмо	дыбыстық жазу
звуковое изменение	дыбыстық өзгеріс
звуковое кино	дыбысты кино
звуковое оформление спектакля	қойылымды дыбыспен (айқай-шумен) безендіру
звуковое письмо	дыбыстық жазу
звуковое соответствие	дыбыстық сәйкестік
звуковой повтор	дыбыстық қайталама
звуковой процесс	дыбыстық процесс
звуковой состав языка	тілдің дыбыстық құрамы
звуковой язык	дыбыстық тіл
звуковые (фонетические) законы	дыбыс заңдары
звуковые изменения	дыбыс өзгерісі
звуковые особенности	дыбыстық ерекшеліктер
звуковые переходы	дыбыс ауысуы
звукоподражание	дыбыстық еліктеу
звукоподражательные слова	дыбыс еліктеуіш сөздер
звукоприемник	дыбыс қабылдағыш
звукосочетание	дыбыс тіркесі
звукоулавливатель	дыбыс тұтқыш
здание	имарат
здоровый образ жизни	салауатты өмір
здравия желаю, господин	саулығыңызды тілеймін, мырза
здравица	шипажай
здравомыслие	сергек ойлаушылық
здравоохранение	денсаулық сақтау
здравотдел	денсаулық сақтау бөлімі
здравый ум	сергек ақыл
земельная аристократия	жер аристократиясы
земельная комиссия	жер комиссиясы
земельная община	жер қауымы
земельная политика	жер саясаты
земельная регистрация	жер тіркеу
земельная рента	жер рентасы
земельная реформа	жер реформасы
земельная собственность	жер меншігі
земельно-водная реформа	жер-су реформасы
земельно-водное общество	жер-су қоғамы
земельное законодательство	жер туралы заңнама

земельное обложение	жерге салық салу
земельное общество	жер қоғамы
земельное право	жер құқығы
земельное управление	жер басқармасы
земельное хозяйство	жер шаруашылығы
земельный баланс	жер балансы
земельный голод	жер жетімсіздігі
земельный доход	жер табысы
земельный капитал	жер капиталы
земельный кодекс	жер кодексі
земельный кредит	жер несиесі
земельный магнат	жер алпауыты
земельный надел	жер үлесі
земельный налог	жер салығы
земельный спор	жер дауы
земельный фонд	жер қоры
землевладелец	жер иеленуші
землевание	жер иелену
земледелец	егінші
земледелие	егіншілік
землемер	жер өлшеуші
землеохранная служба	жер қорғау қызметі
землепользователь	жер пайдаланушы
землеустроитель	жерге орналастырушы
землеустроительное мероприятие	жерге орналастыру шарасы
землеустройство	жерге орналастыру
земли водного фонда	су қорының жері
земляк	жерлес
земляной вал	топырақ жалы
землячество	жерлестік
земская управа	земство басқармасы
земская школа	земство мектебі
земский начальник	земство бастығы
земский представитель	земство өкілі
земский сбор	земство жиыны
земство	земство
зенитная артиллерийская группа	зениттік артиллериялық топ
зенитная артиллерия	зениттік артиллерия
зенитная батарея	зенит батареясы
зенитное орудие	тік зеңбірек
зенитно-ракетные войска	зениттік-ракеталық әскерлер
зеркало сцены	сахна айнасы
зернение	бүршіктеу

зернистая икра	түйіршікті уылдырық
зернистость	түйіршіктілік
зернистый слой	түйіршікті қабат
зерно спектакля	қойылым тіні
зерновая биржа	астық биржасы
зигзаг	ирек
зигзагообразный прием	иректету тәсілі
зикир	зікір
зимнее двоеборье	қысқы қоссайыс
зимнее пастбище	қыстау
зимние игры	қысқы ойындар
зимние олимпийские игры	қысқы олимпиадалық ойындар
зимний дворец	қысқы сарай
зимний спорт	қысқы спорт
зимний спортивный праздник	қысқы спорт мерекесі
зимний стадион	қысқы стадион
зимний туризм	қысқы туризм
зимняя форма	қысқы киім
зияние	шендесу
злоба, возмущение	ыза
злободневный	толғақты, қазірге қажет
злодейство	жауыздық, зұлымдық
злодеяние	залымдық, қаскөйлік
злонамеренность	қараниеттілік
злосыхательство	қысастық
злорадство	табалаушылық
злоупотребление доверием	сенімге қиянат жасау
знак качества	сапа белгісі
знак отличия	ерекшелік белгісі, дәреже белгісі
знак словораздела (в руническом письме)	сөз айыру белгісі (руникалық жазуда)
знак	таңба, белгі
знаки ограждения	қоршау белгілері
знаки препинания, пунктуация	тыныс белгілері
знаковая природа языка	тілдің таңбалық табиғаты
знаковая теория языка	тілдің таңбалық теориясы
знакомство	таныстық
знаменательные слова	толық мәнді сөздер
знаменательные части речи	толық мәнді сөз таптары
знаменщик, знаменосец	тубегі, ту ұстаушы
знамя спортивного общества	спорт қоғамының туы
знамя, флаг	ту
знахарь	тәуіп

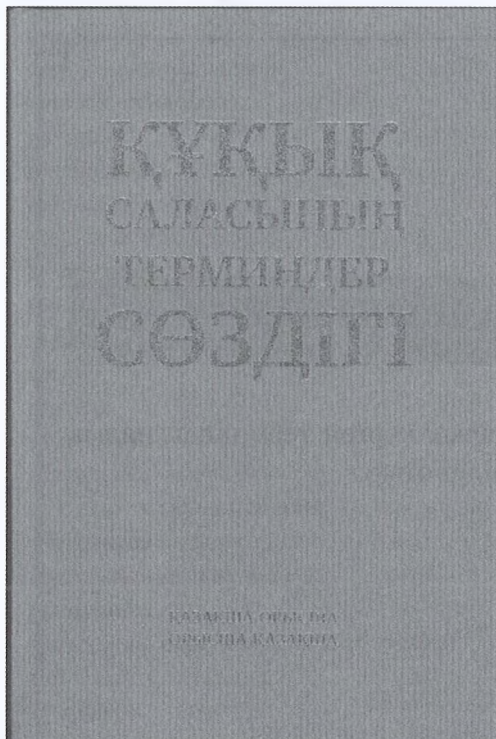
значашие части слова	сөздің мәнді бөлшектері
значение производства	өндіріс маңызы
значение предложения	сөйлем мағынасы
значение слова	сөз мағынасы
значение	мағына, маңыз
значимость сообщения	хабардың мәнділігі
значительный прогресс	елеулі прогресс
значительный	елеулі
зодчество	сәулетшілік
золотка	қайынсіңлі
золотая нить	зер жіп
золото в слитках	сом алтын
золото высокой пробы	жоғарғы сынамалы алтын
золотовалютные резервы	алтын-валюта резервтері
золотовалютный своп	алтын ақша айырбастау
золотовалютный стандарт	алтын-валюта стандарты
золотодевизионный стандарт	алтын-девиздік стандарт
золотодолларовый стандарт	алтын-доллар стандарты
золотое обеспечение денег	ақшаны алтынмен қамтамасыз ету
золотое покрытие	алтын өтемі
золотое сечение	кітап тұрқының үйлесімді бөлінуі
золотой аукцион	алтын аукционы
золотой монометаллизм	алтын монометаллизм
золотой паритет	алтын тепе-теңдігі
золотой стандарт	алтын стандарт
золотые акции	алтын акциялары
зольность вина	шараптың күлділігі
зольность табака	темекінің күлділігі
зона, территория	аумақ, зона
зона ближайшего развития	жақын арадағы даму аймағы
зона боевых действий	ұрыс қимылдарының аймағы
зона военных действий	әскери әрекет аймағы
зона заложения пограничных нарядов	шекара нарядтарын қою аймағы
зона защиты; оборонительная зона	қорғаныс аймағы
зона нападения	шабуыл аймағы
зона ожидания	күту аймағы
зона передачи эстафеты	қолжалғай беру аймағы
зона поражения	зақымдалған аймақ
зона сопротивления	қарсыласу аймағы
зона сплошного огня	жаппай ату аймағы
зона экологического бедствия	экологиялық апат аймағы
зонность кюев	күй бунағы
зоны мира	бейбітшілік аймақтары

зооним	зооним
зооцирк, «цирк зверей»	хайуанаттар циркі
зочабоз, кукловод	қуыршақшы
зрелище	көрініс, ойын-сауық
зрелищность	ойын-сауықтық
зрелищные эффекты	ойын-сауықтық әсерлер
зрелищный текст	ойын-сауық мәтіні
зрелое общество	толысқан қоғам
зрелость	кәмелеттік, кемелдену
зрелый возраст	кемел жас
зрение	көру
зритель	көрермен
зрительная агнозия	көру агнозиясы
зрительная адаптация	көру бейімделуі
зрительная галлюцинация	көру галлюцинациясы
зрительная информация	көру ақпараты
зрительная маскировка	көзбұкпе
зрительная память	көру есі
зрительная перспектива; поле зрения	көру өрісі
зрительная фиксация	көру фиксациясы (көз)
зрительное внимание	көру зейіні
зрительное восприятие	көзбен қабылдау
зрительное ощущение	көру сезімі
зрительное представление	көру елесі
зрительное сосредоточение	көз қадау
зрительное утомление	көз талуы
зрительные иллюзии	көру иллюзиялары
зрительные ощущения	көру түйсіктері
зрительный анализатор	көру талдағышы
зрительный бугор (таламус)	көру төмпешігі (таламус)
зрительный образ	көру бейнесі
зрительный поиск	көзбен іздеу
зрительный пурпур	көру пурпуры
зубная формула	тіс формуласы
зубные звуки	тіс дыбыстары
зубные согласные	тіс дауыссыздар
зубрить	жаттап алу
зубровка	тілқияр
зухадият	зухадият

АҚПАРАТТАР, ШОЛУЛАР

Бұл айдармен 2009 жылы жарық көрген терминологиялық сөздіктер туралы мәліметтер беріліп отыр.

Құқық саласының терминдер сөздігі

(Сөздікті құрастырған және жалпы редакциясын жүргізген М.А. Айымбетов). – Астана: «RedGreenBlue» ЖШС, 2009. – 450 бет.

Құқық терминдерінің қамтитын аясы өте кең. Азаматтық, еңбек, өндіріс қатынастары, әлеуметтік-мәдени сала, қылмыстық мәселелер, тағы да басқа осы сияқты адамның әр алуан тіршілігімен байланысты қоғам өмірінің сан қырлы өзіне тән құқықтық лексикасымен ерекшеленеді. Сондықтан да

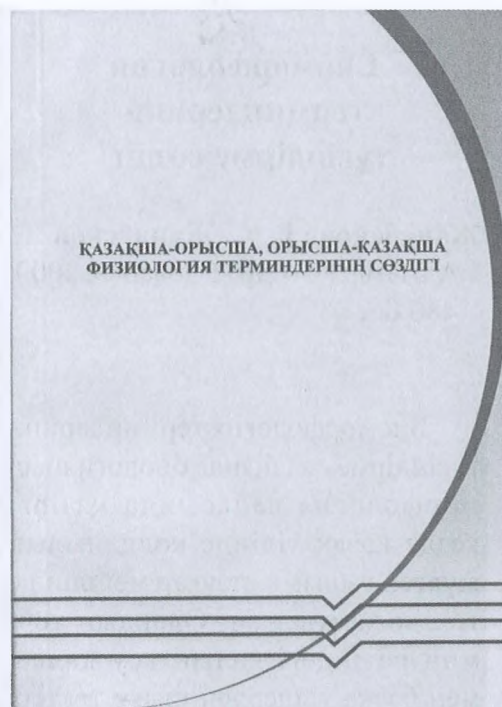
сөздіктің негізінде Қазақстан Республикасының заңнамасында кеңінен қолданылып жүрген бүгінгі заң терминологиясында орныққан терминдер мен терминдік тіркестер алынды. Екі тілдегі бұл сөздік заңгер мамандарға, жоғары оқу орындарының студенттері мен оқытушыларына, әртүрлі сала мамандарына, заңтану мәселелерімен айналысатын ғалымдарға, мемлекеттік тілді оқып үйренушілерге және жалпы көпшілік оқырмандарға арналып шығарылды.

Биоморфология терминдерінің түсіндірме сөздігі

Жаңабекова Г. К., Жаңабеков К.
– Алматы: «Сөздік-Словарь», 2009.
– 480 бет.

Биоморфология терминдерінің түсіндірме сөздігінде биологияның морфология саласында қазіргі кезде қазақ тілінде қолданылып жүрген ғылыми атаулар мейлінше толық қамтылған. Олардың термин ретіндегі қалыптасу қалпы мен басқа тілдерден шығу тектері көрсетіліп қысқаша түсініктемелері әліпбилік ретпен берілген.

Қазақша-орысша, орысша-қазақша физиология терминдерінің сөздігі

(Құрастырушы: Г. Р. Рүстемов,
медицина ғылымдарының
докторы, профессор). – Астана,
2009. – 180 бет.

Сөздікте адам және жануарлар физиологиясының, сондай-ақ физиология ғылымына жақын биология, анатомия, патофизиология және басқа да атауларға түсініктемелер берілген.

Кітап физиологтар, емгер-дәрігерлер, ғылыми және баспа қызметкерлері, мұғалімдер мен студенттерге арналған.

ОРИСША-ҚАЗАҚША-
АҒЫЛШЫНША
**ЭКОНОМИКАЛЫҚ
СӨЗДІК**

**Орысша-қазақша-
ағылшынша
экономикалық сөздік**

Тоқсанбай С. – Алматы: «Таймас»
баспа үйі, 2009. – 240 бет.

Сөздікте нарықтық экономиканың түрлі салаларына қатысты 10000-нан астам термин қамтылған. Атап айтқанда, жалпы экономика, қаржы-кредит ұғымдарының, бюджет, ақша, банк, салық, сақтандыру жүйелерінің, бухгалтерлік есеп пен есеп-қисап, аудит, қаржылық бақылау, сыртқы экономикалық қатынас, электрондық коммерция

салаларының, карточкалық төлем жүйесінің алдымен орысша атаулары беріліп, сонан соң олардың қазақша, ағылшынша баламалары келтірілген. Мұның өзі қаржы жүйесінде мемлекеттік тіліміздің мәртебесін көтеріп, оның экономика салаларында қолданылу аясын кеңейту жолындағы игі талпыныстан туды.

Сөздік қаржы-кредит, банк, бюджет, бухгалтерлік есеп салаларының қызметкерлеріне, мемлекеттік қызметшілерге, сондай-ақ жалпы оқырман қауымға арналған.

МАЗМҰНЫ

Жонкешов Б. Қошке Кемеңгерұлы және химия терминдері	4
Шыныбекова А. Терминдердің қалыптасуындағы термин-жүйе ұғымы.....	15
Қазақстан Республикасы Қоршаған ортаны қорғау министрлігінің салалық терминологиялық жұмыс тобы ұсынған экология саласында қолданылатын терминдері мен сөз тіркестері	22
Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің салалық терминологиялық комиссиясы ұсынған медицина саласында қолданылатын сөздер мен сөз тіркестерінің аудармалары	72
Қоғамдық ғылымдар терминдерінің орысша-қазақша сөздігінен үзінді	73
Ақпараттар, шолулар	121

ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ ХАБАРШЫ

2010 жыл

№ 2 (32)

Бас редакторы – Шерубай Құрманбайұлы
Жауапты хатшы – Гүлжанат Азанбаева

Редакцияның мекенжайы:

Қазақстан Республикасы
Мәдениет және ақпарат министрлігінің
Тіл комитеті

Астана қаласы, Есілдің сол жағалауы,
Министрліктер үйі, «А» блогы, 15-кіреберіс, 2-қабат
Тел.: 8 (7172) 74-05-02, 74-05-06, 74-05-08

Теруге берілген күні 02.06.2010 ж. Басуға кол қойылған күні 25.06.2010 ж.
Пішімі 70x100 1/16. Көлемі 8,0 баспа табақ. Таралымы 2000 дана. Тапсырыс № 64/4527
Бюллетень «Астана Бланк Издат» БПК ЖШС-нде басылды. 010000, Астана қаласы.